૨૫૩૫ પ્રસ્તાવના

ઘણો મેહેરબાન રહમ કર્તા અલ્લાહના નામથી.

સર્વ સ્તુતી તેને માટે છે કે જેનું પવિત્ર નામ અલ્લાહ છે. જે સર્વ ચીજના ઉત્પન્ન કર્તા અને દરેક ચીજ તેના તાબામાં છે. તેણે પોતાની હિકમત પ્રમાણે જે હુકમ કર્યો છે તે સઘળા ડહાપણ ભરેલા છે તેનું કામ હિકમતથી ખાલી નથી. તથા દારૂદ અને સલામ હજરત માહમ્મદ માટે છે કે જેવણની શરીઅત હરામ હલાલના બયાનમાં એકતા છે અને જેમની આલઅવલાદ તે સાથે બોધ આપવા માટે પરતી છે અને તેમની આલ તથા અસહાબ તથા સર્વ મુમેનો માટે છે.

એ પછી **ગુલામ માહમ્મદ બીન હાજી હાફેજ સાહેક** અરજ કરે છે કે ગોરક્ષા વિરૂદ્ધ અમારી ચોપડીઓ છપાઈ મફત વેહેંચવાને આસરે વીશ વરસ થયાં તેની સેંકડો નકલો હિન્દુઓમાં વેહેંચી ગઉરક્ષા મંડળીઓને પોહોંચાવી પણ હજુ તેના જવાબ કોઇએ બહાર પાડ્યો નથી.

કેટલાક મહિના ઉપર સુરત શેહેરમાં કાશીના પંડિત આવ્યા. તેવણે પાકી નવસરથી પોતાના ભાષણમાં તેજ વાતો કહેવા લાગ્યા જે શ્રીમન સ્વામી આલારામ સ્વામી વગેરે કહી ગયા હતા. તેમના જવાબ માટે મારા મિત્ર હાફેજ નુર મો[illegible] હ મૈચાવાળા સાહેબ પાસેથી સુરતનો એક મુસલમાન અમારી ચોપડીઓ લઇ તે પંડિત પાસે ગયો. પંડિત સાહેબે ઘણી ખુશી જણાવી તે ચોપડીઓ લઇ કહ્યું કે આ સભામાં નહીં પણ મારી મથક જઇ હું ધ્યાન દઇ વાંચી એનો ઉત્તર આપીશ. પણ પોતાના પોકળ હિસાબનું ભપકાણું જ્યારે જણાયું તો શરમા સાહેબ શરમાયા અને વગર કંઇ કહે ચોપડીઓ પાછી આપી. આર્યોની ટેવ પ્રમાણે નકામો બકવો કે ધાંધલ નહીં કરી એ તેમની ભલમનસાઇ છે. જેથી કેટલાક મુસલમાનોને એ ચોપડીઓ વાંચવાના તથા ફેલાવવાનો શોખ થયો અને એક શેઠ છપાવી મફત વેહેંચવા માટે તમામ ખરચ પોતે આપવા કબુલ થયા. તો ખોદા ઉપર ભરોસો કરી બીજીવાર છપાવવા હું તૈયાર થયો.

પ્રથમ છપાયલી ચોપડીઓ જવાબે ગઉરક્ષા, સ્વામી આલારામને જવાબ. અને હરગોવીંદ ગીરજાશંકરને જવાબમાં કંઇ ફેરફાર મેં કર્યું નથી. માત્ર ઇબારત શુધ્ધ કરી છે અને કોઇક ઠેકાણે નોટ લખી છે. અને ત્રણે ચોપડીઓની છેવટે કાશીનીવાસી ગૌ સેવક પણ્ડિત જગત નારાયણના ભાષણોના જવાબ મુંબઇ **સમાચારમાં** છપાયલા રાખ્યા છે. એ પણ્ડિત જગત નારાયણના મુકાબલામાં લખનવવાળા મોલવી અબ્દુલ ખાલેક સાહેબ * તથા જનાબ કાજી ઇસમાઇલ મોહમ્મદ મીયાં પોરબંદરી સાહેબ તથા સુરતના મીયાં સાહેબ મોહમ્મદઅલી હમદાની તથા તેમના ફરજન્દ મીયાં સાહેબ નાહિરભાઇ તથા કાજી યુસોફ સાહેબ શરીફ સાહેબ તથા આ લખનાર ગુલામ માહમ્મદ બીન હાજી હાફેજ સાહેક લખાણ કરતા હતા. પણ અફસોસ કે પંદર વર્ષનો લાંબો વખત વિતવાથી તે સઘળા છાપા મળી નહીં આવ્યા જેથી જેટલા મળ્યા તે છાપ્યા છે.

પણ હવા કરવામાં દોષ નથી એ વિષયમાં મુસલમાનો તરફથી જનાબ મોલવી સૈયદ અમદદીન લખનોવવાળા સાહેબે ઘણીજ મેહનત તથા

---

* મોલવી અબ્દુલ ખાલિક સાહેબનું લખાણ મુંબઇ સમાચારમાં છપાયલું [illegible] કોઇ મેમણે ચોપડીના રૂપમાં છપાવી મફત વેહેંચ્યું હતું પણ અફસોસ તે પણ મારી પાસે નથી રહ્યું. ગુ. મો.

ઘણીજ મોટી કિતાબ ઉર્દુમાં લખી છે અને જનાવરોને વધ કરી ખાવા ઉપર જેટલી શંકાઓ કરવામાં આવે છે તે સઘળીનો તેમાં જવાબ છે. અને એ પુસ્તક કાનપુરના નિજામી પ્રેસમાં છપાયું છે. અને હિન્દુઓ તરફથી સત્યાર્થ પ્રકાશના ઉર્દુમાં ભાષાંતર કરતા રાધા કૃષ્ણ મેહતાએ "માંસ અને આર્યા સમાજ" તથા બીજા એક આર્યાએ "માંસ ભક્ષણ વેદ અનુકુલ" ઘણી સારી ચોપડીઓ લખી છે. એમાં હિન્દુઓના માનીતા પુસ્તકોથી ઘણી સફાઇથી પ્રમાણ આપવામાં આવ્યા છે. અને આ અમારી ચોપડીઓ પણ ખોદાના ફજલથી અઉત્તર છે. આજ સુધી એનો ઉત્તર કોઇએ લખ્યો નથી અને હવે જો કોઇ હિન્દુ લખવા ચાહે તો મેહેર બાની કરી સઘળી ચોપડીનો અથવા એક આખી ચોપડીનો ઉત્તર લખે. વિશેષ કરી આ પ્રસતાવનાને સારી રીતે ધ્યાનમાં રાખીને જવાબ આપે.

પંદર કે સોળ વર્ષનો આસરો થયા કે સુરતના દેશી મિત્ર છાપાના અસલ માલિક મી० મંછારામ ઘેલાભાઇ સાહેબે માંસ ભક્ષણ વિરૂદ્ધ એક લખાણ પોતાના છાપામાં કર્યું હતું અને તેનો જવાબ તેજ સમાહથી મુંબઇના "કાસેદે મુંબઇ" પત્રમાં નાખવા શરૂ કર્યો હતો અને તે છપાયલા છાપાની એક કોપી તેમના છાપાખાનામાં અને એક કોપી તેમના છાપખાનાની માળે એન્ડરૂસ લાયબ્રેરીમાં પોહોંચાડતો હતો. પણ તેનો કશો જવાબ તેવણે કે તેવણના કોઇ ચેલાએ આપ્યો નથી. તે મજમુન ઘણું ઉપયોગી છે પણ તેની નકલો મારી પાસે રહી નથી તેથી મારી યાદદાસ્ત પ્રમાણે લખું છું. અને આ લખાણ તે છાપામાં છપાયલા લખાણનો ચતુરાંશ પણ નથી.

મી० મંછારામ—મુસલમાનો પેશાબથી ઘણા બચે છે એ સ્તુત્ય છે. તેઓ જ્યારે પેશાબ કરે છે તો પત્થર કે ખડુ વાપરી પેશાબને સુકવે છે. એક ટીપું બદનને કે વસ્રને લાગવા દેતા નથી. વળી એટલાપર નહીં અટકતાં ફરી પાણીથી પણ ધોએ છે ત્યારે મારા મુસલમાન ભાઇઓએ વિચારવું જોઇએ કે જે પશુનું માંસ તમો ખાઓ છો તે પશુની મુળ પેદાશ એક પેશાબના ટીપાથીજ છે તે તમને ખાવું કેમ દુરૂસ્ત હોય ?

જવાબ—મી० મંછારામ સાહેબને મુસલમાનોનું કામ પુરતી રીતે પેશાબથી બચવાનું જાણવાની સાથે આ પણ કોઇ મુસલમાનથી વાકેફ થયું હતું કે પેશાબથી બચવાનો તો હુકમ તમારા પૈગમ્બરે આપ્યો છે. તો શું વીર્યથી ઉત્પન્ન થયલા માંસને ખાવું પણ તમારા પૈગમ્બરે દુરૂસ્ત રાખ્યું છે? અથવા કુરઆનમાં દુરૂસ્ત ફરમાવ્યું છે? ફરી સવાલ કરવાનો શોખ પુરો પાડવા નીકળતે તો ઠીક થતે, કારણ કે જ્યારે કુરઆનમાં માંસ ખાવાની આજ્ઞા છે, હજરત મોહમ્મદે પોતે ખાધું છે, લોકોને ખવરાવ્યું છે તો ફરી એમને એડવોકેટ થવાનો હુકમ કયાંથી મળ્યો ?

નાપાક વસ્તુના પાક થવાના અનેક કારણો છે. નાપાક કપડું ધોએથી પાક થાય છે તેમ દરેક ચમકની સફાઇવાળી વસ્તુ છરી ચપ્પુ વગેરે લુછી નાખવાથી પણ પાક થાય છે. તેવીજ રીતે ઇસ્તિહાલા એટલે હાલતના બદલાયાથી પણ પાક થાય છે. દાખલા તરીકે શરાબ નાપાક છે પણ તે સરકો થએથી પાક થાય છે. એજ કાયદા પ્રમાણે વીર્ય નાપાક છે પણ તે ઇસ્તિહાલાથી પવિત્ર થાય છે. વીર્યથી જાનવર બનતાં ઘણી તરેહના ઇસ્તિહાલા વચ્ચે આવે છે. વીર્યથી લોહી, લોહીથી માંસનો લોચો ફરી હાડકાં પાસલાં આમડું વગેરે. તેથી હવે વીર્ય રહ્યું નથી, એક જુદીજ વસ્તુ બની છે, ફરી તેમાં પવિત્ર અને અપવિત્ર બે તરેહની વસ્તુ બની છે. તેને પાક કરવાનો કાયદો ઇસલામે જુબહ કરવાનો રાખ્યો કે તેથી પવિત્ર થનારી વસ્તુ પાક થાય અને અપવિત્ર બહાર પડે.

હાલતના બદલાયાથી (ઇસ્તિહાલાથી) કાયદાનું બદલાવું આ એક એવો કાયદો છે કે જેને હિન્દુ મુસલમાન બંનેએ માન્ય કર્યો છે. દુધ, લોહી તથા ગોબરમાંથી બને છે. હવે ગોબર અગર જો હિન્દુઓને ત્યાં પવિત્ર છે પણ લોહી તો તેઓને ત્યાં

પણ અપવિત્ર છે. છતાં એજ કાયદાને આધારે બંને તેને પાક ગણી વાપરે છે. એટલુંજ નહીં પણ દૂધને હિન્દુઓ પોતાની માનેલી પવિત્ર જગ્યામાં લઇ જાય છે એવીજ રીતે ચામડું એનો મૂળ પેદાએશ તેજ વીર્ય અને ફરી લોહી તથા માંસથી છે પણ હિન્દુઓ તેને પવિત્ર ગણી વાપરતા આવ્યા અને વાપરે છે. અને પોતાની પવિત્ર જગ્યાઓમાં ગામડાના વાજીંત્રો નગારાં વગેરે લઇ જાય છે. અને મુસલમાનો ગામડાને અપવિત્ર ગણે છે જેથી તેને પવિત્ર કરવાના કાયદા એક ચામડું કેળવવું અને કાયદાસરની જુબાહ થઇલી જગાડી પવિત્ર ગણે છે.

ખેતીમાં ખાતર પુરાય છે તેમાં માણસનું મેલું તથા છાણુ બંને વપરાય છે. તેની અસરથી થઇલા અનાજને કે શાક ભાજીને હિન્દુઓ તથા મુસલમાનો બંને પવિત્ર ગણી વાપરે છે, તેનું કારણ તેજ ઉપલો ઇસ્તિહાલાનો કાયદો છે. જો મંછારામજી એ કાયદાનો નકાર કરનાર થશે તો ધુ. મુત્ર તથા છાણુના ખાનાર ગણાશે. એવીજ રીતે વીર્યથી ઉત્પન્ન થતા માંસને સમજો.

મંછારામ—અકબર બાદશાહે ગઉવધની મનાઇ કરી હતી.

જવાબ—અકબર બાદશાહે ગઉવધ અટકાવ્યો એથી સિધ્ધ થાય છે કે અકબર બાદશાહના હુકમ આગળ મુસલમાનોમાં ગઉવધનો રિવાજ હતો. જેથી મનાઇ હુકમ બહાર પાડ્યો. હવે મનાઇ માટેનો વખત તો અકબરની મનાઇનો વખત છે અને રિવાજ માટે કોઇ વખત હિંદુઓ બતાવી શકતા નથી તો જરૂર હજરત મોહમ્મદ (સલ)ના વખતથી ગઉવધ ચાલ્યો આવે છે એમ સિધ્ધ થયું. અને બોખારી મુસલિમ વગેરે હદીસની કિતાબોથી એનો ટેકો પણ મળે છે.

વળી અકબર બાદશાહે પાછો તે હુકમ રદ પણ કરેલો એમ છતાં તે હિન્દુઓની છોકરીઓ લેતો હતો તેના બદલામાં જો તેઓની ગઉમાતાને છોડી હોય તો તેથી અમને શું.

કોઇ પણ મુસલમાન બાદશાહને શરીઅતની બાબતમાં હાથ નાખવાનો જરાએ અખત્યાર નથી. શરીઅતના હુકમ ઉપર ચાલવામાં ચલાવવામાં રૈયત અને બાદશાહ સરખા છે. મુસલમાન બાદશાહની તાબેદારી રૈયત ઉપર વાજેબ છે પણ એની એ મતલબ નથી કે તે જે હુકમ ચાહે તે કરી શકે છે અને તે સર્વ મુસલમાનોએ માન્ય કરવું જોઇએ. એ વિષેની કુરઆનની આયત ઉપર જરા પણ વિચાર કર્યાથી સાફ જાણાય આવશે. કુરઆનમાં છે "ઓ ઇમાનવાળાઓ અલ્લાહનો હુકમ માનો અને રસુલુલ્લાહનો હુકમ માનો અને તમારામાંના (મુસલમાન) * હોકુમતવાળાઓનો. ફરી જો કોઇ વિષયમાં તમો આપસમાં મતફેર પડો તો તેને અલ્લાહના તથા રસુલના તરફ ફેરવો. જો તમો અલ્લાહ તથા આખેરત ઉપર વિશ્વાસ રાખતા હો તો. આ ઠીક કામ છે અને સારૂં પરિણામ છે." સુરા નિસા ૪; ૬૦ આમાં મુસલમાન હાકેમની તાબેદારીનું બયાન છે. પણ જે રીતે બતાવવામાં આવ્યું છે કે તેની તાબેદારી શરીઅત વિરૂધ્ધ બાબતમાં નથી. પહેલી ઇશારાથી છે તે એવી રીતે કે "તાબેદારી કરો" નો શબ્દ અલ્લાહ સાથે તથા પેગમ્બર (રસુલુલ્લાહ) સાથે લગાડવામાં આવ્યો છે પણ તે હાકેમ સાથે લગાડવામાં આવ્યો નથી. જેમાં ઇશારાથી સમજાવ્યા કે હાકેમની તાબેદારી તે અસલ તાબેદારી નથી પણ ખોદા તથા રસુલની તાબેદારીની શાખા છે જે મુળથી વિરૂદ્ધ હોવી નહીં જોઇએ. પણ કોઇ માણસ આ ઇશારાને નહીં સમજે માટે તેવા માણસ માટે ખુલ્લું કહેવાયું કે "ફરી જો કોઇ વિષયમાં તમો આપસમાં મતફેર પડો તો તેને અલ્લાહની તથા રસુલની તરફ ફેરવો." અલ્લાહની તરફ એટલે તેની કિતાબ (કુરઆન) તરફ, અને રસુલની તરફ એટલે તેમની સુંનત (હદીસ) તરફ. અને એ વિષે ભાર મુકાયો. "જો તમો અલ્લાહ તથા આખેરત (છેલ્લા દિવસ) ઉપર વિશ્વાસ રાખતા હો તો" એટલે મુસલમાનને તથા ઇમાનના દાવેદા-

* મને સુરતના કેટલાક લેકચરારો ઉપર અફસોસ થાય છે કે તેઓ પોતાના લેકચરોમાં આ આયતને બોલે છે પણ તેનો તરજુમો બયાન કરવામાં "મિન્કુમ" શબ્દ છોડી દે છે. પ્રથમ યાહુદીઓ ખોદાના કલામમાં એવીજ રીતે કરતા હતા. ગુ. મો.

રને આ કાયદા વિરૂધ્ધ ચાલવું કદી યોગ્ય નથી. ફરી છેવટમાં કહેવાયું કે "આ ઠીક કામ છે અને સારૂં પરિણામ છે" જ્યારે ખોદા આ કાયદા વિષે ઠીક કામ તથા સારૂં પરિણામ કહે તો ફરી તેથી વિરૂધ્ધ ચાલવું નઠારૂં કામ તથા માઠું પરિણામ હોવુંજ જોઇએ. આથી તમો સમજી શકશો કે અકબર બાદશાહ વગેરે કોઇ પણ બાદશાહને ખોદા તથા પેગમ્બરના હુકમ વિરૂધ્ધ હુકમ આપવાનો અખીકાર નથી અને જો તેઓ કોઇ મતલબસર વિરૂધ્ધ કાયદો કાઢે તો તે માઠું પરિણામ છે. તે પર મુસલમાનોને ચાલવું નજ જોઇએ.

હવે હત્યા વિષે આર્યાઓને કંઇક બે બોલ લખવો ચાહું છું. અને જ્યારે માનેલા પુસ્તકોના તથા માનેલા પુરૂષના વચનો હોય તો તેને માનનારા માટે બુધ્ધિના પ્રમાણુની જરૂરત નથી. માટે અકલી દાખલા લખતો નથી.

દયાનંદ સરસ્વતીનું સત્યાર્થ પ્રકાશ સને ૧૮૭૫ માં બનારસમાં છપાયલાના પૃષ્ટ ૪૫ માં સવાર સાંઝ માંસ વગેરેથી હોમ કરવાનું લખ્યું છે. વળી તેજ પ્રતના પૃષ્ટ ૧૭૧ માં છે "યજ્ઞને માટે જે જાનવરોનું કતલ કરવું છે તે વિધિ પૂર્વક કતલ કરવું છે (એટલે દુરસ્ત છે)" તેજ પ્રતના પૃષ્ટ ૩૦૨ માં છે "જો કોઇ પણ માંસ નહીં ખાય તો પશુ પક્ષી વગેરે જેટલાં છે તેથી હજાર ગણા થાય. ફરી માણસને મારવા લાગે ખેતરમાં અંન નહીં થાય. જેથી સર્વ માણસ મરી જાય." વળી તેજ પ્રતના પૃષ્ટ ૩૦૩ માં છે "જ્યાં જ્યાં ગોમેધ વગેરે લખ્યા છે ત્યાં ત્યાં પશુઓના નરને મારવું લખ્યું છે. એક બળદથી હજારો ગાય ગર્ભવતી થાય છે તો એથી નુકસાન પણ નથી. અને જે ગાય વાંઝ (વન્ધ્ય) હોય તેને પણ ગોમેધમાં મારવાનું લખ્યું છે" તેજ પ્રતના પૃષ્ટ ૩૯૯ માં છે. પશુઓના મારવામાં જરા દુઃખ થાય છે પણ યજ્ઞના પ્રાણીઓ અને બીજાઓનો ઘણોજ લાભ છે" વળી તેજ પ્રતના પૃષ્ટ ૧૪૯ માં છે કે "માંસના પીન્ડ આપવામાં કશો પાપ નથી." દયાનંદજીની સંસ્કારવિધી છપાયલું સંમત ૧૯૭૩ ના પૃષ્ટ ૧૧ માં છે "જે શખ્સ ચાહે કે મારો છોકરો પણ્ડિત, દુશમનોનો ફતેહ કરનાર સઘળા વેદ વેદાંગનો જાણનાર ભણાવનાર તથા પૂરૂં આયુષ્ય ભોગવનાર થાય તો તે માંસની સાથે ભાત રાંધીને ખાય."

વળી ઋગવેદ સંહિતા આ૦ ૧ સૂક્ત ૬૧ ની શ્રુતીમાં આવી રીતે છે "એ ઇંદ્ર વરતરા ઉપર તારો બજ્જર (એક હથિયાર) ચલાવ અને તેના એવા ટુકડે ટુકડા કર જેવી રીતે કસાઇ ગાયના ટુકડે ટુકડા કરે છે." આ શ્રુતીમાં વરતરાના ટુકડે ટુકડા કરવાને ગાયના ટુકડા કરવા સાથે ઉપમા (તશબીહ) આપી છે. હવે વિચારવાનું છે કે જે લોકો ગાયને માને છે ગાયને પૂજે છે તેઓ ગાયના ટુકડા કરવાનું પોતાની બોલચાલમાં ઉપમા આપવામાં કદી વાપરશે નહીં. એટલુંજ નહીં પણ કોઇ પરધર્મ શખ્સ તેઓની આગળ એવો શબ્દ બોલે તો નારાજ થાય છે. અને કવીની ફરજ છે કે તે પોતાની કવિતામાં એવા શબ્દો વાપરે કે જેના સાંભળવાથી સાંભળનાર અને વિશેષ કરી તેનો માનનાર નારાજ થાય નહીં. નહીં તો તે વક્તા ગણાશે નહીં, તેની વાત ફસાહતમાં મેલાશે નહીં. જ્યારે તમો આ સમજી ગયા તો હું કહું છું કે આ શ્રુતીથી જણાય છે કે વેદના ચલણના વખતમાં કસાઇઓ હતા. તેઓ ગાયને કાપતા, અને ટુકડે ટુકડા કરતા, અને તે વખતના હિન્દુઓ તેને એબનું ગણતા નહોતા. તથા તે વાપરતા હતા. આ ખુલ્લું છે નહીં તો કદી એવી ઉપમા વેદમાં અપાતે નહીં. અથર્વ વેદ કા. ૬ વ. ૭૦ મં. ૧ જેવી રીતે માંસ દારૂ જુવામાં વેગવાળા પુરૂષનું સ્ત્રીમાં મન લાગે છે તેવી રીતે આ સ્ત્રી તારૂં મન સન્તાનમાં લગાડ." આમાં સ્ત્રીને પોતાના સન્તાનને પાલવાની આજ્ઞા છે અને તેની સાથે તેણીના મન લાગવાને માંસમાં મન લાગવાની સાથે ઉપમા અપાઇ છે. જો માંસ ખાવાની મનાઇ વેદમાં હોત તો આ ઉપમા કદી અપાતે નહીં. અથર્વ વેદ આ. ૯ વ. ૬ કા. ૪ મં. ૩૯ ગાયનાં દુધ અને માંસ એ ઘણાં સ્વાદિષ્ટ છે એને મેમાનની આગળ નહીં ખાય."

મનુ અધ્યાય ૫ શ્લો. ૩૬ જે પશુઓનું વેદ મંત્રથી સંસ્કાર નહીં થયો તેનું માંસ બ્રાહ્મણ નહીં ખાય પણ સંસ્કાર થયલા જાનવરોનું માંસ ખાય " વળી મનુ અ૦ ૫ શ્લો. ૪૪ "આ દુન્યામાં જે વધ વેદના હુકમ પ્રમાણે થાય છે તેને જુલમ કે હત્યા નહીં જાણવી જોઇએ કારણ કે વેદથીજ જુબહ કરવાનું દુરૂસ્ત ઠર્યું છે." મનુજીના કહેવાથી પણ સિદ્ધ થાય છે કે જુબહ કરવાની આજ્ઞા વેદમાં છે. વળી મનુ અ૦ ૫ શ્લો. ૧૮ શ્વાવિધા શલ્યક. ગોધા નામની ગરોળી, ખગડ કાચબો, સસલું એ સર્વ પાંચ નખવાળા ભક્ષણ કરવાને લાએક છે તેમ ઉંટ છોડી દઇને તમામ દાઢવાળાંનું ભક્ષણ કરવું." આ શ્લોક પ્રમાણે ગાય, ભેંસ અને ઘોડાનું માંસ ખાવું દુરૂસ્ત છે. વળી મનુ અ૦ ૩ શ. ૨૬૮, ૨૬૯, ૨૭૦ (શ્રાદ્ધમાં) માછલીના માંસથી બે માસ તૃપ્ત (સંતુષ્ટ) રહે છે. હરણના માંસથી ત્રણ માસ મેંઢાના માંસથી પાંચ માસ; અને દ્વિજાતીથી ખવાય શકે એવા પક્ષીના માંસથી પાંચ માસ, સુધી પિતૃઓ તૃપ્ત રહે છે; વાછરડાના માંસથી છ માસ સુધી તૃપ્ત રહે છે. ચિત્ર મૃગના માંસથી સાત માસ સુધી, એણ નામના હરણના માંસથી આઠ માસ સુધી; અને રૂરૂ નામના મૃગથી નવ માસ તૃપ્ત રહે છે. ભુંડ અને ભેંસના માંસથી દશ માસ સુધી તૃપ્ત રહે છે. અને સસલા તથા કાચબાના માંસથી અગિયાર માસ" વળી મનુ અ૦ ૩ શ્લોક ૩ માં વેદ ભણી પ્રસિદ્ધ થઇ માલા પેહેરી ગાદીએ બેસનાર માટે છે કે તેનો બાપ અથવા અચાર્ય એક ગાય મારી તેના લોહીથી મધુપર્ક બનાવી તેની પૂજા કરે. વળી મનુ અ૦ ૫ શ્લો. ૨૮ બ્રહ્માજીએ કહ્યું છે કે ચલિત અને અચલિત વસ્તુઓ જે આ દુન્યામાં છે તે સઘળા આત્માનો ખોરાક છે. એ વગર મનુમાં ઘણા દાખલા છે.

બ્રહ્દારંક ઉપનેશદ જે દયાનંદજીનું માનેલું છે તેના અ. ૮ બ્રા૦ ૪ મં૦ ૧૭ "જે કોઇ ઇચ્છે કે મારો પુત્ર પણ્ડિત સત્યાસત્ય વિવેકી શત્રુઓને જીતનાર, પોતે નહીં હારનાર, યુધ્ધમાં ગમન, હર્ષ તથા નિર્ભયતા કરનાર, શિક્ષીત વાણીનો બોલનાર, સઘળા વેદ વેદાંગ વિદ્યાનો ભણનાર ભણાવનાર, સર્વ આયુષ્યનો ભોગવનાર થાય તો તે માંસનો પુલાવ બનાવી (બોકડા માંસમાં રાંધી) ને ખાએ તો એવા પુત્ર થવાનો સમ્ભવ છે." આજ મંત્ર શતપથ બ્રહ્મણના ૧૪ માં કાન્ડમાં પણ છે.

ગ્રહ સુત્રમાં પણ માંસ ખાવાની વિધિ છે. અયુર્વેદમાં માંસ ખાવાના ઘણા પ્રમાણ છે. મહાભારતમાં માંસ ખાવાના ઘણા દાખલા છે. જે માણસ "માંસ ઔર આર્યા સમાજ" પણ્ડિત રાધાકૃષ્ણ મેહતા રચિત જોશે તેને ખાત્રી થશે. માટે હું વધુ નહીં લખતાં તેને વાંચવાની ભલામણ કરૂં છું. પણ આ સઘલા દાખલા ઇનસાફથી વાંચનારને લાભ આપશે. પણ પંડિત શીવપ્રસાદ શરમા આર્યા મેરઠવાળા કહે છે "જો ચતુર્મુખ બ્રહ્માજી પણ કહે કે વેદમાં માંસ ખાવાનું છે તોપણ હું કદી માનીશ નહીં," (માંસ અને આર્ય સમાજ પૃષ્ટ ૬) એવા માણસને તો કદી લાભ થશે નહીં. ગુરૂ નાનક સાહેબે "ગ્રંથ સાહેબ"માં માંસ ખાવા વિષે ઘણી સારી રીતે સમજુતી આપી છે તેની એક શેઅર અત્રે લખવી મોનાસિબ લાગે છે

કવિતા.

હાડ માસ મેં દુધ બસત હૈ, જહાં મેલે ઘન ખાવે;
ઇહ દેખો પંડિતકી ક્રિયા, માસ દેખ ઘન આવે.

હવે હું એક કલ્પિત કેસ લખી આ ઝઘડાને ખતમ કરૂં છું. આ કેસ કલ્પિત છે એમાં દયાનંદ સરસ્વતી તથા મનુ મહારાજ વગર બીજા લોકોના નામો કલ્પિત લખ્યાં છે. ભોગજોગે જો કોઇનું નામ આ કેસમાં લખેલા માણસોના નામ સાથે મળતું આવે તો તે એમ નહીં સમજે કે હું તે શખ્સ છું.

ફોજદારી કેસ ના. ૧૦૫ તા. ૧૦મી જુન ૧૯૦૯.

ફરયાદી દયારામ ઘેલાભાઇ.

વિરૂધ્ધ

અબ્દુલ્લાહ રહીમભાઇ.

દાવા અરજી.

ગરીબ પરવર સલામત હું નીચે સહી કરનાર દયારામ ઘેલાભાઇની નમ્રતા પુર્વક અરજ

ઓ છે કે મુસલમાનો પણ હ્યા કરે છે અને તેથી ગાં આણીઓ પર ઘણો જુલમ થાય છે અને એ કામ ઘોર ગુનાહનું છે, એથી મારૂં દિલ ઘણું દઝે છે. એ બાબતની વાત સાંભળી મારૂં અંતઃકરણ ધ્રુજે છે તથા અમારા શાસ્ત્ર વિરૂદ્ધ છે માટે આપ મારાપર દયા કરી એ લોકોનો આગેવાન અબદુલ્લાહ રહીમભાઇ જે એ કામમાં લોકોને ઉશ્કેરે છે તથા અમારા શાસ્ત્રોના ખોટા ખોટા દાખલા દઇ ભાષણો કરે છે તેને બોલાવી એ કામની તપાસ કરી મને દાદ આપો અને એ કામનો મનાઇ હુકમ કાઢો. હું આપના હકમાં દુવા કરીશ.
તા. ૨૦—૫—૦૯.

સાક્ષીઓના નામો.

લલ્લુભાઇ ઘેલાભાઇ.
ચુનીલાલ મોતીલાલ.
ગુલાબદાસ કીલાભાઇ.
નોરોતમ ક્રિપારામ.

અરજદાર.

દયારામ ઘેલાભાઇ (નવો આર્યો.)

ફરયાદીએ પોતાની અરજીમાં લખેલી હકીકત કસમ ઉપર માજીસ્ટ્રેટની કોર્ટમાં પોતાની જબાનીમાં બયાન કરી અને તેમાં વધુ એમ પણ જણાવ્યું કે હું શાસ્ત્ર સારી રીતે જાણું છું.

ઉલટ તપાસ.

વકીલ તમો આર્યાં કયારથી થયા? **જવાબ** બે વર્ષથી. **વકીલ** તમે પ્રથમ કયો ધર્મ પાળતા હતા? **જવાબ** વિષ્ણું. **વકીલ** પ્રથમ તમો મુર્તિ પૂજતા હતા? **જવાબ** હા. **વકીલ** તે કામ પાપનું છે? **જવાબ** હા. **વકીલ** આર્યાં થવાથી તમારી પ્રથમ કરેલી મુર્તિ પૂજાનો પાપ માફ થયો? **જવાબ** નહીં. ખોદા પાપ માફ કરી શકતો નથી પાપ માફ કર્યાથી તે અન્યાયી ઠરે છે (સત્યાર્થ. પૃ. ૫૦૨ વગેરે). **વકીલ** તો એનો બદલો તમને કંઇ મળશે? **જવાબ** બીજા અવતારમાં કુતરૂં, બીલાડું કે ભૂંડ થવું પડવાનું. **વકીલ** તમો પ્રથમ કયાં રહેતા હતા? **જવાબ** મોરા સુંવાલીમાં. **વકીલ** તમે ત્યાંથી સુરતમાં કેમ આવ્યા? **જવાબ** એક ખાસ ગરજ માટે. **વકીલ** તમે ત્યાં ભૂખે મરતા હતા. રોજગાર નહીં ચાલતો તેથી આવ્યા છો? **જવાબ** નહીં. ત્યાં તો હું ઘણું પેદા કરતો હતો. હજુ સુરતમાં દુઃખ છે. પણ મારી બીજી મતલબ છે. **વકીલ** તે કઇ મતલબ છે તે કહો? **જવાબ** હું રંડાયલો છું અને ત્યાં કોઇ આર્યા નથી. **વકીલ** તો શું તમો બીજા વિવાહ કરવા આવ્યા છો? **જવાબ** નહીં. જેમ વિધવા બીજો પુરૂષ કરી નહીં શકતી તેમ રંડાયલો પુનર્વિવાહ કરી શકતો નથી. (સત્યાર્થ પૃષ્ટ ૧૦૭) * **વકીલ** તો તમો શા માટે આવ્યા છો? **જવાબ** દશ સ્ત્રી સાથે નિયોગની ઇચ્છાએ આવ્યો છું. દશ સ્ત્રી સાથે રંડાયલો નિયોગ કરી શકે છે, એવી મહાઋષી દયાનંદજીની આજ્ઞા છે. (ઋગ્વેદાદિ પૃષ્ટ ૧૭૨) † **કોરટ** નિયોગ એટલે શું તે હું સમજયો નથી. **ફરયાદી** સાહેબ રંડાયલો માણસ બીજાની સ્ત્રી સાથે કે વિધવા સાથે સમ્ભોગ કરી દશ છોકરાં મેળવે તે. **કોરટ** (હસીને) આ તો દયાનંદજીએ ઘણું વિચીત્ર લખ્યું છે. રંડાયલાને તો વિવાહથી એક સ્ત્રી મળવાની જગ્યાએ દશ મળી. **વકીલ** મનુ અ. ૯ શ્લો. ૬૦ થી તો એક બાળક માટે નિયોગની છુટ છે. તો દશ છોકરાં કયાંથી થયાં? **જવાબ** મનુજીને વેદમાંથી એક છોકરૂં મેળવવાનું સુઝયું. પણ મહા-

---

* તે ઇબારત આવી રીતે છે "પૂર્વે અમે લખ્યું છે કે દ્વિજોમાં સ્ત્રી પુરૂષનો એકજ વાર વિવાહ થવો વેદાદિ શાસ્ત્રોમાં લખ્યો છે. દ્વિતીય વાર નહીં (સત્યાર્થ પ્રકાશ પૃષ્ટ ૭ લી૦ ૧, ૨) દયાનંદની આ એક એવી વિચિત્ર આજ્ઞા છે જે પર કોઇ આર્યા અમલ કરતો નથી તેઓ બીજા વિવાહ કરે છે. એટલુંજ નહીં પણ વિધવાઓના પુનર્લગન માટે પણ કેટલાકો કોશીશ કરે છે. ગુ. મો.

† તે ઇબારત આવી રીતે છે "હે સ્ત્રી! તું વિવાહી પતિથી લઇને અગિયાર પતિ પર્યંત નિયોગ કર. અર્થાત કદાપિ આપતકાલ પ્રાપ્ત થાય તો એક એકના અભાવે માત્ર સંતાનોત્પત્તિને માટેજ દશ પુરૂષ સુધીજ નિયોગ કરએ. એજ પ્રમાણે પુરૂષ પણ વિવાહિતા સ્ત્રીના મૃત્યુ પછી સંતાનના અભાવે એક એકના અભાવે દશ વિધવા સુધી નિયોગ કરે. ઋગ્વેદાદિ ભાષ્ય ભૂમિકા પૃષ્ટ ૧૭૨, ૧૭૩ ગુ. મો.

સ્વામી દયાનંદજી મનુજીથી વિદ્યામાં દશગણા હતા જેથી તેમને દશ બાળક મેળવવાની આજ્ઞા મળી. (સત્યાર્થ પૃષ્ઠ ૧૦૫) ‡ **વકીલ** મનુ અ૦ ૫ વગેરેમાં પશુ હત્યા, માંસ ખાવાનો હુકમ છે કે નહીં? **જવાબ** હા, છે. પણ તેમાં પાછળથી કોઇએ તે શ્લોક દાખલ કર્યાં છે. તેથી હું માનુ નહીં.

(૧) સાક્ષી લલ્લુભાઇ ઘેલાભાઇની જુબાની.

ફરયાદીના વકીલની તપાસમાં.

મારૂં નામ લલ્લુભાઇ બાપનું નામ ઘેલાભાઇ રહેવાસી બીલ્લીમોરાનો હાલ સુરતનો. **કસમ** ઉપર જણાવું છું કે હું ઇંગ્રેજી ગુજરાતી જાણું છું. મને ધર્મ સંબંધી પુસ્તકો વાંચવાનો શોખ છે. હું આર્ય સમાજમાં દાખલ છું જેથી મને ધર્મ સંબંધી વાતચીત કરવાનો પણ શોખ છે. અમારા ધર્મમાં પશુ વધ કરવાનું કે માંસાહાર નથી જેથી કોઇ શખ્સ અમારા ધર્મને નામે કહે કે એઓના ધર્મમાં પશુવધ છે તો તેથી અમારૂં દિલ દુઃખે. પ્રતીવાદી અબદુલ્લાહ રહીમભાઇ તેવા ભાષણો કરે છે તથા મુસલમાનોને વધ કરવા વિષે ઉત્તેજન આપે છે.

ઉલટ તપાસ.

વકીલ તમે પ્રથમ કયા માર્ગમાં હતા? **જવાબ** વિષ્ણુ? **વકીલ** તમો તે વેળા મુર્તિ પૂજતા હતા? **જવાબ** હા. **વકીલ** એ પાપ માટે તમે ખોદા પાસે માફી માંગી છે? **જવાબ** ખોદા ન્યાયકાર છે તે સજા આપવા વગર ગુન્હગારને છોડનાર નથી. **વકીલ** તો તમને પણ તેની કંઇ સજા મળશે? **જવાબ** હા પુનર્જન્મમાં કુતરૂં ભૂંડ કંઇ બનવું પડશે. **વકીલ** તમે જ્યોરજ સેલનો કુરઆનનો તરજુમો જોયો છે. **જવાબ** હા. **વકીલ** તેમાં પશુહિંસા માંસાહાર વિષે વાંચ્યું છે? **જવાબ** હા તેના ચાપટર ચાપટર ટેબલ ચાપટર કેટલ વગેરેમાં પશુહત્યા તથા માંસાહાર લખ્યાં છે. **વકીલ** તમે બીલ્લીમોરાથી અતરે કેમ આવ્યા છો? **જવાબ** હું નહીં કહે તો. **કોરટ** તમારે કહેવું પડશે આ કોરટ છે એમ અહીં ચાલે નહીં. **સાક્ષી** તો ઠીક મારી બાયડી ગર્ભવતી થઇ તેથી અતરે આવ્યો છું. **વકીલ** શું તેનો ઇલાજ કરાવવા આવ્યા છો? **જવાબ** નહીં. પણ દયાનંદજીએ કહ્યું છે કે સ્ત્રી ગર્ભવતી થયા પછી તેની પાસે એક વર્ષ સુધી નહીં જાય (સત્યાર્થ પૃષ્ટ ૮૫) ¶ અને એટલા અરસામાં જો નહીં રહી શકાય તો નિયોગ કરે (સત્યાર્થ પૃષ્ટ ૧૧૨) ‖ માટે સુરતનો કોઇ આર્યો મારાપર દયા કરી કોઇ આર્યણથી નિયોગ કરાવી દે તે માટે આવ્યો છું. **વકીલ** તો તમારૂં કામ થયું? **જવાબ** છે તો ઘણી સ્ત્રીઓ અને રાજી પણ દેખાય છે, પણ શરમાય છે, **વકીલ** તમે મહાભારત, મનુ સ્મૃતિ, ગ્રહ સુત્ર વાંચ્યાં છે? **જવાબ** હા. **વકીલ** તેમાં માંસ ખાવાનું છે? **જવાબ** હા છે. ફરયાદીના વકીલનો સુધારો. તમો તેમ માનો છો? **જવાબ** પણ હું તેને માનું નહીં કારણ કે દયાનંદજી માંસ ખાવાની મનાઇ કરે છે.

(૨) સાક્ષી ચુનીલાલ મોતીલાલ

ફરયાદીના વકીલની તપાસમાં.

મારૂં નામ ચુનીલાલ બાપનું નામ મોતીલાલ રહેવાસી ચીખલીના પણ હાલ સુરતના. ધર્મ આર્ય સમાજ કસમ ઉપર જણાવું છું કે હું

---

‡ તે ઇબારત આવી રીતે છે. " એમ એક વિધવા સ્ત્રી બે પોતા માટે અને બે બે અન્યચાર નિયુક્ત પુરૂષો માટે સન્તાન કરી શકે. અને એક મૃતસ્ત્રીક પુરૂષ પણ બે પોતા માટે અને બે બે અન્ય અન્ય ચાર વિધવાઓ માટે પુત્ર ઉત્પન્ન કરી શકે છે. એવી રીતે મળી દશ સન્તાનોત્પત્તિની આજ્ઞા વેદમાં છે. સત્યાર્થ પૃષ્ટ ૧૦૫ લી. ૬–૯ ગુ. મો.

¶ તે ઇબારત આવી રીતે છે. " જ્યારે મહિના ભરમાં રજસ્વલા (હેજ) ન થવાથી ગર્ભસ્થિતિનો નિશ્ચય થઇ જાય ત્યારથી એક વર્ષ પર્યન્ત સ્ત્રી પુરૂષનો સમાગમ (જીમા) કદી થવો ન જોઇએ સત્ય. પૃષ્ટ ૮૫ લી. ૬–૯ ગુ. મો.

‖ તે ઇબારત આવી રીતે છે. " અને ગર્ભવતી સ્ત્રી સાથે એક વર્ષ સમાગમ ન કરવાના સમયમાં પુરૂષથી દીર્ઘરોગી પુરૂષના સ્ત્રીથી ન રહેવાય તો કોઇ સાથે નિયોગ કરીને તેને માટે પુત્રોત્પત્તિ કરી આપે." સત્ય. પૃષ્ટ ૧૧૨ લી. ૧–૩ ગુ. મો.

માત્ર ગુજરાતી જાણું છું ધર્મ સંબંધી લોકોના વ્યાખ્યાન સાંભળવાનો શોખ રાખું છું. પ્રતિવાદી સુરત કિલ્લા આગળ ગયા શનીવારે ભાષણ કરતો હતો. ગઉરક્ષા વિરૂધ્ધ ભાષણ કરતો અને કહેતો હતો કે લોકો તમો માંસ ખાઓ એ ઘણું પુષ્ટીકારક છે. હિન્દુ ધર્મમાં પણ માંસ ખાવાનું છે વગેરે વગેરે જેથી હમારી લાગણી ઘણી દુખાઇ.

ઉલટ તપાસ.

વકીલ તમે આર્યા સમાજી થયાને કેટલી મુદત થઇ ? **જવાબ** બે વર્ષ. **વકીલ** તમે પ્રથમ મુર્તિ પુજતા હતા ? **જવાબ** હા. **વકીલ** તમે આ પાપ માફ કરાવવાની કંઇ તદબીર કરી છે ? **જવાબ** ઇશ્વર ન્યાયકાર છે તે મારી બખશી શકતો નથી તો શું તદબીર કરૂં ? **વકીલ** તમો હોમ રોજ કરો છો ? **જવાબ** નહીં. કારણ કે દયાનંદજીના લખ્યા પ્રમાણે હોમમાં દરરોજ આના ચાર ઓછામાં ઓછા ખરચ થાય એ બનવું મુશકેલ છે. **વકીલ** એ પાપ માટે તમને કંઇ ભોગવવું પડશે ? **જવાબ** એ પાપને બદલે કુતરા બીલાડાનો અવતાર લેવો પડવાનો. **વકીલ** તમો ચાખલીથી સુરતમાં રહેવા માટે આવ્યા છો ? **જવાબ** નહીં. માત્ર એક કામ માટે આવ્યો છું. **વકીલ** શું કામ આવ્યા છો ? **જવાબ** મારો મીજાજ કદી કદી ઘણો ગરમ થાય છે અને તેથી હું મારી સ્ત્રીને હોલ ધપ્પો કરૂં છું તેથી તે રીસાઇને સુરત આવી છે તેને લેવા આવ્યો છું. **વકીલ** તે આવવા રાજી થઇ ? **જવાબ** નહીં કારણ કે તેનો વિચાર છે કે તે સત્યાર્થ પૃષ્ટ ૧૧૧ લી૦ ૨,૩નો * લાભ લઇ નિયોગ કરી તે સંતાન મારે માથે નાખે અને તે મારા માલના વારીસ થાય.

* તે ઇબારત આવી રીતે છે. " તેમજ જો પુરૂષ અત્યંત દુખ દાયક હોય તો સ્ત્રીને ઉચીત છે કે તેને ત્યાગીને અન્ય પુરૂષ સાથે નિયોગ કરી સંતાનોત્પત્તિ કરીને તેજ વિવાહીત પતિનો દાય ભાગી સંતાન કરી લે. ઇત્યાદી પ્રમાણો અને સુક્તિઓથી સ્વયંવર વિવાહ અને નિયોગથી પોત પોતાના કુલની ઉન્નતિ કરે." સત્ય. પૃષ્ટ ૧૧૧ લી. ૧–૬ ગ્રા. મો.

વકીલ તમો વૈદક જાણો છો ? **જવાબ** હા. **વકીલ** તમો આયુર્વેદ જાણો છો ? **જવાબ** હા. **વકીલ** તેમાં માંસાહાર વિષે લખ્યું છે ? **જવાબ** હા. આયુર્વેદ અ૦ ૪૬ સુત્ર અસ્તયાન મં. ૪૭, ૪૮, ૬૦ માં માંસ ખાવાના ફાયદા બયાન થયા છે. વળી આયુર્વેદ આ. ૩ શરીરસ્થાન વગેરેમાં પણ છે. **વકીલ** બીજા પુસ્તકમાં પણ તમે વાંચ્યું છે ? **જવાબ** હા. મહાભારત સભા પર્વ અ૦ ૪ શ્લો. ૨, ૩ વગેરેમાં છે. **વકીલ** એ વગર બીજા પુસ્તકોમાં છે ? **જવાબ** હશે પણ હાલ મને યાદ નથી. ફરયાદીના વકીલનો સુધારો આ પુસ્તકોમાં લખેલું છે પણ તમો તેને માનો છો ? **જવાબ** હું તેને માનતો નથી કારણ કે દયાનંદજી હિંસાની મનાઇ કરે છે.

(૩) સાક્ષી ગુલાબદાસ કીલાભાઇ.

મારૂં નામ ગુલાબદાસ બાપનું નામ કીલાભાઇ રહેવાશી અંકલેશ્વરનો પણ હાલ સુરતનો. ધર્મ આર્ય સમાજ કસમ ઉપર જણાવું છું કે મને વેદની શ્રુતીઓ સાંભળવાનો ઘણો શોખ છે ગુજરાતી તથા ઇંગ્રેજી હું જાણું છું એ ભાષામાં ધર્મ સંબંધી પુસ્તકો મારાં વાંચેલાં છે પ્રતિવાદી માંસાહાર વિષે તથા પશુ હિંસા વિષે અને વિશેષ કરી ગઉહત્યા વિષે ભાષણો કરે છે તે સાંભળી મારૂં દિલ ઘણું દુખાયું હતું.

ઉલટ તપાસ.

વકીલ તમને આર્યા સમાજી થયાને કેટલો વખત થયો ? **જવાબ** પાંચ વર્ષ. **વકીલ** તે પેહેલાં તમો મુર્તિ પૂજા કરતા હતા ? **જવાબ** હા. **વકીલ** એ વગર બીજાં પણ તમારે થી પાપ થયાં હશે ? **જવાબ** થયાં હશે. **વકીલ** એની માફી મેળવવા શો ઉપાય કર્યો ? **જવાબ** કોઇ ઉપાઇ થઇ શકતો નથી. ખોદા માફ કરી શકતો નથી. **વકીલ** કેમ ઇશ્વર દયાલુ નથી શું ? **જવાબ** તે દયાલુ છે પણ તેના અર્થ લોક સમજે છે તેમ નથી. પાપીને સજા કરવી એજ દયા છે. (સત્યાર્થ પૃષ્ટ ૧૭૧) માટે કુતરાં બીલાડાંનો અવતાર લેવો પડશે. **વકીલ** તમો અંકલેશ્વરથી સુરત શા માટે આવ્યા ? **જવાબ** એ વિષે ઘણો

લાંબો કિસ્સો છે તમે નહીં પૂછો. **વકીલ** તમારે કહેવું પડશે. **કોરટ** (વકીલને) તમો વળી પાછા નિયોગ વિષે સવાલ કરી કોરટનો વખત ખોશો. **વકીલ** સાહેબ એમના કિસ્સાથી મારા અસીલની લાભની વાત નીકળે એવી મને આશા છે. **કોરટ** તો ચાલવા દો. **વકીલ** કહો તે શી બાબત છે? **જવાબ** હું બીમારને બીમાર રહેતો હતો જેથી મને કંઇ સંતાન થયું નહોતું, તેથી મેં મારી બાયડીને કહ્યું કે તું નિયોગ કરી સંતાન મેળવ. (સત્યાર્થ પૃષ્ટ ૧૧૦) † તે મશ્કરી સમજી મને કહેવા લાગી તમો એવું શું બોલો છો. મેં કહ્યું હું ઠીક કહું છું તું કોઇ વીર્યદાન કરનાર પાસે જા. તેણીએ કહ્યું જાઓ તમોજ ઢુંઢી લાવો. મેં કહ્યું કે ફલાણો મારો મિત્ર તે ઉંચ વરણનો છે તેને હું લાઉં છું. તે ઉપરથી તે મારા પર ગુસ્સે થઇ કહેવા લાગી જા ભડવા હું એવું કામ કરીશ નહીં. એમ કહી તે ચાલતી થઇ. લોકોએ તેણીને ઘણીએ સમજાવી પણ તે આવતી નથી. પંડિતોએ કહ્યું કે નિયોગ કરી દશ બચ્ચા મેળવવા એ દયાનંદજીની ખાસ શીખામણ છે. પણ તે કહે છે કે હું મારી લાજ સંભાળવામાં દયાનંદજીને કે બીજા કોઇને માનુ નહીં. આખર કોટ કચેરી થઇ, પણ ઘર નહીંજ થયું. હવે હું તંદુરસ્ત થયો છતાં તે આવતી નથી. સુરતના આર્યોની સ્ત્રીઓ કે બીજે કેથેની નિયોગમાં આવે તેવી ઘણી એ છે, પણ મારૂં અંતઃકરણ એ કામને હવે ના પાડે છે. હવે હું એક મુશકલીમાં છું. દયાનંદજી લખે છે દ્વિજોમાં સ્ત્રી પુરૂષોના એકજ વાર વિવાહ થવો જોઇએ (સત્ય. પૃ. ૧૦૧) પણ મનુ અ૦ ૫ શ્લો. ૧૬૮ માં બીજા વિવાહ કરવાની આજ્ઞા છે બ્રહ્મારંક ઉપનેશદમાં છે કે મહા ઋષી યજ્ઞવલ્કયની બે સ્ત્રી હતી. શ્રી કૃષ્ણજીની આઠ સ્ત્રી હતી. રાજા દસરથજીની ત્રણ રાણીઓ હતી. અને હું બીજા વિવાહ કરવા ઇચ્છું છું જેથી સુરતના આર્યોઓ સાથે શાસ્ત્રાર્થ કરવા આવ્યો છું. મને તો દયાનંદજીનો નિયોગ ખોટો લાગે છે તેમ એક પુરૂષ બીજી સ્ત્રી નહીં કરી શકે એ પણ ગપોડો લાગે છે. **વકીલ** તમે વેદ વાંચ્યા છે? **જવાબ** નહીં કારણ કે ગુજરાતીમાં નથી. **વકીલ** ગુજરાતીમાં તરજુમા કેમ નથી કરતા? **જવાબ** આર્ય સમાજના ત્રીજા નિયમમાં વેદ ફેલાવવાની ઘણી તાકીદ છે છતાં ગુજરાતીમાં આર્યોઓ તરજુમા કરતા નથી. મુંબઇની મંડલીને ઘણીવાર મેં અરજી કરી પણ કોઇ સાંભળતું નથી. મને લાગે છે કે તેઓ મુસલમાનોથી ડરે છે. **વકીલ** તમારા ધર્મના પુસ્તકોમાં હિંસા માંસાહાર લખેલું છે? **જવાબ** ઘણી જગ્યા લખ્યું છે. પારસ્કાર ગ્રહસુત્ર કાન્ડ ૧ કાન્ડકા ૧૯ ના મંત્ર ૭–૧૨ માં માંસ ખાવાની વિધિ છે. સાંખયાન ગ્રહસુત્ર અ. ૬ ખં. ૧ સૂ. ૭ તથા અશ્વલાયન ગ્રહસુત્ર અ૦ ૧ કાન્ડકા ૨૪ સૂ. ૩૩માં ઘણી તાકીદ કરી માંસ ખાવાનું લખેલું છે. ફરયાદીના વકીલનો સુધારો તમો એ વાત માનો છો? **જવાબ** એ પુસ્તકોમાં છે એમ હું જાણું છું પણ કોઇ બ્રાહ્મણને જાહેર ખાતાં હું જોતો નથી જેથી હું માનતો નથી.

(૪) સાક્ષી નોરોતમ ક્રિપારામ.

ફરયાદીના વકીલની તપાસમાં.

મારૂં નામ નોરોતમ બાપનું નામ ક્રિપારામ રહેવાસી ઓલપાડનો પણ હાલ સુરતનો ધર્મ આર્યા સમાજ. કસમ ઉપર જણાવું છું કે હું ઉર્દુ તથા ગુજરાતી જાણું છું. પ્રતિવાદીને હું ઓળખું છું તે કદી કદી ઓલપાડમાં આવી લેકચર આપે છે તેમાં ઘણું કરીને એના લેકચરો ગઉરક્ષા વિરૂધ્ધ હોય છે. અમારા શાસ્ત્રોના નામ લઇ હિન્દુઓને પશુ વધનો ઉપદેશ કરે છે જેથી મારી લાગણી તથા બીજા હિન્દુઓની લાગણી ઘણી દુઃખાય છે.

---

† એ ઇબારત આવી રીતે છે. " જ્યારે પતિ સંતાનોત્પત્તિમાં અસમર્થ હોય ત્યારે પોતાની સ્ત્રીને આજ્ઞા આપે કે હે સુભગે સૌભાગ્યની ઇચ્છા કરનાર તું મારા થકી બીજા પતિની ઇચ્છા કર કેમકે હવે મારાથી સન્તાનોત્પત્તિની આશા ન કર ત્યારે સ્ત્રી બીજા સાથે નિયોગ કરીને સન્તાનોત્પત્તિ કરે. સત્ય. ૧૧૦ લી. ૮–૧૦ ગુ. મો.

ઉલટ તપાસ.

વકીલ તમો જાતે કણબી છો? **જવાબ** હા. **વકીલ** ખેતી કરતાં જીવજંતુ મરે છે? **જવાબ** સેંકડો મરે છે. **વકીલ** બળદને હળ ખેંચતાં કંઇ દુઃખ થાય છે? **જવાબ** ઘણુંએ દુઃખ થાય છે પણ કરીએ કેમ. સાંઝ પડતા તદ્દન થાકી જાય છે. **વકીલ** તમે પરાણીએ બળદને ગોદા મારો છો? **જવાબ** એ વગર ચાલે નહીં જેથી મારવા પડે છે. **વકીલ** વધ કરવામાં દુઃખ વધારે કે આ કામ લેવામાં? **જવાબ** હું કહીશ નહીં. **વકીલ** નહીં, કહેવું પડશે. **જવાબ** હળ ફેરવવામાં ઘણું દુઃખ. વધ કરવામાં ૪, ૫ મિનિટનું દુઃખ અને આમાં આખી જીન્દગીનું દુઃખ. **વકીલ** તમો મુર્તિ પૂજતા હતા? **જવાબ** પ્રથમ પૂજતો હતો. **વકીલ** એ પાપની માફી માટે તમે શુ કર્યું? **જવાબ** કંઇ કરી શકતો નથી કારણ કે ઇશ્વર ન્યાયી છે તે માફી બક્ષી શકતો નથી [સત્યાર્થ પૃ. ૫૧૫] **વકીલ** તમે કુરઆન વાંચ્યું છે? **જવાબ** હા. **વકીલ** તેમાં પશુ વધ, માંસાહારનું વર્ણન છે? **જવાબ** મેં ઉર્દુ કુરઆનનો તરજુમો તથા ગુજરાતી કેટલાક તરજુમામાંથી કેટલુંક વાંચ્યું છે તેમાં ગાય કાપવાનું તો બીજાજ અધ્યાયમાં છે. **વકીલ** કેટલાક આર્યો કહે છે કે કુરઆનમાં પશુ વધ નથી. **જવાબ** તેઓ ખોટું કહે છે. જો તેઓ દયાનંદજીના સત્યાર્થ પ્રકાશના ૧૪ માં સમુલ્લાસને વાંચતે તો તેમની ખાત્રી થતે કે કુરઆનમાં પશુ વધ છે. **વકીલ** તમે રામાયણ તથા મહાભારત વાંચી છે? **જવાબ** હા. **વકીલ** તેમાં માંસ ખાવાનું છે? **જવાબ** હા છે. **વકીલ** તમે ઓલપાડથી સુરત શા કામે આવ્યા છો? **જવાબ** મારી સ્ત્રી ગર્ભવતિ હતી તેથી હું તેની પાસે જઇ શકું નહીં (સત્યાર્થ પૃ. ૮૫) જેથી મેં ૯ સ્ત્રી સાથે નિયોગ કર્યો. (સત્ય. પૃ. ૧૧૧) થોડી મુદત પછી એટલે એક વર્ષમાં દશ સ્ત્રીઓ દશ બાળક જન્મીયો. હવે હું વિચારમાં છું કે મારી બાકી ઉમર કેવી રીતે કાપીશ. કારણ કે માણસને દશ બાળકથી વધુ સંતાન ઉત્પન્ન કરવાની મનાઇ છે. (ઋગ્વેદાદિ ભાષ્ય ભૂમિકા પૃ. ૨૫૨) એ વિષે સુરત આવી આર્યોઓથી ખુલાસો માગું છું. મેં કહ્યું કે આર્યોઓમાં ઘણાઓની સંતાન દશથી વધુ થઇ છે. મહા ભારતમાં છે કે ધૃતરાષ્ટ્ર રાજાના સો છોકરા હતા. વગેરે વગેરે પણ એનો ખુલાસો હજુ મને મળ્યો નથી. વળી મારી સ્ત્રી કહે છે કે આપને કામની હું રહી નથી માટે હું નિયોગ કરીશ. પણ હવે મારૂં અંતઃકરણ નિયોગ કરવા દેવાને રાજી નથી તેથી તે સુરતના આર્યા વિદ્વાનો પાસે ફરયાદ લાવી છે. મેં તેઓને કહ્યું કે એ બુંડુ કામ હું કરવા દેશ નહીં. કારણ કે મનુ સ્મૃતિ આ. ૯ શ્લો. ૬૦ થી જણાય છે કે માત્ર એકજ બાળક માટે નિયોગ કરવાનું છે વળી મનુ અ. ૯ શ્લો. ૬૬ માં નિયોગને હેવાનીયતનું કામ તથા નિન્દા યુક્ત ફરમાવ્યું છે. વળી આ. ૯ શ્લો. ૬૮ માં નિયોગ વિષે છે કે સાધુ લોકો એની નિન્દા કરે છે. વળી પરાશ્વર ઋષી પોતાની સ્મૃતિમાં લખે છે કે આ નિયોગ કલ્યુગ માટે નથી." પણ એનો ખુલાસો હજુ મળ્યો નથી. ફરયાદીના વકીલનો સુધારો તમે હિન્દુઓના પુસ્તકોમાં હત્યા જોઇ ત તમે માનો છો? **જવાબ** હું માનતો નથી. અતરે ફરયાદીના સાક્ષીઓની તપાસ પૂરી થઇ. ત્યારે પ્રતિવાદીના વકીલે અરજ કરી કે અમારા પણ સાક્ષી લ્યો. **કોરટ** તમારા સાક્ષીઓની કંઇ જરૂરત નથી. **વકીલ** સાહેબ મારા બે સાક્ષીઓ લેશો તો કેસ વિષે ઘણું અજવાળું પડશે તથા એઓને ઉપલી કોરટમાં જવાનું રહે નહીં. **કોરટ** ઠીક છે તમારા સાક્ષીઓના નામ આપો.

સાક્ષી

(૧) મનુ મહારાજ

(૨) સ્વામી દયાનંદ સરસ્વતી

મનુ મહારાજ માટે ખુરસી મુકાઇ તે પર તેવણુ બીરાજ્યા. કોરટે તેમને ઘણું માન આપી કહ્યું મનુ મહારાજ આ કેસ વિષે આપ શું કહેવા માગો છો? **મનુ** મેં મારી સ્મૃત્તિના અ૦ ૫ માં કયાં જાનવર ખાવાં કયાં નહીં ખાવાં તે સપસ્ટ રીતે લખ્યાં છે અને સાથે અ૦ ૫ શ્લો. ૪૪ માં એમ પણ મેં કહ્યું છે કે જે વધ વેદ પ્રમાણે થાય તેને હિંસા સમજવી નહીં. બીજા અધ્યાયોમાં પણ ઠેકાણે

ઠેકાણે મેં પશુ હત્યા લખી છે **કોરટ** આર્યો કહે છે કે જે જે શ્લો. **સ્મૃત્તિમાં છે, એ** મનુજીના લેખ નથી પાછલથી **વામ માર્ગીઓએ** તે દાખલ કર્યાં છે. **મનુ** એઓનું કહેવું મિથ્યા છે. જો એઓ સાચા હોય તો પ્રથમની લખેલી સ્મૃત્તિ લાવે જેમાં એ શ્લોકો નહીં હોય. વળી જો મારી સ્મૃતિ એવી હોત તો એઓનો ગુરૂ દયાનંદજી પોતાના **સત્યાર્થમાં અનેક** ઠેકાણે **મારી સ્મૃતિથી આધાર** નહીં લેતે તથા **સત્યાર્થ** પૃષ્ટ ૬૧ **માં મારી સ્મૃતિ** ભણાવવાનું નહીં લખતે શું સત્યાર્થ પ્રકાશના રચવાના વખતમાં દયાનંદજી પાસે મારી સ્મૃતિ બીજી તરેહની હતી અને તે પછી તેમાં કોઇએ ફેરફાર કર્યો છે? વળી **અંગ્રેજ સરકારની** કોરટમાં હિન્દુઓ વિષે **મારી** સ્મૃતિ **પ્રમાણે** ફેસલો અપાય છે. અને સઘળા હિન્દુઓ માન્ય કરે છે. **કોરટ** (ફરયાદીના વકીલને) તમારે ઉલટ તપાસ કરવી છે? **વકીલ** ના સાહેબ. આવા મહારાજ ઉપર મારે શંકા કરવાની શી તાકત? મહારાજ જો દિન ને રાત કહે તો મારે ડોકી ઝુકાવી માન્ય કરવું યોગ્ય છે અને પોતાની આંખની કસૂર કાઢવી મુનાસેબ છે.

સ્વામી દયાનંદ સરસ્વતીની સાક્ષી

મારૂં નામ દયાનંદ બાપનું નામ હું નહીં કહે તો **કોરટ** નહીં કહેવું પડશે. **દયાનંદ** હું નહીં કહીશ ગમે તે થાય. **કોરટ** બાપનું નામ છુપાવવાથી તમને શો લાભ છે? **દયાનંદ** હું તે પણ નહીં કહીશ. **કોરટ** તમે કયાંના રહેવાશી છો? **દયાનંદ** તે પણ હું નહીં કહીશ. **કોરટ** વારૂ તમારૂં નામ દયાનંદ છે એ તમારાં મા બાપે રાખેલું છે? **દયાનંદ** નહીં. મારા ગુરુ પરમાનંદ સરસ્વતીએ મારૂં નામ દયાનંદ રાખ્યું છે. એથી પહેલાં બીજા ગુરૂએ મારૂં નામ શુધ્ધ ચેતન રાખ્યું હતું. **કોરટ** તમારાં મા બાપે જે નામ રાખ્યું હોય તે કહો? **દયાનંદ** હું તે નહીં કહીશ. **કોરટ** એથી શો લાભ? **દયાનંદ** તે હું જાણું છું. કહીશ નહીં. **કોરટ** આ બાબતમાં તમારો શો મત છે? **દયાનંદ** સત્યાર્થ પ્રકાશ **પ્રથમ** આવૃત્તિ સને ૧૮૭૫ માં છપાયલીના પૃષ્ટ ૪૫, ૧૪૮, ૧૪૯, ૧૭૧, ૩૦૨, ૩૦૩, ૩૪૯ વગેરે પૃષ્ટોમાં **માંસથી** હોમ કરવાનું યજ્ઞ માટે વધ કરવાનું ગોમેધમાં બળદ **મારવાનું** મેં ખુલ્લું લખ્યું છે. વળી મારી **સંસ્કાર** વિધિ છપાયલું સવંત ૧૯૩૩ ના પૃષ્ટ ૧૧ માં મેં **માંસ** ખાવાની આજ્ઞા કરી છે તથા તેથી થતા લાભો દર્શાવ્યા છે. એટલે એ બાબતમાં હું મુસલમાનો સાથે મળતો છું.

ફરયાદીના વકીલની ઉલટ તપાસ.

વકીલ તમે સત્યાર્થની બીજી આવૃત્તિ છપાવી છે? **દયાનંદ** હા. **વકીલ** તેમાં **માંસ** ખાવાની તથા હિંસા કરવાની નિન્દા કરી છે? દયાનંદ હા. **વકીલ** તો પ્રથમ **આવૃતિમાં** છાપાવાળા તરફથી **માંસ** ખાવા તથા હિંસા વિષે ઘોટાળો કરવામાં આવ્યો છે એ વાત ખરી છે? **દયાનંદ** ખોટી છે જો એવી રીતે હું કે કોઇ આર્યો કહીએ તો મૂર્ખ ઠરીએ. કારણ કે સત્યાર્થ પ્રકાશની પેહેલી આવૃતિ બનારસમાં ઇસ્ટાર પ્રેસમાં છપાવેલી તેમાં મુનશી હરી બંશલાલ સાહેબનો અધીકાર હતો. તેવણ કદી એવું કામ કરે નહીં. તેમ કરવા દે નહીં. વળી રાજા જયકૃષ્ણદાસ બહાદુર સી. એસ. આઇ.ની આજ્ઞાનું સાર છપાયું છે અને છપાયા પછી તે પુસ્તકને પેહેલે પાને તથા છેલ્લે પાને તેમની છાપ મારવામાં આવી છે. તો જો પ્રેસવાળાઓ તરફથી ધર્મ વિરૂધ્ધ ફેરફાર કરી છપાયલું હોત તો ફેલાવવામાં આવત નહીં તથા એ કામ વિશ્વાસઘાતનું છે કે હું કંઇ લખીને આપું પ્રેસવાળા ઉપર વિશ્વાસ રાખીને અને તે મારા લખાણને બદલીને છાપે તો સરકારી ગુનોહ લાગુ પડતે અને રાજા સાહેબ પ્રેસવાળાને પકડાવતે. વળી મારા માણુસ પુરૂફ તપાસતા હતા એટલે તે તપાસેલા પ્રમાણે પ્રેસવાળાને છાપવું ફરજ છે. ફરી તે ફેરવી શકે નહીં. વળી તે પુસ્તક છપાયા પછી **અમારે** કબજે **આવ્યું**. અમે તેને વાંચ્યું અમારા મળતા ભાઇઓએ વાંચ્યું તો જો તેમાં લખેલી હત્યા તથા યજ્ઞમાં **માંસ** વાપરવાનું જે તેમાં છે તે અમારૂં લખેલું નહોત તથા ધર્મ વિરૂધ્ધ હોત તો અમે તે પુસ્તકનો ફેલાવો કરતે નહીં. પણ તેની હજાર નકલો પાંચ વર્ષમાં ખપી ગઇ

ત્યાર પછી બીજી આવૃત્તિ છાપી. **વકીલ** તમો કહો છો કે સંસ્કારવિધિ સંવત ૧૯૩૩માં છપાયલીના પૃષ્ટ ૧૧માં માંસ ખાવાનું મેં લખ્યું છે. લો આ સંસ્કાર વિધિ એમાં કયી જગ્યા છે? **દયાનંદ** આ તો બીજી આવૃતિની છપાયલી છે. એમાં એ વાત નથી. **વકીલ** એમાં કેમ નથી? **દયાનંદ** સત્યાર્થની જેમ એમાં પણ મેં બીજી આવૃતિમાં ફેરફાર કર્યો છે. **વકીલ** લોકો કહે છે કે છાપખાનાવાળાએ એ વાતો પોતા તરફથી દાખલ કરી છે. **દયાનંદ** એ કદી બનવા જોગ નહીં તેના કારણો ઉપર દર્શાવી આવ્યો છું. છાપતાં કોઇ અક્ષરની ભૂલ આવે તથા એક બે લીટી ગફલતથી રહી જાય એ બનવા યોગ્ય છે પણ પ્રેસવાળા તરફથી બે ચાર લીટી વધી જાય એ અસમ્ભવિત છે.

પ્રતિવાદીના વકીલનો સુધારો. પ્રથમ આવૃતિ અને દ્વિતીય આવૃતિમાં માત્ર માંસ વિષયનોજ ફેરફાર તમે કર્યો છે? **દયાનંદ** ઘણી બાબતો મેં ફેરવી કાઢી છે. તેમ માંસ વિષય પણ ફેરવ્યો છે. જો કોઇ માણસ પ્રથમ આવૃતિ તથા દ્વિતિય આવૃતિના સત્યાર્થને જુએ તો તે કદી કહેશે નહિ કે આ બંને એકજ પુસ્તક છે. * **વકીલ** એવો ફેરફાર કરવાનું કારણ? **દયાનંદ** જેવો દેશ તેવો વેશ. પ્રથમ આવૃતિ વખત મારા ગોઠયા તથા મારા માનનારા જુદા હતા અને દ્વિતીય વખત કેટલાક શેઠ સાહુકારો બીજા જુદા હતા એટલે તેમ કરવુંજ જોઇએ **વકીલ** તો હિંસા વિષે હવે આપનો શો મત છે? **દયાનંદ** જેવો પ્રથમ હતો તેવોજ છે. અને તે મત ખુલ્લો નહીં પણ ઇશારાથી દ્વિતીય આવૃતિમાં જણાવ્યો પણ છે અને તેને મૌલવી ગુલામ મોહમ્મદ સમજી ગયા છે, અને તેથી મને "સત્યાર્થ પ્રકાશનું ખંડન" માં કેટલીક વાતો સાંભળવી પડી છે. તેમ આર્યાસમાજની બે પારટીમાંની માંસ પારટી પણ મારી મતલબને સમજી ગઇ છે જેથી તેઓ માંસ ખાય છે એટલુંજ નહીં પણ માંસ ખાવા વિષે ઉપદેશ કરે છે અને એ વિષયમાં ચોપડીઓ બહાર પાડે છે. હવે તે ઇશારા આ છે.

જે કામ કરવું ગુનોહ તે કામ કરાવવું પણ ગુનોહ છે એ ખુલ્લું છે. તો સત્યાર્થ પ્રકાશ પૃષ્ટ ૨૫૫ માં માંસ ખવરાવવાનું લખી માંસાહારનો મેં ઇશારો કર્યો છે. વળી સત્યાર્થ પૃષ્ટ ૪૩૦માં મેં જૈનોને કહ્યું છે "પીડા દીધા વિના કોઇ જીવનો કિંચિત પણ નિર્વાહ થઇ શકતો નથી" વળી સત્યાર્થ પૃષ્ટ ૨૪૦, ૨૪૩માં મેં લખ્યું છે કે ઝાડ પાંનમાં માણસનોજ જીવ અવતારથી ગયો છે. તો જ્યારે પીડા આપવી અગત્યની ઠરી. ઇશ્વરે વગર પીડા આપે અમારો ગુજારો રાખ્યો નથી અને ઝાડ પાંન ખાઇ રહ્યા છીએ તો એ ઇશારાથી માંસ ખાવું સિધ્ધ થાય છે. વળી સત્ય. પૃષ્ટ ૪૩૪માં મેં પાણીમાં કીડા માન્યા કર્યા છે. અને માઇક્રોસ કોપ (સૂક્ષ્મદર્શક યંત્ર) તથા બાઇસ કોપથી જણાય છે કે તે કીડાને હાથ પગ વગેરે પાંચે ઇંદ્રીઓ પણ છે અને એ પ્રાણીઓને મારવું તો અગત્યનું છે તે વગર છુટકો નથી અને એવાં ઉત્પન્ન કરવામાં ઇશ્વરની કૃપામાં ફેર પડતો નથી. તો બીજા પશુઓને મારવાનો હુકમ આપવામાં તેની કૃપામાં ફેર પડે નહીં. વળી પ્રથની આવૃતિની વેળા જે મનુ સ્મૃતિ છપાયલી હતી તેજ હાલમાં પણ અનેક ભાષામાં છે. અને તેના અધ્યાય પાંચમામાં માંસ ભક્ષણ પશુ હત્યા ઘણા લંબાણથી લખેલાં છે. છતાં મેં તે સ્મૃતિને બીજી આવૃતિમાં પણ આધાર લેવા લાયક ગણી છે એટલુંજ નહીં પણ ઘણા શ્લોકો તે સ્મૃતિનાં મેં વાપર્યા છે. આથી પણ મેં ઇશારો કર્યો છે કે તેમાં જે માંસ ખાવાનું છે તે કાયદાસર છે નહીં તો હું તે સ્મૃતિને વાપરતેજ નહીં એટલુંજ નહીં પણ જેમ બીજા પુસ્તકોની નિન્દા કરી તેમ તેની પણ હું કરતે વળી પ્રથમ આવૃતિના પૃષ્ટ ૩૦૨ માં લખ્યું છે કે જો કોઇ પણ માંસ નહીં ખાય તો પશુ પક્ષીઓ વગે-

* એ વિષે "આર્યાસમાજકી પોલ" ઉર્દુ ભાગ ૩ જામાં આર્યાસમાજ તરફથી બધા દેશમાં ઉપદેશ કર્તા પંડિત જગદીશ પ્રસાદ વરમા તે નવા મુસલમાન અબ્દુલ અજીજે ઘણું ઉમદા લખાણ કર્યું છે. ગુ. મો.

રે એટલાં વધે કે જેટલાં છે તેથી હજાર ગણા થાય. ફરી ઇનસાનોને મારવા લાગે અને ખેતરમાં અનાજ થાય નહીં.” એટલે હત્યા કરવામાં બીજા લાભની સાથે હાનિકારક પશુને દૂર કરવાનો લાભ પણ છે. એજ વાતને બીજી આવૃતિમાં (પૃષ્ટ ૨૫૫) માં હાનિકારક પશુને મેં મારવાનું લખ્યું છે. **વકીલ** તમે સત્યાર્થમાં નિયોગ. **કોરટ** નિયોગની વાત પૂછી તમે કેસ ઘણો લાંબો કર્યો છે માટે હવે પૂછવાનો હુકમ નથી. આ ઉપરથી વકીલે કેસ બંધ કીધો. વકીલોની તકરારનો વખત નિમાયો. પણ સુરતના કેટલાક વકીલોની ટેવ પ્રમાણે વાદીનો વકીલ હાજર થયો નહીં. અને પ્રતિવાદીનો વકીલ એમ કહી રૂ. ૧૦૦ માંગવા લાગ્યો કે મારે એક ખૂનીના કેસમાં જવું છે માટે હું મારા સો રૂપીઆ ખોટા કરી આવું નહીં. આથી બંને પક્ષ આવા ઠરાવ ઉપર આવ્યા કે કોરટ જે કરે તે ખરૂં તકરાર કરતા નથી.

ન્યાયાધીશનો ચુકાદો.

દયારામ ઘેલાભાઇએ આ કોરટમાં એવી મતલબની ફરયાદ કરી કે પ્રતિવાદી અબદુલ્લાહ રહીમભાઇ પશુ હત્યા કરે છે તથા ભાષણમાં હિન્દુઓના શાસ્ત્રોનું નામ લઇ હિન્દુઓને પશુ હત્યા કરવાનું તથા માંસાહાર કરવાનું કહે છે જેથી અમારૂં દિલ દુઃખે છે. તે ઉપર લંબાણથી તપાસ કરતાં ખુદ વાદીની જબાનીથી તથા તેના સઘળા સાક્ષીઓની જબાનીથી જણાયું કે પશુ હત્યા હિન્દુઓના શાસ્ત્રમાં છે. અને તે સાક્ષી ના. ૧લો તથા ૪થો વધુ એમ પણ જણાવે છે કે કુરઆનમાં પણ ગોહત્યા માંસાહાર છે. આ ઉપરથી નિશ્ચય થાય છે કે પ્રતિવાદીએ કંઇ ગુનોહ કર્યો નથી. વળી પ્રતિવાદીએ વગર જરૂરના બે સાક્ષીઓ રજુ કર્યાં જેઓ બંને ઘણા મોટા ધર્મગુરૂ છે. તેઓ પણ પોતાની ઝબાનીમાં ખુલ્લું કહે છે કે હિન્દુ ધર્મમાં માંસ ખાવાનું છે તથા બચાવના બીજા સાક્ષીના પુસ્તક સત્યાર્થ પ્રકાશથી સિધ્ધ થાય છે કે મુસલમાની ધર્મમાં પણ છે. સુધારામાં સાક્ષીઓ જણાવે છે કે હિન્દુ ધર્મમાં માંસ ખાવાનું છે પણ હમો માનતા નથી. એથી પ્રતિવાદીને જરાએ નુકસાનનથી કારણ કે તેઓ નહીં માને એ તેઓની ખુશી પણ તેથી પ્રતિવાદીએ તમારા શાસ્ત્ર વિરૂધ્ધ શું કર્યું. તેણે તો પોતાના કુરઆન તથા તમારા શાસ્ત્રો પ્રમાણે ભાષણ કીધું. અને જ્યારે એ સાક્ષીઓ પોતાના ધર્મના પુસ્તકોને નહીં માને તો ફરી તેઓ હિન્દુ કયાં રહ્યા. આ સઘળી વાતોને ધ્યાનમાં લઇ હું પ્રતિવાદીને ઘણા માન સાથે છોડી દઉં છું. આવા મોટા પ્રતિવાદી વિદ્વાનને નકામા તકલીફ આપી તેના બદલ રૂ. ૧૦૦ અંકે સો નુકસાનીના વાદી પાસેથી પ્રતિવાદીને અપાઊં છું.

ચાલુ કેસમાં નિયોગ વિષે જે અજવાળું પડયું તે વિષે ખાસ વિવેચન કરવા આ જજમેંટમાં હું અગત્યનું જાણું છું. તે એ કે યુરૂપના કેટલાક વિદ્વાનોનો મત છે કે માણસની ઉનંતી ધીમે ધીમે થઇ છે. હજારો વર્ષના સુધારાથી હાલનું માણસ સુધરીને થયું છે. શરૂ પેદાએશમાં તે જાનવર સરખાં હતાં. ફરી ધીમે ધીમે સુધરતાં ગયાં. ધીમે ધીમે સુધારનાર નીકળ્યા* એટલુંજ નહીં. પણ ડારવીન જેવાઓનો તો મતજ આ છે કે માણસની ઉત્પતી જીવ જંતુઓમાંથી થતી પશુઓમાંથી થઇ છે તો થઇ શકે છે કે મનુજીના પહેલાં ઢોરોની જેમ એક બીજાની મા બહેન વાપરતા હોય અને જેમ પશુમાં એ રિવાજ છે તેવો રીવાજ રહ્યો હોય. ફરી મનુંના વખતમાં સુધારો થઇ વંશ નષ્ટ થવાને વખતે જરૂરતને માટે એક બાળકની ઉત્પત્તી માટે એ નિયોગ રહ્યો (મનુ ૯; ૬૦) જેમકે સાક્ષી ના. ૧ની જબાનથી જણાય છે અને એટલાને પણ હેવાનીયતનું કામ તથા સાધુઓ આગળ નિન્દાયુક્ત ગણાતું. (મનુ ૯; ૬૬, ૬૮) જેમકે સાક્ષી ના. ૪ની જબાનીથી જણાય છે અને ફરી તે નિયોગ તદ્દન મટી ગયો હતો. આ કેસ સિવાય મેં કદી નિયોગનું

---

* આ વાત ખ્રીસ્તી, યાહુદી, તથા ઇસ્લામી ધર્મ વિરૂધ્ધ છે. આ ત્રણે ધર્મ માને છે કે પ્રથમ માણસ આદમ છે અને તે પેગમ્બર હતા એટલે સુધારનાર માર્ગ બતાવનાર શરૂથીજ છે અને શરીઅત પણ શરૂથીજ છે. ગુ. મો.

નામ પણ સાંભળેલું નહોતું, તે દિયાનંદજીના ખાસ ઉપદેશથી શરૂ થયો છે. હવે જો એનો પ્રચાર વધ્યો તો યુરૂપનો સુધરેલો દેશ હાલ વ્યભિચારને લીધે બગડેલો ગણાય છે. તેમાં ફ્રેંચ દેશ એવા દુરદશામાં આવી પડ્યા છે કે લોકો પરણવાને પસંદ કરતા નથી અને બહાર ફરવું સામાન્ય થઇ ગયું છે. તે પ્રમાણે હિન્દુસ્તાનમાં બગાડો વધશે એવી ધાસ્તી છે. એટલુંજ નહીં પણ તેથી વધારે બગાડો ફેલાશે. કારણ કે યુરૂપમાં તો વિવાહ કર્યા પછી એક તરેહના બંધમાં રહેવું પડે છે. પણ આ નિયોગ તો પરણેલાઓને વધારે સપડાવે છે, માટે એને અટકાવની ઘણીજ જરૂર છે. હું એ નિયોગને વ્યભિચાર માનું છું પણ મારે અફસોસ સાથે કહેવું પડે છે કે ઇંગ્રેજ સરકારના કાયદા બાંધનારી સભામાં બે મોટા ધર્માધ્યક્ષો હતા છતાં તેઓએ એવા વ્યભિચાર માટે કાંઇ રોકાણ કે ગુનોહ ગણ્યો નથી, જેથી દરેક જગ્યા વેસ્યાઓનો વધારો થતો જાય છે. એ કારણથી હું નિયોગ કરનારને પીનલકોડ પ્રમાણે ગુનેહગાર ઠેરવી શકતો નથી, અગરજો મારૂં અંતઃકરણ તેને ગુનાહનું કામ જાણે છે. પણ હિન્દુઓના આગેવાનોને ભલામણ કરૂં છું કે તેઓ પોતપોતાની ન્યાતીમાં બંદોબસ્ત કરી એ ભૂંડા કામનો પ્રચાર અટકાવે. અને એ વિષે હું વળી સરકાર ઉપર લખાણ કરીશ. તા૦ ૧૭મા જુન સને ૧૯૦૯.

એસ. પી. જેકબ (બાકુબ)

આ કેસ વિષે મારા વાંચક વરગ આગળ ઘણી નમ્રતાપુર્વક મારી અરજ છે કે હું કંઈ વકીલ કે બારીસ્ટર નથી, જેથી કેસ ચલાવવાની રીતીમાં કંઇ ચુક થઇ હોય તો તે વિષે ક્ષમા ચાહું છું. મારી મતલબ એથી એક ખાસ હકીકત જાહેર કરવી છે અને તે જાહેર કરવામાં હું ફતેહમંદ થયો છું. ખોદા ચાહશે તો એવા અનેક કેસ લખીશ.

આ કેસ લખવાથી એટલુંજ નહીં પણ આખી ચોપડી લખવાથી મુસલમાનોની, હિન્દુઓની અને સરકારની ખેરખાહી છે. મુસલમાનોની ખેરખાહી તો આ કે તમામ હિન્દુઓની સામે મુસલમાનોને આ એક હથિયારરૂપી છે. હિન્દુઓની ખેરખાહી આ કે જ્યારે તેઓ આ વાંચશે તો ખરો માર્ગ શું છે તે તેઓને જણાશે ફરી ગઉહત્યા વિષે મુસલમાનો સાથે લડીને ફરી હજારો રૂપીયાનો ભોગ કરી ખુવાર થાય છે તેથી અટકશે. કારણ કે આર્ય સમાજનું નિયમ ના. ૪ પ્રમાણે આ સત્યને માનવુંજ જોઇએ. અને જ્યારે તેઓ અટકશે તો સરકારને સુલહ જાલવવા જે શ્રમ લેવો પડે છે તેથી નચિન્ત થશે.

આ ચોપડીની હજાર નકલ છપાઇ મફત વેહેંચાશે. પણ એની હજારો નકલ અનેક આવૃતિમાં પ્રગટ થવી જોઇએ. ખોદા કરે કે આ ચોપડી કારગર થાય. અને જેવી રીતે "સત્યાર્થ પ્રકાશના ખંડન"થી આર્યાઓનું પોકલપણું સિધ્ધ થયું તેમ આ ચોપડીથી પણ થાય. મજકુર ખંડન આર્યાઓની મંડળીઓમાં પોહોંચાડયું છે. તેમ તેના મજમુનો છાપામાં પણ છાપ્યાં છે પણ હજુ કોઇ આર્યા તેનો જવાબ આપવા નીકળ્યો નથી.

આ ચોપડીના છપાઇની સન ૧૩૨૭ હિજરીની સાથે ગમ્મત માટે આર્યા સને પણ લખું છું. દયાનંદજીના પોતાના લખેલા હિસાબ પ્રમાણે ઋગ્વેદાદિ ભાષ્ય ભૂમિકા ઉર્દુ તથા હિન્દી પ્રમાણે તથા સત્યાર્થ પ્રકાશ પ્રમાણે આ ચોપડીની સન (સંવત) ૧૯૬૦૮૫૩૦૦૮ છે. પણ ઋગ્વેદાદિ ભાષ્ય ભૂમિકા ગુજરાતી આર્યોદય પ્રેસમાં છપાયલા પ્રમાણે ૧૯૭૨૯૪૯૦૧૦ છે. હવે ગુરૂ ચેલામાં એક કરોડ તથા લાખોનો ફેર કેમ પડયો તે કોઇ આર્યો બતાવનાર છે ?

સમાપ્ત.

જાહેર ખબરે.

આર્યાઓનાં ખંડનના પુસ્તકો વગેરે.

સત્યાર્થ પ્રકાશનું ખંડન—દયાનંદ સરસ્વતી જે પ્રખીયાત માણુસ છે અને આર્યસમાજનો કાઢનાર છે તેણે સત્યાર્થ પ્રકાશ નામનું પુસ્તક લખી બીજા મજહબોનું તેમાં ખંડન કરી પોતાના મજહબનું મંડન કર્યું છે. એના ૧૪મા સમુલ્લાસમાં કુરઆન શરીફ ઉપર ૧૫૯ એતેરાજ કર્યા છે. અને એતેરાજ (શંકા)ના વર્ણનમાં ખોદાપર, રસુલુલ્લાહ (સલ) પર અને ઇસ્લામપર એવા બેહુદા નિર્લાજ શબ્દો વાપરી પોતાનું ભાણપણું પ્રગટ કર્યું છે. એ શંકાઓ એવી રીતે ગીલીટરૂપી કરી છે કે અભણુ મુસલમાનો ઉપર તથા ફકત નામના મુસલમાનો ઉપર અસર પડે અને ઇસ્લામથી જાહિલ આર્યાઓ તેને ખરી શંકાઓ સમજી તે ઉપર ઇતરાઇ અવામને ધોકો આપે એમાં કંઇ નવાઇ નથી. માટે તેના રદીયાનો ભાગ ૧લો ગુજરાતીમાં પ્રગટ થયો છે. તહકીકી જવાબોની સાથે ઇલઝામી જવાબો પણુ આપ્યા છે. એટલે દયાનંદજીનાં રચેલાં તથા માનેલાં પુસ્તકોથી પણુ જવાબ આપ્યો છે કે જે આર્યાઓને ચુપ કરવામાં ઇનશાઅલ્લાહ અકસીર થશે. એ પુસ્તક ગુજરાતના દરેક શેહેર તથા કસબામાં એટલુંજ નહીં પણુ દરેક ગામડામાં ફેલાવવા યોગ્ય છે કે જે મુસલમાનો પાસે આર્યાઓના મુકાબલામાં હથિયાર સમાન થાય અને અભણુ બેહેકતા બચે. કીં. આ૰ ૧૦.

શાદીએ બેવગાં ઓર નિયોગ ઉર્દુ એમાં આર્યાઓનું ખંડન છે. કીં આ. ૨

ઇલિહામી કિતાબ ઉર્દુ વેદ તથા કુરઆનના **ઇલહામ** ઉપર મુસલમાન આલેમો તથા આર્યા પંડિતોના વ્યાખ્યાન. કીં. આ. ૧૨.

હક્ક પ્રકાશ દયાનંદના સત્યાર્થ પ્રકાશના ૧૪માં સમુલ્લાસ પુરાનો પુરો જવાબ ઉર્દુ. કીં. રૂ. ૧.

ઇલહામ ઉર્દુ આમાં ઇલહામનો ખુલાસો તથા આર્યાઓનું ખંડન છે. કીં આ. ૨.

બહસે તનાસોખ ઉર્દુ આમાં પુનઃજન્મનું ખોટાપું દર્શાવવામાં આવ્યું છે. કીં. આ. ૫.

હોદુસે દુન્યા ઉર્દુ આમાં સરષ્ટીની ઉત્પત્તીનું બયાન તથા આર્યાઓનું ખંડન છે. કીં. આ. ૩.

તુરકે ઇસ્લામ ઉર્દુ ધર્મપાલની તરકે ઇસ્લામનો જવાબ. કીં. આ. ૧૨.

તગલીબુલ ઇસ્લામ—ઉર્દુ એ ધર્મપાલ નવા આર્યાની તહઝીબુલ ઇસ્લામનો જવાબ ચાર ભાગમાં. પુરી કિતાબની કીં. રૂ. ૧॥.

બરહે ઇસ્લામ ઉર્દુ એમાં ધર્મપાલના તરકે ઇસ્લામનો જવાબ છે. કીં. આ. ૬.

નુરૂદ દીન ઉર્દુ આમાં ધર્મપાલના તરકે ઇસ્લામનો જવાબ છે. કીં. રૂ. ૧.

મોનાઝેરા નગીના ઉર્દુ આમાં આર્યાઓ સાથે વાદવિવાદ થયા હતા તેનું બયાન છે. કીં. રૂ. ૧.

તબરે ઇસ્લામ ઉર્દુ ધર્મપાલના નખલે ઇસ્લામનો જવાબ. કીં. આ. ૮.

હોદુસે વેદ ઉર્દુ વેદનું સનાતન થવું (કદીમ થવું) આમાં ખોટું ઠેરવ્યું છે. કીં. આ. ૨.

મારકએ દિયાનંદી ઉર્દુ દયાનંદજીના કામો તથા વાતોમાં વિરૂદ્ધતા બતાવવામાં આવી છે. કીં. આ. ૫.

આર્યસમાજકી પોલ—ઉર્દુ ભાગ ૧ લો ૨ જો કીં. દરેક ભાગની રૂ. ૧॥ એક આર્યસમાજના ઉપદેશકે ઇસ્લામી ધર્મ સ્વીકારી તેઓના ખંડનમાં આ પુસ્તક રચ્યું છે. એમ આર્યાઓના મુળ સિદ્ધાંતનું ખંડન કરી તેઓને નાસ્તીક ઠેરવ્યા છે.

રદ્દે શિર્ક ગુજરાતી. કીં. આ. ૨.

માલા બુદ્ધ મિન્હો—આ જગત્ જાણીતી ફારસી કીતાબ મહા વિદ્વાન વલીયે કામેલ હઝરત કાઝીસના ઉલ્લાહ (રહ) ની રચેલી છે જે ઘણા પ્રેસોમાં છપાઇ છે અને ઇસ્લામી મદરસાઓમાં ચાલુ છે. તેનો તરજુમો સઘળી નોટો સાથે ગુજરાતીમાં થયો છે જેમાં નમાઝ, રોઝા, ઝકાત, અકાએદ વગેરેના આસરે બે હજાર મસલા છે કીં. રૂા. ૧.

તોહફતુલ હિંદ—નામની કિતાબ જે ઉરદુ ભાષામાં માન પામી ૧૧ વાર છપાઇલી તેનો અંગ્રેજી ભાષામાં તરજુમો થયો છે અને જો કે કર્તાએ માત્ર હિન્દુ ધર્મ અને ઇસ્લામી ધર્મની સરખામણી કીધી હતી પણ ભાષાંતર કર્તાએ નોટમાં ખ્રિસ્તીઓની અને આર્યસમાજ વાળાઓની પણ સરખામણી કરી તેઓના લખાણનો જવાબ પણ લખ્યો છે. જેથી તે અસલ કિતાબ સહીત ત્રણ ગણી મોટી થઇ છે. મતલબ કે એ કિતાબનો વાંચનાર હિંદુ, ખ્રીસ્તી, અને ઇસ્લામી ધર્મથી વાકેફ થઇ જશે. કીં. રૂા. ૨).

મશારેકુલ અનવાર ભાગ ૧ લો—૨ જો, અને ૩ જો જેમાં બોખારી તથા મુસલિમની ૨૨૭૦ હદીસો છે. કીં. દરેક ભાગની રૂા. ૧.

બેહુશ્તી ઝેવર ભાગ ૩ જો—જેમાં રોઝો ઝકાત; ફિત્રનો સદકો, કુરબાની, બચ્ચાનો અકીકો, હજ્જ, મદીના શરીફની ઝીયારત, મન્નત (નઝર) માનવી, કસમ [સોગન] ખાવી, કસમનો કફારો, વગેરે ઘણા વિષયો છે. એ કિતાબનો ગુજરાતીમાં તરજુમો છપાઇ પ્રગટ થયો છે. કીંમત આના ૫.

બેહુશતી ઝેવર ભાગ ૪થો ગુજરાતી મફત.

બેહુશતી ઝેવર ભાગ ૫મો ગુજરાતી કીં. આ. ૫ એમાં વેચાણ, કીરાયા, બક્ષીશ, ભાગીદાર વકીલ બનાવવું વગેરેના મસલા છે.

બેહુશતી ઝેવર ભાગ ૬ ઠો છપાય છે. કીં. આ. ૫.

"તોહફતુલ હિંદ" ઉર્દુ કીં. આ. ૧૦.

"ઇજહારૂલ હક" નામનું પુસ્તક કે જે મૌલવી રહમતુલ્લાહ મોહાજેરે મક્કા સાહેબનું અરબીમાં રચેલું છે તેનો તરજુમો ગુજરાતી ભાષામાં કરી ગ્લેઝ ૫૦ રતલી કાગળ ઉપર આઠ પેજી પૃષ્ઠ ૫૦૦ ઉપર છપાવ્યું છે, એ આખી જગતના પાદરીઓને અઉત્તર કરનારૂં છે. હજરતની નુબુવ્વત ઘણી સારી રીતે તેઓની બાઇબલથી પણ સાબેત કરવામાં આવી છે કીં. રૂા. ૨–૦–૦

જમાનુલ ફિરદોસ ગુજરાતી કીં. આ. ૪ આ નસીહતની ઘણી ઉમદા કિતાબ છે.

બેબલ પરીક્ષા કીં. આના ૨ જેહાદની હકીકત કી. આનો ૧	આ બંને ચોપડીઓ ઇજહારૂલ હકના નમુના છે.

રાહેનજાત ગુજરાતી ઉમદા કાગળ ઉપર કીં. આના ૨.

મઝહરૂલ ઈસ્લામ ગુજરાતી કીં. આના ૪.

કશફુલ ગેતા એન્જાલતુલ ખફાનો જવાબ એમાં ગેબ વિષે સારી તહકીક છે કીં. આ. ૪.

કુરઆને શરીફ મોટા તથા ઉમદા ખતમાં અને તેની નીચે શાહ અબ્દુલ કાદેર (રહ)નો જગત જાણીતો તરજુમો ગુજરાતી અક્ષરોમાં કીં. રૂા. ૫.

મોનબ્બેહાત ગુજરાતી. નસીહત તથા અખલાક શીખવનાર સારી ચોપડી છે. ઉરદુ ફારસી અને ઇંગ્રેજીમાં છપાઇ ઘણી માન પામી છે. અને ગુજરાતમાં એની સાથે લુકમાન હકીમ (અલે)ની સો નસીહતો પણ છાપી છે કીં. આ. ૪.

મોનબ્બેહાત ઇંગ્રેજી કીં. આ. ૧૨.

નસીહતુલ મુસલેમીન ગુજરાતી. **રાહે નજાત** ગુજરાતી. **જુબદતુલ મનાસેક** ગુજરાતી હજનું બયાન. **બુતશિકન** તાજીયાદારીના રદ **જંનતી વજીફો.**	આ દરેક માટે અર્ધા આનાની ટીકીટ મોકલેથી મફત મોકલવા માં આવશે.

ગુલામ મોહમ્મદ બીન હાજી હાફેજ સાદિક.
મુ૦ રાંદેર જીલ્લે સુરત.

ગઊરક્ષકને ચેતવણી.

ગઊરક્ષકને ચેતવણી.

આ ચોપડી "જવાબે ગૌ રક્ષા" સને ૧૩૦૬ હિજરી મુતાબેક ૧૮૮૯ ઇસ્વીમાં જનાબ હાજી યુસોફ સાલેહ શરીફ સાહેબે રચી છપાવી પોસ્ટ મારફતે રજીસ્ટર કરી શ્રીમન સ્વામી સાહેબને પોહોંચાડી હતી. તે પછી આજ સુધી કોઇએ પણ એ ચોપડીના જવાબ આપ્યા નથી.

મોટો મેહેરબાન રહમ કર્ત્તા અલ્લાહના નામથી.

સર્વ તારીફ અલ્લાહને વાસ્તે જે સાહેબે અમારા દિલોમાં ઇસલામના નૂરની રોશની આપી દરેક ખોટા ખરાને ઓળખવાની શક્તિ આપી છે. અને દરૂદ અને સલામ થાય તેના પેગમ્બર મોહમ્મદ અને તેવણની ઓલાદ અને અસહાબો સર્વે પર.

સાહેબો, રાંદેરની મહરીલે ઇસલામ પ્રજાની ખેરખાહી ચાહી સર્વે અકલમંદ દાના ગ્રહસ્થોને વિચારવા માટે, જે ગૌપુકાર નામની ચોપડીના અને અલાહાબાદવાળી ગઉરક્ષા મંડળીના સેક્રેટરી શ્રીમન સ્વામી સાહેબે મુંબાઇમાં આવી ગઉરક્ષા વિષે જે

ભાષણો આપેલાં તે તા૦ ૨૪–૨૬–૨૮ જુન અને તા૦ ૧–૯ જુલાઇ ૧૮૮૯ના મુંબાઇ સમાચાર છાપામાં પ્રગટ થયલાં છે. તેના જવાબમાં આ ચોપડી છપાવી પ્રગટ કરે છે કે, આજ કેટલીક મુદત થઇ હિન્દુઓ. ધર્મની બાબતમાં ગઉવધનો અટકાવ કરવામાં નહીં ફાવ્યાથી અંદર ખાને પોતાના ધર્મની લાગણી રાખી જાહેરમાં ગઉવધ થવાથી પ્રજાની મોટી નુકશાની, અને ગઉરક્ષા કરવાથી ઘણો ફાયદો થવાના હીસાબો ગામોગામ મંડળીઓ ઉભી કરી, ચોપાન્યા છપાવી, ભાષણો કરી અને બીજાના ધર્મના નામથી ખોટા દાખલા કહી લોકોને ધોકામાં નાખી, હિન્દુ, પારસી, મુસલમાન, ખ્રીસ્તી, સર્વેને એકમત કરી સરકારથી ગઉવધનો અટકાવ કરાવી પોતાની મતલબ પૂરી કરવા માંગે છે. જેમકે પાધરી ફાંદામાં દાણા બતાવી જનાવરો ફસાવે છે. અને જો એ ફાંદો નહીં હોય તો, ફરી સર્વ કોમને એકમત કરવાની શી જરૂર છે? કેમકે ગઉરક્ષા કરવા માટે કાંઇ સરકારનો અટકાવ નથી, ત્યારે હિન્દુસ્તાનમાં હિન્દુઓની વસ્તી કુલ વીસ કરોડની છે. તેઓને જોઇએ કે, દરએક ઘર દીઠ એક બે ગાયો, પાળવું શરૂ કરે જેથી આઠ દસ કરોડ ગાયો પળી જશે. અને તેનું દુધ, ઘી, અને ગાય, બળદીઆ દર વરસે થયાં કરશે, જેથી તેવણના બતાવ્યા પ્રમાણે તેઓને ઘણો ફાયદો થશે, અને કદી તેની ખોટ પડશે નહીં. અને કાપવા માટે જ્યારે તેઓ વેચશે ત્યારેજ કપાશે, અને જેને જોઇશે તે પાળી કાપી લેશે. અને જો સરકાર પાસે ગઉચરણ મુકાવવા માંગતા હોય તો તેમાં મુસલમાનો રાજી થવાને ના પાડશે નહીં. બાકી તો સઘળા ભુલાવવાના ફાંદા છે. અને તેમાં ફાયદા થવાના બદલામાં ઉલટો હિન્દુસ્તાનની પ્રજાપર અને ઢોરોપર એક મોટી આફત આવવાના હીસાબો છે. તે અમે નીચે ટાંકી બતાવીએ છીએ. અને તે ભાષણો કરનાર અને ચોપાનીઆ બનાવનારાઓએ જે બીજા ધર્મના દાખલા કહી બતાવ્યા છે તે તેવણને બીજા ધર્મના દાખલા સમજવાનું કેટલું ગ્નાન છે, તે પણ લખી જણાવીએ છીએ.

હવે જુવો, સુરતની "આર્ય ધર્મ પુસ્તક પ્રસારક મંડળી" એ એક ચોપડી "ગોપુકાર" નામની છપાવી પ્રગટ કરેલી છે. અને તેમાં એક ગાય મરી જવાથી તેની પાંચ પેઢીના હીસાબે દરએક છો વેતર વિયાય તો ૧૫૫૫ ગાયો નુકશાન થવાનું લખેલું છે. જે સામેના કોઠા પ્રમાણે છે. અને તેના બાર વરસના દુધના રૂ૦ ૨૦૯૯૨૫૦ ની નુકસાની બતાવેલી છે. એ તદન ધોકો ભુલાવો આપવો છે. અને જો બળદીઆ જન્મે તે પણ ૧૫૫૫ લખેલા છે અને તેની દસ વરસની ખેતી ખેડલા અનાજના રૂ. ૧૮૬૬૦૦૦૦ની નુકશાની બતાવેલી છે. પણ દુનીયામાં એવો ધારો નથી કે, એક ગાય તેની પાંચ પેઢીના બચ્ચાં સુધી સઘળી ગાયોજ જન્મે કે તે ૧૫૫૫ થાય. અને જે બળદીઆ ૧૫૫૫ થવાનું લખ્યું છે એ તો થઇ શકતુંજ નથી. કેમકે જો પેહેલીજ ગાય છ બળદીઆ જન્મે તો ફરી તે સાત પણ થઇ શકતા નથી. પણ દુનીઆના ધારા પ્રમાણે અડધા બળદીઆ અને અડધી ગાયો જન્મે, તો એક ગાયની પાંચ પેઢી સુધી ૧૨૧ ગાયો અને ૧૨૦ બળદીઆ થાય છે, જે જુમલે ઢોરો ૨૪૧ થયાં, જેનો કોઠો સામે પ્રમાણે છે. અને એની મુદત ઓછામાં ઓછી ૩૬ વર્ષની થાય છે. પણ તે ચોપડીમાં એક પણ મરણ બતાવેલું નથી અને, તેનો એક પૈ ખરચ પણ બતાવેલો નથી. એવાજ સર્વ પોકળ હીસાબો લોકોને કહી સંભળાવે છે. પણ ઘણીજ અફસોસની વાત એ છે કે, સર્વ કોમના મોટા મોટા નામીચા વિદ્વાન ગૃહસ્થો એવી સભાઓમાં એવા હીસાબો સાંભળી ખુશ થઇ કબુલ કરી લે છે!

પેઢી	ગાયની સં૦
૧	૧
૨	૬
૩	૩૬
૪	૨૧૬
૫	૧૨૯૬
ટોટલ	૧૫૫૫

પેઢી	મા.	નર
૧	૧	૦
૨	૩	૩
૩	૯	૯
૪	૨૭	૨૭
૫	૮૧	૮૧
ટો૦	૧૨૧	૧૨૦

હવે ઉપલી ગાય એકની ઓલાદ ૧૫૫૫ ને અમે રદ કરી ૨૪૧ ઢોરો સાબેત કરી આપ્યાં છે. પણ તેના નફા નુકશાનનો હીસાબ અમે એટલા માટે નહીં કરી બતાવ્યો કે, તેમાં તેના મરણ

બાદ કરેલા નથી. પરંતુ શ્રીમન સ્વામી સાહેબ જે "અલાહાબાદ" ની, ગઉરક્ષા મંડળીના સેક્રેટરી અને જે ૧૬૪ ગઉશાળાના ઉપરી જેમાં ૧૪૦૦૦ ગાયો પળે છે* અને જે ગામોગામ ફરી એ વિષે ભાષણો કરે છે, તેવણે પણ ઢોરોનો હીસાબ આપેલો છે. તેમાંથી ઢોરોનો જન્મ અને મરણ બાદ કરતાં, તેની પાંચ પેઢી સુધી કેટલાં ઢોરો થાય છે, અને તેનો ખરચ શું થાય છે, અને તેથી હિન્દુસ્તાનપર શી આફત આવે છે, તેનો હીસાબ અમે નીચે લખી જણાવીએ છીએ. જે ઉપરથી ઉપલો હીસાબ પણ સમજી લેવો. જુવો એવણ તેમાં હિન્દુસ્તાનના કુલ જુદા જુદા ભાગોના ઢોરોની સંખ્યાના થોડા આંકડા કહી ૩૭૯૫૦૯૬૪) બતાવે છે. જેમાં ત્રીજા ઇલાકાનાં ઢોરો, અને મુંબાઇ ઇલાકાની ભેંસો પણ જણાવેલી નથી. અને તે ઢોરોમાંથી ગાય તથા ભેંસો બાદ કરી ખેતીને લાયકના બળદીઆ, અને પાડા એક કરોડ એંસી લાખ બતાવ્યા છે. અને એ બતાવી તેવણ કહે છે કે જો, ગઉવધ થતો નહીં અટકાવશો તો આજથી ૬૦-૭૦ વર્ષમાં આખા હિન્દુસ્તાનના લોકો દરિદ્રી અને કંગાલ થઇ જશે. પણ અમે કહીએ છીએ કે, આજથી ગઉવધ થતો બંધ થાય તો આજથી ૩૬ વરસમાં હિન્દુસ્તાન અબજો રૂપીઆ નુકશાન કરી લોકો દૂધ ઘીના મોહતાજ થઇ ઢોરો ચારા વગરના મરી જાય, અને તે વખત કોઇ પાળીજ શકે નહીં.

હવે જુવો, શ્રીમન સાહેબના બતાવ્યા પ્રમાણે જ્યારે એક કરોડ એંસી લાખ ખેતીના કામના બળદીઆ અને પાડા છે, ત્યારે તેમજ વિયાવાંને અને દૂધ આપવાને લાયકની ગાયો અને ભેંસો પણ એક કરોડ એંસી લાખ હોવી જોઇએ. અને એ ગાયો અને ભેંસોને શ્રીમન સ્વામી સાહેબના કહેવા પ્રમાણે દશ બચ્ચાં થાય છે. પણ અમે કહીએ છીએ કે, જો સરાસરી છ બચ્ચાં, અડધા નર અને અડધી માદા વિયાય ને તે મરણ પામે તો તેની પાંચ પેઢીમાં કુલ **૨૯૧૬૦૦૦૦૦૦ બે અબજ,** એકાણું કરોડ, ને સાઠ લાખ ઢોરો થાય છે. અને એની મુદત **૩૬** વરસની થાય છે, જેનો કોઠો સામે પ્રમાણે છે. અને એ પુરાંત ગાયો, અને ભેંસો અને તેની પાંચ પેઢી સુધી તેના છ છ વેતરમાંથી પેહેલી તરફ માદા અને બીજી તરફ નર બતાવેલાં છે.

પેઢી	માદાની સંખ્યા	પેઢી	નરની સંખ્યા
૧	૧૮૦૦૦૦૦૦	૧	૧૮૦૦૦૦૦૦
૨	૫૪૦૦૦૦૦૦	૨	૫૪૦૦૦૦૦૦
૩	૧૬૨૦૦૦૦૦૦	૩	૧૬૨૦૦૦૦૦૦
૪	૪૮૬૦૦૦૦૦૦	૪	૪૮૬૦૦૦૦૦૦
૫	૧૪૫૮૦૦૦૦૦૦	૫	૧૪૫૮૦૦૦૦૦૦
પુરાંત ગાય ભેંસો	૧૪૫૮૦૦૦૦૦૦		ઉપલી ચાર રકમાં ને નવ નવ વરસે મરણના રાખ્યાં છે
પુરાંત બળદ પાડા	૧૪૫૮૦૦૦૦૦૦		
ટોટલ.	૨૯૧૬૦૦૦૦૦૦		

અને દર એકના મરણ બાદ કરી નીચલી રકમોનો સરવાળો પુરાંત ઢોરો સમજવા, અને બાકી મરણના કુલ એક અબજ, ચુમ્માળીશ કરોડ થાય છે. પણ એટલા ઢોરો **૩૬** વરસની મુદતમાં મરણ પામતાં નથી. કેમકે શ્રીમન સાહેબ દર વરસે ભુખમરાથી અને બીમારીઓથી પચાસ લાખ મરણ પામવાનું કહે છે ત્યારે ઉપલી મુદતમાં કુલ અઢાર કરોડ ઢોરો મરણ પામવા જોઇએ.

હવે હાલની ત્રણ કરોડ સાઠ લાખની પુરાંત કરતાં, આવતાં **૩૬** વરસમાં **૭૬** ગણા ઢોરો વધારે થાય છે. ત્યારે એમાં એક મોટો વીચાર લેવો જોઇએ કે, હાલનાજ ઢોરોમાં ચારાનો ભુખમરો થઇ, દરએક ઢોર દીઠ મહીને રૂ. ૪ નો ખરચ થવાનો શ્રીમન સાહેબ કબુલ કરે છે, તો જ્યારે એના **૭૬** ગણાં ઢોરો વધે ત્યારે **૭૬** ગણો ઢોરોનો ભુખમરો અને ચારાનો ભાવ પણ થવો જોઇએ? ત્યારે એક ઢોરને દર મહિને રૂ. **૩૦૪**) નો ચારો થતાં, હાલનાજ ઢોરો જેટલાનું પોષણ થાય. અને શ્રીમન સાહેબ એક ગાયનું રોજનું ૬ શેર દૂધ આ-

* વળી ઉપલા હિસાબનું ખોપાળું આથી પણ સિધ્ધ થાય છે કે શ્રીમન સ્વામી જે ગૌ. શાળાઓના ઉપરી છે અને જેમાં ૧૪૦૦૦ ગાયો છે અને તેમાં ઘણી ખરી જુવાન ગાયો છે તેને ૩૬ વર્ષ થવા આવ્યાં છતાં બતાવેલી ગણતરી પ્રમાણે તેમાં ગાયો વધી નથી. શુ. મો.

પવાનું કહે છે, ત્યારે તે ચાર આનાની કીંમતનું થયું અને માસ ૧)ના રૂ. ાા થયા, તો ફરી કોઇ ઢોરને પાળીજ શકે નહીં, અને દુધ, ઘી, પણ કોઈને મળી શકે નહીં અને તે સઘળાં ઢોરો ભુખ-મરાથી મરી જવાં જોઇએ. કેમકે હિન્દુસ્તાનની જમીન જે છે તે કાંઇ મોટી થઇ શકતી નથી, અને વરસાદ પણ જે પડે છે તેમાં કોઇ વધારે કરી શકતું નથી, ત્યારે એજ ચારામાં તે સર્વ ઢોરોનું પોષણ થવું જોઇએ. ત્યારે સ્વામી સાહેબના કહેવા પ્રમાણે હાલની ૨૫ કરોડની વસ્તીમાં માણસ દીઠ ૧૨ ઢોરો થાય; અને ખેડાતી અગીઆર કરોડ એંસી લાખ એકર જમીનના એકર દીઠ ૬ જોડી બળદ પાડા થાય જેને સર્વે ખેતી પણ ખવાડી દેવી પડે. અને જો તેઓને માટે સરકારથી ચરણની જગ્યાઓ મુકાવો તો ફરી તેમાં માણસોને માટે થતો અનાજ અથવા બીજી ચીજોની ખોટ પડી જશે, જેથી લોકો મોટા દુકાળમાં સપડાઇ પડશે. જેમકે હાલમાંજ દર વરસે કોઇ કોઇ ઇલાકામાં દુકાળ જારી રહેલો છે. અને હાલના કપાતા ઢોરોની કીંમત શ્રીમન સાહેબ રૂ. ૫) ની ગણે છે, તો જ્યારે લોકોને પાળવાની શક્તી હોય તો કદી એ કીંમતમાં વેચાય નહીં, પણ તેમાં ઘણાં ઉતરેલાંજ ઢોરો કપાવાં જોઇએ.

હવે એમાં બીજી મોટી નુકશાની એ છે કે, ઉપલા કોઠાનાં ઢોરોમાંથી દરએક પેદાના ઢોરની ઉમ્મર નવ નવ બરસની રાખી મરણમાં દાખલ કીધાં છે અને તે સર્વની સંખ્યા એક અબજ ચુમ્માલીશ કરોડની છે. પણ શ્રીમન સાહેબના કહેવા પ્રમાણે ગાયની ઉમર ૩૦ વરસની થાય છે. અને તેમાંથી પણ એમાં દસ, દસ વરસ બાદ કરીને જો દસજ વરસ તે ઢોરો વગર દુધ વેતરના અને ખેતીથી નકામા રહે, અને મરે ત્યારે તેને ગાડી દીએ, તો તેમાં પ્રજાની કેટલી નુકશાની થાય છે, તે અમે બતાવીએ છીએ. જુઓ કે શ્રીમન સાહેબના કહેવા પ્રમાણે હિન્દુસ્તાનમાં દરરોજ ૯૦૦૦ને હીસાબે વરસ ૧) માં ૩૨૮૫૦૦૦ ઢોરો કપાય છે, તેને હીસાબે ૪૩૮ ચારસો આડત્રીસ વરસની માણુસની ખોરાકી બાતેલ થાય છે. અને તે સર્વે ઢોરોના ચામડા જો દરએકની કીંમત રૂા. ૩)ની ગણીએ તો રૂ. ચાર અબજ, બત્રીસ કરોડની નુકશાની થાય છે, અને જો તે એક ઢોરને નકામાના કારણથી રોજનો આના એકનો ચારો ખવાડે તો, તે સર્વે ઢોરોનો વરસ ૧૦ નો ખરચ રૂા. ૩૨૮૫00000000 ત્રણ નીખર્વ, બે ખર્વ, આઠ અબજ, પચાસ કરોડની નુકશાની થાય છે. અને માંસની ખોટ પડવાના કારણથી હાલ જે બકરાં ઘેટાંનું માંસ બે આને શેર વેચાય છે તે આઠ આને પણ મેળવું મુશકેલ પડશે. ત્યારે કોઇ ગરીબ ખરીદ કરી શકેજ નહીં. જેથી ખુદા પાસે પનાહ માગીએ છીએ કે, કોઇ દુશમનના ઉપર પણ એવા દહાડા લાવે નહીં. એવીજ તરેહથી હિન્દુસ્તાનના લોકો આગલો પાછલો કાંઇ વીચાર નહીં કરી કંગાલ થતા જાય છે. *

હવે આવા મોટી ખરાબીની સાથે એને આડે આવનારને શ્રીમન સાહેબ કમબખ્ત એટલે અભાગ્યો કહે છે. અને એ શબ્દ એક ગાળ તરીકે વપરાય છે. અને એને આડે આવનાર તો મુસલમાન અને ખ્રીસ્તીઓજ છે. જો એમાં મોટી નુકશાની પણ થતી હોય જેમકે હિંદુઓમાં લાખો વિધવા દુઃખ ભોગવે છે, તો પણ ધર્મના હુકમ પ્રમાણે આડે આવવુંજ જોઇએ. અને જો પરધર્મીની ખાતરથી તેમ માની લીએ તો હમારા કુરઆન શરીફના હુકમ પ્રમાણે મોટા ગુનેહગાર થવું છે. સુરા અનઆમ રકુ ૧૭. માટે જો એવા શબ્દો વપરાશે તો ભય છે કે, એમાં કાંઈ ફીસાદ થાય. વળી તેવણ મોહમ્મેડન ગઉવધ કરનાર અને ખાનારને ઉતરતા વર્ગના કહે છે. પણ ઘણું કરી બકરી ઇદમાં ઊંચાજ વર્ગના લોક ગૌવધ કરી ખાય છે.

હવે જો હાલનાજ એક કરોડ એંસી લાખ માંદા અને તેટલાજ નરમાંથી દર વરસે ૩૨૦૦૦૦૦

---

* દયાનંદ સરસ્વતી પણ આ હિસાબને સમજેલા છે જેથી તેવણ સત્યાર્થ પ્રકાશ છપાઇલું સને ૧૮૭૫ના પૃષ્ઠ ૩૦૨માં લખે છે "જો કોઇ પણ માંસ નહીં ખાયતો ઢોર પક્ષીઓ જેટલાં છે તેથી હજાર ગણા થાય, ફરી માણસને મારવા લાગે, ખેતીમાં અનાજ થાયજ નહીં જેથી સઘળાં માણસ મરી જાય". શા. મો.

એટલે સોળ લાખ નર અને સોળ લાખ માદા કપાય તો પણ તેની પેહેલીજ પેઢીના આજથી ૬ વરસમાં ૬ વેતર આપી તે મરણ પામે તો, માદાઓની થતી બમણી ઓલાદ અડધી માદા અને અડધા નરની પુરાંતી બાર કરોડ ચાર લાખ ઢોરોની રહે છે, જેમાં ફકત માદાના આંકડાં સામે પ્રમાણે છે. અને એમાં વચલા સરવાળા સુધી અસલ માદાના બચ્ચાં છે. અને નીચે તેના બચ્ચાં છે. અને તેમાં તેટલાજ નર મળવી સરવાળો આપેલો છે. અને અસલ ઢોરોમાંથી પુરાંત રહેલા એક કરોડ અડસેંટ લાખને એટલી મુદતમાં મરણનાં બાદ કરેલાં છે. જેને જોઇએ તે ગણી લીએ.

માદાની જન્મેલી માદાઓની સંખ્યા.
૮૨૦૦૦૦૦
૭૪૦૦૦૦૦
૬૬૦૦૦૦૦
૫૮૦૦૦૦૦
૫૦૦૦૦૦૦
૪૨૦૦૦૦૦
૩૭૨૦૦૦૦૦
૪૧૦૦૦૦૦
૪૧૦૦૦૦૦
૪૧૦૦૦૦૦
૩૭૦૦૦૦૦
૩૭૦૦૦૦૦
૩૩૦૦૦૦૦
૬૦૨૦૦૦૦૦
૬૦૨૦૦૦૦૦
ટો. ૧૨૦૪૦૦૦૦૦

હવે શ્રીમન સાહેબ જે હાલમાં આગલા વખત કરતાં પ્રજા દુઃખી થવાનું કારણ ઢોરો ઓછાં થવાનું કહે છે, એ તેવણનો ભુલાવો છે. કેમકે જુવો, તા૦ ૨ ફેબરવારી સને ૧૮૮૮ ના સુરતના દેશી મીત્રમાં, સને ૧૮૧૦ ની કુલ દુનીયાની વસ્તી પત્રકના માણુસ અડશેટ કરોડ વીસ લાખની હતી તે વરસ ૬૦ પછી એટલે સને ૧૮૭૦ ની વસ્તી પત્રકના કુલ માણુસ એક અબજ, ઓગણચાલીસ કરોડ, દસ લાખની લખેલી છે. ત્યારે સાઠ વર્ષમાં બમણાં માણુસ થયાં, તો હિન્દુસ્તાનમાં પણ હાલના અડધાંજ માણુસ હોવાં જોઇએ. ત્યારે તે વખતમાં દાખલા તરીકે શેર ૦॥। ની ખોરાકીમાં માણુસ ૧ ખાતાં વધતું હતું અને હાલ શેર ૧ માં માણુસ ૨) ખાનારા થયાં, ત્યારે લોકોમાં કેમ ગરીબી નહીં આવે? અને શ્રીમન સાહેબ જે, આજથી ૩૦ વરસ પર બંગાલ ઇલાકામાં દુધ ઘી ઘણું સસ્તું હોવાનું, અને હાલ બીજા દેશાવરો ઘી નહીં જવાનું કહે છે એ તેવણુ ઊંધમાં છે. કેમકે તે સસ્તું હોવાનું એક કારણ તો એજ હતું કે, તે વખતમાં હિન્દુસ્તાનમાં હાલની તરેહથી સર્વ જાગોમાં આગગાડી થઇને જોડાયલી નહોતી માટે જ્યાંનું ત્યાંજ સસ્તું મોઘું વેચાતું હતું. અને હાલમાં જ્યાં કાંઇ ચીજની પણ તાણ પડે તો આગગાડીમાં ભરાઇ ચાલી જાય છે, જેથી સસ્તું થવું અટકી ગયું છે. અને દેશાવરો ખાતે પણ ઘણુંજ ઘી જાય છે. રંગુન, મોલમીન, પીનાગ, સીંગાપોર, બેંગકોક, હોંગકાંગ, કનતાન, પાડાંગ, સુરબાયા, મોરીસ, બીરઓં, જંગબાર, દાલગુબબા, નાટાલ, ડેમરારા, જ્યાં હિન્દુસ્તાનના લાખો માણુસ જઇ વસેલાં છે. અને એમાં કેટલાએક દેશામાં તો ઘી બનતુંજ નથી. એ સર્વ દેશાવરો ખાતે હિન્દુસ્તાનથીજ દર માહીને હજારો મણ ઘી જાય છે. જેને તપાસવું હોય તો તે માલ ચઢતા બંદરોની કસ્ટમમાં જુવે. અને એજ દેશાવરોમાં અમો લોક જઇ વેપાર કરીએ છીએ, જે નજરે જોઇલું છે. અને એવીજ તરેહથી અનાજ વીગેરે પણ સેંકડો વહાણ આગબોટો ભરાઇ દેશાવરો જાય છે. એટલું આગળ જતું નહોતું, અને તેના જે રૂપીઆ આવે છે તેમાંથી દર વરસે, શ્રીમન સાહેબના કહેવા પ્રમાણે રૂપીઆ પચાસ કરોડ ઇંગ્લન્ડ જાય છે. પણ ખરૂં જોતાં તો હાલમાં હિન્દુઓ સર્વ અંગ્રેજી શીખવા લાગી ગયા છે. અને જે શીખી રેહે છે તેને ફરી બાપ દાદાની તરેહ ખેતી ખેડવી દુકાનદારી કરવી પસંદ પડતી નથી. અને તે સર્વને ખુરશીએ બેસી નોકરી કરી પગાર ખાવાનું જોઇએ છે, પણ તેમ નહીં મળવાથી દુઃખી થઇ આવી બુમો પાડે છે! *

હવે, બીજાના ધર્મના દાખલા તેવણે કેટલાક ખરા કહી સંભળાવ્યા છે તે જુવો કે, ગઉપુકાર ચોપડીવાળાએ અમારા કુરઆન શરીફથી એહરામના વખતમાં (હજમાં એક ક્રીયાનું નામ છે) શીકાર નહીં કરવાનો અને કરે તો, તેના પછી જનાવરોનો ભોગ આપવાનો દાખલો લખી મુસલમાનોને જનાવરોનો વધ નહીં કરવાનો હુકમ

* નોકરીની આશાએ ઇંગ્રેજી ભણનારનું એજુંજ પરિણામ છે. અને મન શક્તિ ખીલવવા હુશયારી આવવા દેશી ઇલમ અરબી, ફારસી, ઉર્દુ શું ઓછા છે, જેમાં પૈસાનો ભોગ તથા પરીક્ષાની હાડમારી તથા આંખો અને શરીર પર ઇંગ્રેજી ભણવા જેવી તકલીફ થતી નથી. ગુ. મો.

સાબેત કર્યો છે, પણ તેવણુને એટલી સમજ નહીં પડી કે, એ એક ક્રીયાનો વખત છે. (જેમકે, હિન્દુઓને અપવાસમાં ખાણું રોટલી નહીં ખવાય તેમ) અને તે વખતમાં પણ ગાય બકરાં વધ કરી ખાવાનો હુકમ છે, અને જો શીકાર કરે તો પાછો તેના બદલામાં ઊંટ, ગાય અથવા બકરાનોજ ભોગ આપવો પડે છે. ત્યારે જનાવરો વધ કરવું ક્યાં મના થયું ? એવીજ તરેહથી શ્રીમન સાહેબ પણ કુરઆન શરીફમાં, ગાય હલાલ એટલે ખાવાનું કબુલ રાખી આખા મોહમ્મદી ધર્મમાં બકર એટલે ગાય અને મકર એટલે પાખણ્ડ અને શજર એટલે ઝાડ અને, અમર એટલે હુકમ અને, સમર એટલે ફળ ને હરામ કહે છે. પણ તેવણુ એટલું નહીં સમજ્યા કે, બકર એ ગાયનેજ કહે છે ફરી તે હરામ કેમ હોય ? અને આ એક નાની વાત પણ નહીં સમજ્યા કે જો ઝાડ અને ફળ ખાવું હરામ હોય તો ફરી શું ખાઇને માણસ જીવે ? અને હુકમ કરવો પણ હરામ હોય તો, ફરી કોઇ માણસ કેમ કાંઇ શીખી શકે ? માટે સ્વામી સાહેબનું કહેવું ખરું હોય તો તેવણુ કુરઆન શરીફમાં એવું સાબેત કરી આપે, અને કુરઆન શરીફમાં જે ગૌવધ કરવાનું નથી એમ સ્વામી સાહેબ કહે છે, તે પણ ખોટું છે. જુઓ, સુરા બકર ના, રકુ ૮ માં ગૌવધ કરવાનું કહેલું છે, અને મુસલમાનોને ખાવાનું નહીં મળવાની જગ્યામાં ગઉનું માંસ ખાવાને મોહમ્મદ પેગંબર સાહેબે હુકમ આપેલો અને તેવણે હાથે કપડું લપેટી તેનું લોહી ચાખેલું, જે શ્રીમન સાહેબ કહે છે એ પણ તદન ખોટું છે. કેમકે જે ચીજ હલાલ હોય તેને નહીં મળવાથી ખાવાની કાંઇ મતલબ નહી મલે. પણ હરામ ચીજ તેવા વખતમાં ખવાય છે, જેમકે, હિન્દુઓને શ્રીમંન સાહેબ ભંગીયાના ઘેરમાં ખાવાનું કહે છે. અને વહેતું લોહી ચાખવું એ તો કુરઆન શરીફમાંજ હરામ કહેલું છે. અને મોહમ્મદ પેગમ્બર સલ્લ-લ્લાહો અલેહે વસલ્લમનું ગાયની કુરબાની કરવી, અને ઘેર એઠે ગાયનું માંસ ખાવું કુરઆન શરીફથી બીજા દરજ્જાની કીતાબ " સહી બુખારી " અને મુસલીમ શરીફમાં છે. જેને જોઇએ તે તપાસી લીએ. અને શ્રીમન સાહેબ જે કુરઆન શરીફથી પાંચ ચીજોનો ગુનોહ નહીં માફ થવાનું તેમાં ગાય કાપનારને પણ કહે છે અને ભેળે છે અને પઇસા લઇ કસાઇઓ ગાય કાપનારને ત્યાંના માંસને પણ હરામ કહે છે, એ તદન તેવણુની ઉપલી કબુલાતથીજ જુદું છે. અને જો સ્વામી સાચા માણુસ હોય તો કુરઆનમાં સાબેત કરી આપે. પણ શ્રીમન સાહેબ મુસલમાની ધર્મજ નહીં સમજ્યા, કે કોને કહે છે, તે તેવણુને અમે સમજાવીએ છીએ.

જુવો કે મુસલમાની ધર્મ તેને કહે છે કે, હજરત આદમથી લઇને હજરત મોહમ્મદ પેગમ્બર સલ્લલ્લાહો અલેહે વસલ્લમ સુધી જેટલા પેગમબરો એક પછી એક આવ્યા, અને તેવણુ સર્વપર ખુદા તઆલાએ, જે જે હુકમ મોકલેલા, અને તેમાં એક પછી બીજાના વખતમાં ફેર નહીં કરેલા તે, સર્વના માનનારાઓને મુસલમાન કહે છે, અને તેમાં એક પેગમબરથી પણ કોઇ ઇનકાર કરનાર મુસલમાનીથી બાતેલ થાય છે. તો તેવણુમાંથી મુખ્ય ૫-૬ મોટા મોટા પેગમબરોનો, ગૌવધ કરી ખાવાનો હુકમ ખ્રીસ્તીઓની બાઇબલથી સાબેત કરી આપીએ છીએ, જુવો. ઉત્પત્તી અધ્યાય ૯, વર્ષ ૩માં હજરત નુહ પેગમબરને ખુદાતઆલાએ સર્વ પાક જનાવરો ખાવાનો હુકમ આપેલો છે. અને, અધ્યાય ૧૫, વર્ષ ૯માં ખુદાતાઆલાએ હજરત ઇબરાહીમ પેગમબરને ગાય બકરી વીગેરેને વધ કરવાનો હુકમ આપેલો છે. અને "નીર્ગમન " અધ્યાય ૩૨માં વાછરડા પુંજનારાઓને ખુદાતઆલાએ હજરત મુસા પેગમબરને, હુકમ આપી મારી નખાવ્યા છે. અને " લેવીય " અધ્યાય ૧ વર્ષ ૨ માં તેવણુને ગાય બકરી, વધ કરવાનો હુકમ આપેલો છે અને " બીજુ સમોયલ " અધ્યાય ૨૪ માં ખુદાતઆલાએ હજરત દાઊદ પેગમબરને, બળદ વધ કરવાનો હુકમ આપેલો છે. અને આથી અધ્યાય ૫ વર્ષ ૧૭ માં હજરત ઇસુ ખ્રીસ્ત પેગમબરે તે સર્વ શાસ્ત્રો પ્રમાણે ચાલવાનું કહી અધ્યાય ૨૨ વર્ષ ૪માં બળદ વધ કરવાનું કહેલું છે. અને એ સર્વ

પેગમબરો "પાલશટેન" એટલે (શામ)ના, ઇલાકામાં જયાંની જમીન ઘણી ફળવંત છે, ત્યાં થઇ ગયા છે. અને એ સર્વ પાક ચીજોને કુરઆન શરીફમાં સુરા નહલ, રકુ ૧૫ અને અનઆમ રકુ ૧૬ માં ખુદાતઆલાએ મોહમ્મદ પેગમબર સલ્લલ્લાહો અલેહે વસલલમને ખાવાનો હુકમ આપેલો છે, એનું નામ મુસલમાની છે.

હવે શ્રીમન સાહેબે જે એક મોહમ્મેદન યુનાની હકીમની કીતાબથી ગઉનું માંસ ખાવાનો વાંધો બતાવ્યો છે. તે કાંઇ પુરાવો થઇ શકતો નથી. કેમકે હકીમોનો તો ધારોજ છે કે, દરએક ચીજનું વાઇડું, ગરમ, ઠંડું, અને તેનો નફો નુકશાન બતાવે તેથી કંઇ તે હરામ થઇ શકતી નથી. અને જો એમજ મનાય તો ફરી હિન્દુઓ હમમેશ વાલ, વટાણા, કોહોળું, તુરિયું ખાય છે જેથી ઉનાળાની મોસમમાં કોઠા છુટી કોલેરાની તરેહ થાય છે તે તજવું જોઇએ.

અને ગઉનું માંસ ખાવાના ઘણા ફાયદા છે, તે સર્વમાંથી જાહેર રીતે દરેક સમજી શકે. તે આ છે કે યુરોપના માણસો હમેશ ખાઇ એવા તો જોરાવર અને હીમતવાન થયા છે કે, તમામ દુનીયાના ભાગોમાં લડી હાકેમ થઇ ગયા છે.

અને શ્રીમન સાહેબ જે ઇંગ્લંડ અને અમેરિકામાં ગઉવધ નહીં થવાનું કહે છે, એ તદન ભુલાવો છે. કેમકે ત્યાં એટલો ગઉવધ થાય છે કે, ત્યાંના માણસો ખાતાં વધીને હજારો પીપ ખારા માંસના ભરાઇ બીજા દેશોમાં આવી વેચાય છે.

અને શ્રીમન સાહેબ જે દીવાને હાફેઝથી કોઇનું દિલ નહીં દુઃખાવવાનું કહે છે એ ખરૂં છે. પણ તેવણ એટલું નહીં સમજયા કે એ ખોટા, કામને માટે નથી, પણ ખરા કામને માટે કહેલું છે. નહીં તો કોઇ ખોટાનો ઇનસાફજ થઇ શકતો નથી. પણ એથી તો ઉલટા હિન્દુઓજ મુસલમાનોના ધર્મનો હુકમ અટકાવવાની કોશીશ કરી તેવણના દિલ દુઃખાવવા નીકળ્યા છે. અને અમે તો ખરી વાતોથી કોઇનું દિલ દુઃખાવતા નથી. અને ગઉવધ કરવાથી સ્વામી સાહેબ હિન્દુઓનું દિલ દુઃખાવવું કહે છે. પણ ગઉવધ કરવાનું હિન્દુઓના વેદમાં કાંઇ અટકાવ નથી પણ હુકમ છે. તે અમે "તજ બીહુલ બકર" નામની કીતાબથી નીચે લખી જણાવીએ છીએ,

જુવો "યજુરવેદ" અધ્યાય ૨૪ મંત્ર ૨૮ થી લખ્યું છે કે, બ્રહસ્પતીને માટે ગાયની કુરબાની એટલે (ભાગ) આપવો જોઇએ. અને "ઋગવેદ" અ. ૧૬ અ. ૩ સુ. ૬ થી લખ્યું કે તે માંસ ખાવાની ખુલ્લી રજા છે. અને "ઋગવેદ" અ. ૬ સુ. ૧૬ થી લખ્યું છે કે, ઘણા હેતથી લખેલું છે કે ગાયનું માંસ ઘણો સારો ખોરાક છે. અને ઋગવેદ, અ. ૪ આ. ૧ સુ. ૧૫ મંત્ર ૮ થી લખ્યું છે કે, ત્રણસો ભેંસોની કુરબાની થાય. અને ઋગવેદ, ભાગ ૨ પાના ૪૧૦ થી લખ્યું છે કે, દુઆ એટલે (આશીરવાદ)ની તરેહથી કહે છે કે, એકસો બીજી પણ એવીજ તરેહથી કુરબાની કરવી જોઇયે. અને પ્રોફેસર મી૦ વીલસન સાહેબની ઋગવેદની ટીકાથી લખ્યું છે કે, ઘણી મજબુત ગવાહ વેદની આ વાત પર છે કે, વેદના વખતમાં ખુલ્લી તરેહથી ગાયનું માંસ ખાતા હતા અને જગ્યા જગ્યા હિંન્દુઓની દુકાનોપર તે વેચાતું હતું. અને મુંબાઇની પુસ્તક પ્રસારક મંડલીની છપાવેલી "વેદમાં શું છે." એ નામની ચોપડીના પાના ૨૪ થી ૩૦ માં પણ વેદથી ગાય ગોધા મારવું લખેલું છે. ત્યારે હિંન્દુઓનું દિલ દુઃખાવવું કેમ થયું! પણ હિંન્દુઓ જેમ દુનીયામાં થોડો વખત જીવવાના સુખ ભોગવવા માટે પોતાના ધર્મને મુકી તેમાંજ લાગી ગયા છે, તેમ મુસલમાનો કદી લાગશે નહીં. તેથીજ મુસલમાનો દુન્યાના કામોમાં પાછળ પડી ગયા છે. કેમકે મુસલમાનો દુન્યાના એક ઘડીના સુખ દુઃખને કાંઇ સમજતાજ નથી. પણ જ્યાં હમેશ જીવી સુખ ભોગવવું છે તેનોજ ખીઆલ રાખે છે. અને એ દેખીતું છે કે મુસલમાનનો છોકરો સમજતો થયો કે, તેને કુરઆન પઢાવી ધર્મના હુકમથી વાકેફ થવા મદરેસામાં મોકલે

છે. અને હિન્દુનો છોકરો સમજતો થવાથી આંકની ચોપડી અને નામું લખવા શીખાડે છે, જેથી હજારોમાં પણ એક વેદ પઢેલો નથી. *

હવે શ્રીમન સાહેબ કહે છે કે, ભેંસો બાર માસે વિયાય છે. અને, બકરી પણ લાંબી મુદતે વિયાતી હોવાથી બાળકોને તેનું દૂધ આપી શકાતું નથી. અને ગાય ૯ માસે વિયાતી હોવાથી તેનું દૂધ અડચણ કરતું નથી. પણ તેઓને આટલી ખબર નથી કે બકરી વરસમાં બે વાર બે ત્રણ બચ્ચાં. વિયાય છે. અને જો આમ નહીં વિયાતી હોય તો, હિન્દુસ્તાનમાં કુલ મોટા કલેકટરી શેહરો ત્રણસો છે, અને દરએકને પેટે ઘણા ગામડાંઓ છે, તે દરએક ઇલાકા દીઠ ઓછામાં ઓછા રોજના બસો બકરાં કપાતાં હોય તો રોજના સાઠ હજાર કપાવાં જોઇએ, પણ કદી તેની ખોટ પડતી નથી. અને ગાયના દૂધ વગર બાળકોને મરણ પામવાનુંજ કહે છે એ પણ ખોટું છે. = કેમકે એવું કોઇ ગામ નથી કે, ત્યાં ગાયો નહીં હોય. અને મોટા માણસ તો ઘણું કરી ભેંસનુંજ દૂધ ઘી વધારે પસંદ કરે છે.

અને શ્રીમન સાહેબ જે ગાયના છાણનો ફાયદો બતાવે છે કે જે જગ્યા કોલેરાનો રોગ થયો હોય ત્યાં તેના છાણથી લીપે તો કોલેરા અટકી જાય છે એ પણ તદન ખોટું છે. કેમકે હિન્દુઓના ઘરો છાણથીજ લીપાય છે. અને અમારા ગામમાં ગયા મે માસમાં કોઇ કોમમાં નહીં પણ ફકત ઢોરો પાળનારા ખેડૂત કણબીઓમાંજ કોલેરા જારી હતો. પણ હાં, તેનો ફાયદો એટલો તો છે કે, કોઇ હિન્દુ દરીઆપાર જાય અથવા તો પરકોમના વાસણમાં ખાય પી લે તો તે વ્રત કરી પંચગવ્ય એટલે દૂધ, દહિં, ઘી, છાણ અને મૂત્ર પીને પવિત્ર થાય છે, જે તોહફતુલ હિન્દના પાના ૫૯ માં અને ગઇ ૧૫મી જાનેવારીના ભરૂચના દીનમણી છાપામાં લખેલું છે. પણ અફસોસ છે કે ગુનેહગાર માણસને ખુદાને ત્યાં નરકમાં પડવાનું કહી છાણ મૂત્ર જેવું નરક પીને પવિત્ર થાય છે.

હવે શ્રીમન સાહેબ ઓવધ અટકયાથી પ્રજાનો લાભ બતાવી ગાયને માતા અને નારાયણ એટલે પોષણ કરનારી ખુદા જેવી માનવાનું કહે છે. પણ એટલું નહીં સમજ્યા કે, ખુદાએ સર્વ ચીજો માણસનેજ માટે પેદા કરેલી છે. અને તેમાં કોઇને પોષણ કરવાની શકિત નથી. કેમકે જો પૃથ્વીમાં ઘાસ, દાણો નહીં પાકે તો ગાય શું કરી શકે છે? પણ તે પોતાનુંજ પોષણ કરી શકે નહીં ત્યારે પૃથ્વીનો દરજો મોટો ગણવો જોઇએ. પણ તેના ઉપર તો રાત, દિવસ અધીએ મૂત્રીએ છીએ. એવીજ તરેહ પૃથ્વી પર પણ વરસાદ નહીં પડે તો તે શું કરી શકે છે? અને વરસાદને પણ વાદળાં નહીં ભરી લાવે તો તે શું કરી શકે છે? અને વાદળાંને પણ ફીરસતા નહીં ભરાવી લાવે તો તે શું કરી શકે છે? અને ફીરસતાને પણ ખુદાનો હુકમ નહીં થાય તો તે શું કરી શકે છે? ત્યારે સર્વથી મોટો દરજો, ખુદાનોજ થયો. માટે તેનેજ સર્વનો પોષણ કરનાર સમજી તે એકનીજ બંદગી કરવી જોઇએ. પણ શ્રીમન સાહેબ તેની જગાએ મુરતી પુંજવાની કસુર કબુલ કરી મુસલમાનોને કાબા શરીફ તરફ મોઢું રાખી નમાજ પઢવામાં મૂર્તિપૂજક કહે છે. પણ એટલું નહીં સમજ્યા કે, મૂર્તિપૂજક તેને કહે છે કે, કોઇ પણ ચીજનો આકાર સામે રાખી પૂજા કરે. ત્યારે જો મુસલમાનો મૂર્તિપૂજક હોતે તો કાબ શરીફનો આકાર દર એક ઠેકાણે સામે રાખી બંદગી કરતે. પણ જો કોઇ તેમ કરે તો મુસલમાનીથી બાતેલ થાય છે.* અને તેજ તરફ મોઢું રાખી નમાજ પઢવાનું કારણ એ છે કે, મુસલમાનોને ખુ-

---

* વેદ ભણેલાની જગ્યા જો એવી રીતે કહીએ કે હજારોમાં એકે વેદ આંખે જોયું નથી તો પણ ખરૂં છે. ગુ. મો.

= એક કારણ આ પણ છે કે બાળકો પોતાની માતાનુંજ દૂધ પીએ છે તેને બીજા જાનવરના દૂધની જરૂરજ નથી તથા કોઇકજ બાળક એવું હોય છે કે તેને માનું દૂધ નથી તેને માટે બીજું દૂધ પુરતું છે. ગુ. મો.

* આર્યાઓ હમેશા કાબા તરફ મોં કરવાને કાબા પુજવાનો દોષ મુસલમાનો ઉપર મુકે છે એનો પૂરતો જવાબ મારૂં પુસ્તક "સત્યાર્થ પ્રકાશનું ખંડન" પૃષ્ટ ૫૮,૫૯ વગેરેમાં છે. ગુ. મો.

દા તઆલાએ કોઇ પરધર્મીની તરેહપર બંદગી કરવાની અને ચાલવાની મનાઇ કરી છે ત્યારે દુનીયામાં કોઇ ધર્મ વાળાને બંદગી કરવાની રૂખ (દીશા) નથી. અને જેમ જેને ફાવે તેમ મોઢું કરી બંદગી કરે છે. અને મુસલમાનો પણ તેમ કરેથી તેવણુને સાથે મળતા થાય છે. માટે તે સર્વથી જુદાજ રહેવાના કારણથી સર્વ દુનીયાના મુસલમાનોને, પૃથ્વીના વચમાં એક નીશાન કાબા શરીફની બતાવી આપી કે સર્વ તેજ તરફ મોઢું કરી નમાઝ પઢે. એવીજ તરેહથી હિન્દુઓ ભુલાવામાં પડી સદા જીવી સુખ ભોગવવાની મુક્તિ પામવું ખોતા જાય છે. પણ જો ખરાજ માર્ગ પર ચાલી ખુદાને ત્યાં છુટકારો પામી સ્વર્ગમાં દાખલ થવાની ફીકર હોય તો એવીજ તરેહ મુસલમાનોથી તેની તપાસ કરી અમારી તરેહ એક ખુદાને માનનારા થઇ જાય, અને નહીં તો ઇનસાફના દિવસે પસતાવું કાંઇજ કામ આવશે નહીં. કાસેદ (સંદેશો પોહોંચાડનાર) ઉપર પોહોંચાડી આપવુંજ છે. એ વીશે અમે આ જગ્યા કાંઇ વધારે લખતા નથી. પણ જો વધારે વાકેફ થવું હોય તો, અમારી રચેલી ચોપડી "હિદાયતે હિન્દુ"†માં જુવો.

હવે ઉપલા સર્વ હીસાબોથી કોઈ કહે કે, એમાં જેમ ઢોરોનો વધારો બતાવ્યો છે તેમ આગલા વરસોથી હાલ કેમ નહીં વધ્યા? તો તેના જવાબમાં, અમે કહીએ છીએ કે, જેમ ઢોરો વધે છે તેમ ખાનારા પણ વધતા જાય છે. તેથી તેટલી સંખ્યા વધતી નથી. અને અસલ વાત તો આ છે કે, અમે દુન્યાના ધારા પ્રમાણે હીસાબ કરી બતાવ્યો છે, તો તેમાં અસંભવિત જેવું કંઇ હોય અને ભૂલ હોય તો બતાવી આપો? અને ખુદાનેજ એવી રીતે વધારવું મનજુર નહીં હોય અને આજેજ સર્વ ઢોરોમાં આફત મોકલી મારી નાખે તેમાં અમારો અખત્યાર નથી. અને ઢોરોપર એવી આફત આવે પણ છે. નહીં તો દુનીયામાં માણસને રહેવાની જગ્યા પણ રહે નહી.

હવે શ્રીમન સ્વામી સાહેબ કેવા માણસ છે, અને તેવણુના કામો કેવાં છે તે કાંઇ અમે લખતા નથી. પણ તા૦ ૭ મી જુલાઇ ૧૮૮૯ ના મુંબાઇના "ગુજરાતી" નામના છાપામાં તેવણુની તારીફ જોઇ અને આ ચોપડીમાં તેવણે મોહમ્મદન ધર્મના નામથી આપેલા દાખલાઓનો જવાબ જોઇને, ફરી લોકો તેવણુના ભાષણો સાંભળે તો સારૂં છે.

હવે આટલેથીજ અમે સમાપ્ત કરી ખુદાતઆલા પાસે દુઆ માગીએ છીએ કે, એ અલ્લાહ આ ચોપડીને સર્વની સમજમાં લાવી ખરી વાતની સમજ પાડી અમારા જેવા એક ખરા ખુદા નિરંજન નિરાકાર માનનારા કરો, અને અમો ગુનેહગારના ગુનાહ અને તેમાં કાંઇ ભૂલ ચૂક થઈ હોય તે માફ કરી છેલી ઘડી સુધી અમો અને અમારા ભાઈઓને સાથ ઇમાનથી લેશો. આમીન. આમીન. આમીન.

† તથા તોહફતલ હિન્દ જે ઇંગ્રેજી, ગુજરાતીમાં છપાઇ છે તે વાંચે. એ સનાતનીઓ માટે રહનોમાં છે. અને "સત્યાર્થ પ્રકાશનું ખંડન" ગુજરાતી વાંચે જે આર્યાઓ માટે માર્ગ દરશક છે. ગુ. મો.

સમાપ્ત.

આ ચોપડી "સ્વામી આલારામને જવાબ" સને ૧૩૦૭ હિજરીના જમાદિલ અવ્વલ મુતાબેક સને ૧૮૮૯ ઇશ્વીના ડીસેમ્બરમાં મેં ગુલામ મોહમ્મદ બી. હાજી હાફેજ સાદેકે રચી પ્રગટ કરી પોષ્ટ મારફતે રજીસ્ટર કરી સ્વામી આલારામને પહોંચાડી હતી, પણ આજ સુધી કોઇએ એનો જવાબ આપ્યો નથી. એ ચોપડી પ્રગટ થયા પછી આશરે ત્રણ મહિને સુરતની આર્યાસમાજના મંત્રીએ મારી સાથે વાતચીત કરતાં કહ્યું કે હું કુરઆનથી ગઉવધ કરવો હરામ સિદ્ધ કરવા તૈયાર છું તે ઉપરથી તેમની સાથે સભામાં વાદવિવાદ કરવાનો ઠરાવ થયો. ભવાનીના વડ આગળના મંદીરમાં સભા મળી હિન્દુઓ આસરે ૩૦૦ માણસો હતા. હું ત્રણ ચાર માણસો સાથે હાજર થયો. ત્યાં અડધો કલાક થોભ્યો હશે, એટલામાં એક સમાજીએ સભા વચ્ચે ઉઠી કહ્યું કે અમો તમારી સાથે વાદવિવાદ કરવા ચાહતા નથી. અમારા પંડિત વ્યાખ્યાન આપશે તે સાંભળવું હોય તો બેસો. મેં કહ્યું, હું વ્યાખ્યાન સાંભળવા આવ્યો નથી, વાદવિવાદ માટે આવ્યો છું. તેમ છતાં જો તેવણુના વ્યાખ્યાન બાદ મને બોલવાનું હક્ક આપો તો હું બેસું. પણ તેઓએ સાફ ના પાડી, જેથી લાચારીએ ત્યાંથી પાછું આવવું પડયું.

મોટો મેહેરબાન રહેમ કર્ત્તા અલ્લાહના નામથી.

હે ખુદાવંદા તારીજ હું પ્રાર્થના કરૂં છું. તુંજ મને રોજી આપનાર છે. તુંજ મને મદદ કરનાર છે. તુંજ મારા પાપોને જોઇ ચુપકો રહેનાર છે અને છુપાવનાર છે. તારા હુકમપર કોઇનો હુકમ મળે નહીં. તારા હુકમનો ભેદ દરેક સમજી શકતો નથી. પણ જેપર તું પ્રગટ કરે. તારા હુકમને ખોટો સમજી સવાલો કરનારને તું શીક્ષા દે. ને તારા હુકમને પ્રગટ કરનારની તું મદદ કર. ને તારા ભવીષ્યવાદી મોહમ્મદ સાહેબપર તથા તેવણના સહાબીઓપર તથા તેમના માર્ગ ઉપર ચાલનારાપર તું દરૂદ અને સલામ મોકલા કર.

સાહેબો જો કે હું ખ્રીસ્તીઓના એક ચોપાનીયાના રદ લખવામાં હતો પણ મેં જ્યારે તા૦ ૧૯મી ડીસેમ્બર ૧૮૮૯નો છપાએલો છાપો 'મુંબાઇ સમાચાર' જોયો કે તેમાં પણ્ડિત સ્વામી આલારામ અલાહબાદવાળાએ ભાષણ કીધેલું તેમાં છપાયું છે. તે વાંચ્યા પછી મારા દિલમાં આ વાત આવી કે આ ભાષણમાં સ્વામી સાહેબથી જે જે ભૂલો થઇ હોય તે એક ચોપડીમાં લખી પ્રગટ કરૂં. જેથી મારા ભાઇઓ મુસલમાનોને એ ભૂલોની ખબર થાય અને સ્વામી સાહેબે જે જે શબ્દો ભાષણમાં લખ્યા છે, તે હિન્દુઓપરણી જાહેર થાય, કે સ્વામી સાહેબે કેવી તરેહના જ્ઞાન અને વિદ્યાથી ભાષણ કીધું છે. હું આ વાતપર અફસોસ કરૂં છું કે સુરત તથા મુંબાઇ વગેરે શેહેરોમાં ગૌરક્ષા વીષે મંડળીઓ છે. અને તેઓ તરફથી ઘણા માણસો પગાર ખાઇ ભાષણો કરવા નીકળે છે. પણ હમારી એક નાની સરખી ચોપડી નામે 'જવાબે ગૌરક્ષા'નો જવાબ અપાયો નથી. અને એઓપર તો આ જરૂર છે કે પ્રથમ હમારી ચોપડીનો જવાબ આપે પછી ભાષણ કરે, કારણ કે મજકુર ચોપડીમાં ભાષણોનોજ રદ છે.

પણ્ડિત સ્વામી આલારામનું ભાષણ.

સ્વામી—હિન્દુ ધર્મ પ્રમાણે ગાયનું રક્ષણ કરવું એ પ્રાચીન કાળથી છે વેદમાં લખેલું છે કે સ્વર્ગમાં મદદ કરનારને કદી મારવું નહીં. *

જવાબ—સ્વામી સાહેબ, પ્રાચીન કાળમાં તો હિન્દુઓ ગાયનું માંસ ખાતા તો શું પણ વેચતા પણ હતા. જુઓ પ્રોફેસર "વીલસન" સાહેબ ઋગવેદની ટીકામાં લખે છે કે વેદની પાકી ગવાહી આ વાતપર છે, કે વેદના વખતમાં ખુલ્લી રીતે હિન્દુઓ ગાયનું માંસ ખાતા હતા. અને જગ્યાએ જગ્યાએ હિન્દુઓની દુકાનોપર એ માંસ વેચાતું હતું. પણ જો સ્વામી સાહેબને એમ ખટકે કે હમે ખ્રીસ્તીના લખાણને નહીં માનતા તો એનો જવાબ હું "તજબીહુલ બકર" નામની કીતાબથી લખી જણાવું છું કે જુવો તમારા વેદમાં ગૌહત્યા છે. યજુરવેદ આ૦ ૨૪ મા૦ ૨૮ બ્રહસ્પતીને માટે ગાયની કુરબાની કરવી જોઇએ. તથા ઋગવેદ આ૦ ૨ આ૦ ૩ સુ૦ ૬ માં એ માંસ ખાવાની ખુલ્લી રજા છે † અને વેદનું લખાણ (સ્વર્ગમાં મદદ કરનારને કદી મારવું નહીં)થી જો ગૌરક્ષા સાબેત કરતા હો તો લખેલા શ્લોક યજુરવેદ તથા ઋગવેદના એ વાતને ખોટી પાડે છે. તો સ્વામી સાહેબને જરૂર આ અર્થ કરવા પડશે કે વેદમાં લખેલી ગાય તથા બીજા જાનવરો વગર બીજા કોઇ મદદ કરનારને મારવું નહીં. અને વિદ્વાનોના કાયદા પ્રમાણે કે એક વાત

---

* આથી જણાયું કે વેદમાં ગાયને મારવાની મનાઇનો હુકમ ગાય શબ્દથી અપાએલો નથી. અને "સ્વર્ગમાં મદદ કરનાર" એથી ગાય સમજવી એ એમની સમજની ખુબી છે હિન્દુઓના પુસ્તકોમાં ગાયને જુઠ બોલનાર અને તેની સંગતમાં દુ:ખી થવાનું લખાયું છે તે સ્વર્ગમાં મદદ કરનાર કેવી. ગુ. મો.

† એ વાતનો ટેકો મનુ. અ. ૫ શ્લો ૩૬થી પણ મળે છે તે આવી રીતે "જે પશુઓનું વેદ મંત્રથી સંસ્કાર નહીં થયો તેનું માંસ બ્રાહ્મણ નહીં ખાય પણ સંસ્કાર થયલા જાનવરોનું માંસ ખાય" તથા મનુ. આ. ૫ શ્લો ૪૪ માં પણ વેદને આધારે માસ ખાવાની ખુલ્લી રજા છે. ગુ. મો.

એક જગ્યાથી ખુલ્લી રીતે જણાતી હોય અને બીજી જગ્યાથી ખેંચી ખુંચીને અથવા ઇશારાથી તે વાતને વિરૂધ્ધ જણાતી હોય તો ખુલ્લી વાતપર અમલ કરવો જોઇએ. તો આ કાયદાથી સાફ જણાઇ ગયું કે ગૌહત્યા કરવી જોઇયે. કારણ કે એ વીષે તો ખુલ્લું લખાણ છે, ને રક્ષણ માટે તો વિદ્વાન સ્વામી સાહેબ ખેંચી ખુચીને લાવે છે. અને વેદમાં કેવી રીતેથી ગૌહત્યા લખેલી છે, એનો સારી રીતે ખુલાસો જોવો હોયતો ગોરજી "આત્મારામજી"ના ગ્રંથ અજ્ઞાન તિમિર ભાસ્કરમાં જુવો.

સ્વામી—ગાયનું રક્ષણ કરવા ભાગવતમાં લખેલું છે.

જવાબ—સ્વામી સાહેબ જ્યારે તમારા વેદમાં ગાય કાપવાનું લખેલું છે, (એના દાખલા પૂરતી રીતે ગોરજી આત્મારામના ગ્રંથમાં છે) પછી ભાગવતને તમે આર્યા થઇને વધારો અને તે દાખલાને વેદના વિરૂદ્ધ જણાવો એ ઘણું અજબ જેવું છે. હવે તમો ભાગવતથી લખો છો તો જરા મહાભારતના શાન્ત પર્વ ફસલ (૩) માં જોતે તેમાં છે, જે માંસ જનાવરનું જેપર વેદ ભણાયો હોય તે પવીત્ર છે. અને તેનો ખાનારો ન ખાનારાના બરોબર છે. અને જેપર વેદ ભણાયું નહીં હોય તે દુરસ્ત નથી. શું એ વાત ગૌરક્ષણ કરવાનું કહે છે?

સ્વામી—દૂધ, દહિ વગેરે મનુષ્ય ખોરાક આપણને ગાય આપે છે ત્યારે તે જનાવરને મારી નાખી આપણા આ કીંમતી ખપનો અટકાવ કરવો એ સમજદાર માણસને છાજતું નથી.

જવાબ—દૂધ, દહિ, ઘી, વગેરે માણસોનો ખોરાક છે. પણ ગૌરક્ષણ કરવાથી જેઓ ગઊ પાળતા નહીં તેઓપર એ ખોરાક મળવો કઠણ થઈ જાય છે અને પાળનાર અને નહીં પાળનારપર એવો દુષ્ટ કાળ આવે કે ખુદાની પનાહ. કારણ કે ગૌપુકાર વાળાના કહેવાથી કે ગાંય જો પાંચ પેઢી રહે તો ૧૫૫૫ ગાય થાય છે તો જો ગૌરક્ષણ થાય તો શ્રીમન સ્વામીના કહેવા પ્રમાણે કે એક કરોડ એંસીલાખ ગાયો હીંદુસ્થાનમાં છે. અને ૧૫૫૫) પર ગુણશો તો સતાવીસ અબજ નવાણું કરોડ થશે. અને જયારે પાંચમી પેઢીએ એટલા જાનવર થશે ત્યારે ૧૫૫૫ ગણો ચારો પણ જોઇશે. ને જો હાલની જમીનપર ઉગતી ઘાસ કરતાં તે વખત ૫૦ ગણી ઉગે તો પણ ૧૫૦૦ ગણી ચારાની જરૂરત પડશે તો તેટલો ભાવ પણ ચઢશે. તો હાલમાં રૂપીયા દસે હજાર મળે છે તો તે વખત રૂપીયા પંદર હજારે હજાર મળશે. ત્યારે એક પૂળી રૂપિયા પંદરે પડી. હવે સ્વામી સાહેબથી પૂછું છું કે જે માણસ રૂ. ૧૫)ની એક પૂળી ખવરાવે તે દૂધ, શેર કેમ વેચશે ? અને ૧૫૦૦) ગણા ચારાની જરૂરતથી જમીનો ખેડાતી મુકાય તો દુષ્ટ કાળ આવે. હવે હું આ જગયા વાંચનારથી આશા રાખું છું કે ગૌહત્યાથી જે આ દુઃખ ટળે છે તેને આડે આવનાર તે કમસમજ કે જે ગૌરક્ષણ કરાવે જેથી આ દુઃખ આવે તે કમસમજ ? બીજું આ દાખલો લખાયલો ફકત ગૌપુકારના લખાણ પ્રમાણે છે અને એક ગાયની ૧૫૫૫ ગાય પાંચ પેઢીએ થાય એની સાબેતી ગૌપુકારના કર્ત્તાપર છે. અને બીજા દાખલાઓ હમારી ચોપડી જવાબે ગૌરક્ષામાં છે.

સ્વામી—ગૌરક્ષણથી આપણો ખજાનો ભરપૂર હતો તેજ ખજાનો હાલ ગૌભક્ષથી ખુટી ગયો છે.

જવાબ—સ્વામી સાહેબ ! ખજાનાથી શું મતલબ છે ? જો એમ કહો કે અનાજ કે તે પ્રથમ સસતું હતું એટલે આપણો ખજાનો ભરેલો હતો અને મોઘું થવાથી આપણો ખજાનો ખુટી ગયો, તો એ તો ખોટું છે. કારણ કે આગળ જઇને તમે પોતે બતલાવો છો કે અનાજના લાખો, જહાઝો હીંદ દેશમાંથી ઇંગ્લાંડ જાય છે ત્યારે ગૌ કાપવાથી શું નુકશાન થયું ? એ તો પારકા મુલકમાં આપણા દેશનો અનાજ જાય તેથી મોઘું થયું છે. બીજું દુન્યાના હીસાબ પ્રમાણે કે જો એક શેર અનાજ હોય અને એકજ શેરના ખાનાર હોય તો બરાબર થઇ રહે અથવા કમતીના ખાનાર હોય તો બચે. તો જુવો કે સુરતના દેશી મિત્ર તા૦ ૨ ફેબરવારી સને ૧૮૮૮માં છપાયું છે કે ૧૮૧૦ની વસતી પત્રકમાં કુલ દુનીયાના માણસો અડસેંટ કરોડ વીશ લાખ હતાં

ને વરસ સાઠ પછી એટલે ૧૮૭૦ની વસ્તી પત્રકમાં એક અબજ ઓગણચાલીસ કરોડ થયાં. તો ઉપલા કાયદા પ્રમાણે જયારે એકની જગ્યાએ બે થયા ત્યારે કેમ મોઘું ન થાય ? ત્યારે ગૌહત્યાએ શું નુકશાન કીધું ? હાં આર્યાઓ કંઇ પુનર્જન્મ એટલે (મરા પછી બીજામાં ઘુસવું) જારી કરતા હોય તો એમ થાય ખરૂં કે હમણા ગૌવધ કરવાથી તેનો પવીત્ર આત્મા માણસમાં ઘુસે છે. તેથી માણુસનો વધારો થાય છે ને આર્યોઓપર દુઃખ પડે છે. ને જો ગૌરક્ષણ થાય તો એનો આત્મા નીકળીને માણસમાં નહીં ઘુસે જેથી માણસનો વધારો નહીં થાય ને સસતું વેચાય ને ખજાનો આર્યાઓનો ભરપૂર રહે. તો તો સ્વામી કહી શકે છે કે પ્રથમ હમારો ખજાનો ભરપૂર હતો ને હમણા તો ખુટી ગયો. પણ એ દાખલો તો કહીજ નથી શકતા. અને જો ખજાનાથી કંઇ બીજી મતલબ હોય * તો મેહેરબાની કરી સ્વામી સાહેબ બતલાવશે.

સ્વામી—ગાયની સંખ્યા ઓછી થવાથી બળદની સંખ્યા નામની થઇ જાય છે. અને બળદ વગર † રાજા પ્રજા ગરીબ અવસ્થામાં આવે છે.

જવાબ—મેહેરબાન સ્વામી સાહેબ ગૌવધથી કંઇ ગૌ ઘટતી નથી. એના દાખલા પ્રથમ પણ લખ્યા હતા. પણ એક ટુંકાણથી ફરી પણ જણાવું છું. શ્રીમન સ્વામીએ મુંબાઇમાં પોતાના ભાષણમાં જણાવ્યું હતું કે દરરોજ હિંદુસ્થાનમાં ૯૦૦૦) ગાયો કપાય છે તો એ હીસાબથી વરસમાં બત્રીસ લાખ ચાળીસ હજાર થઇ. અને એવણે ભાષણમાં બતલાવ્યું હતું કે હિન્દમાં ખેતીમાં આવતાં એક કરોડ એંસીલાખ ઢોર છે. તો હું કહું છું કે આટલાં જણનારાં પણ હોવાં જોઇએ. ત્યારે તમારા કહેવા પ્રમાણે કે ગાય ૯) માસમાં એક બચ્ચું જણે તો વરસમાં ૧ કરોડ ૮૦ લાખ બચ્ચાં થયાં. હવે આ હીસાબ એક છોકરાને પણ પૂછશો તો માલમ પડશે કે વરસ દહાડે ૩૨ લાખ ૪૦ હજારનો ખરચ હોય ને એક કરોડ ૮૦ લાખની આવક હોય તો તે કદી ખુટે નહીં. તો શા માટે કહો છો કે બળદની સંખ્યા નામની રહી જાય ?

સ્વામી—ગાયને માતા સમાન શાસ્ત્રમાં લખી છે, જે સામે કેટલાકો વાંધો દેખાડી કહે છે કે દૂધ દેનાર ભેંસ ને બકરી પણ છે, ત્યારે તે માતા કાં નહીં ગણવી જોઇએ. તો તેવા કમસમજને વિદ્યાના બળથી સમજ આપવી જોઇએ કે સંસ્કૃતમાં રક્ષણ કરનારનો અર્થ માતા થાય છે.

જવાબ—ગાયને જે હીંદુઓના શાસ્ત્રમાં માતા કહેવાય છે, તેનું મુળ કારણ એ છે કે હિંદુઓના માનવા પ્રમાણે એના શરીરમાં દેવતા રહે છે. જુઓ આ તો બધા હિંદુઓ કહે છે કે આપણો રક્ષક એકજ છે તે સાથે માતાઓ ઘણી માને છે. તો જો તમારા કહેવા પ્રમાણે રક્ષણ કરનારને કહેતા હોય તો પછી શા માટે દેવીઓને માતા કહો છો ? આથી માલમ પડયું કે માનવાની જણસને તથા પૂજવાની ચીજને માતા કહે છે.

સ્વામી—વળી વિદ્વાન ડાકટરોથી સાબેત થયલું છે કે બકરી છ મહિને જનમતી હોવાથી તેનું દૂધ પીનારને હલકું છે અને ભેંસ બાર મહીને માર્ગ ઉપર આવતી હોવાથી તેનું દૂધ ભારી છે પરંતુ સ્ત્રીઓની માફક ગાય નવ મહિને બચ્ચાનો જન્મ આપતી હોવાથી ગાયનું દૂધ માતાના દુધ સરખું તંદુરસ્ત અને સ્વાદીષ્ટ છે.

---

* અને જો ખજાનાથી મતલબ રૂપીયા છે તો તેનું ખાલી થવાનું કારણ તો શ્રીમન સ્વામી વગેરે પોતાના ભાષણોમાં કહી ગયા છે અને કહે છે કે દર વર્ષ પચાસ કરોડ રૂપીયા હિંન્દુસ્થાનથી ઇંગ્લાંડ ખેંચાય છે તે છે. ફરી ગઉ હત્યાને શા માટે બદનામ કરો છો. ગુ. મો.

† જેટલાં જાનવરો વાપરવામાં આવે છે તેમાં નર માદા બંને વપરાય છે. ઉંટ ઉંટણી, ઘોડો ઘોડી હાથી હાથણ તે પ્રમાણે ગાય અને બળ બંનેથી ખેતી વગેરેનું કામ લેવાવું જોઇએ. કુરઆન સુરા બકર (ગાય) ૨;૭૨ થી ગાયનું ખેતી ખેડવું કોસ ખેંચવું સિધ્ધ થાય છે. તો હાલમાં મુસલમાનો ગાયને જોડતા નથી એ હિન્દુઓની ચાલ પ્રમાણે છે. એ રીવાજ તજવો જોઇએ. ગુ. મો.

જવાબ—હું પૂછું છું કે ડાકટર સાહેબથી આ પણ પૂછ્યું હતું કે દૂધ સર્વેને માફક આવે છે કે કોઇને નુકસાનકારક પણ છે? જો તેવણ કહેતા હોય કે સર્વેને માફક છે તો એ તો ખોટું છે. કારણ કે ઘણા માણસો અધોં સેર કે સેર દૂધ પીએ તો તેને પચતું નથી ને લાગલો ફળશીઓ પકડે છે. તેનું કારણ એ છે કે તેને એ દૂધ ભારી પડે છે ત્યારે તેને ડાકટર સાહેબના કહેવા પ્રમાણે બકરીનું દૂધ હલકું છે તે પીવું જોઇએ. અને ઘણા માણસ ભારે દૂધ પણ હજમ કરી શકે છે ત્યારે તેઓને જોઇએ કે ભેંસનું દૂધ પીએ. કારણ કે ભારી ચીજો હજમ થવાથી સારી થાય છે. ત્યારે ગાયના દૂધનું ઉત્તમપણું શું? ને મારા જોવામાં ઘણી જગ્યાએ બચ્ચાને બકરાંનું દૂધ પીવડાવે છે કારણ કે બચ્ચામાં હજમ કરવાની ગતી થોડી હોય છે. અને ડાકટર સાહેબ કહે છે જે ગાયનું દૂધ માતા જેવું છે. એ તદન ખોટું છે કારણ કે માનું દૂધ તે કદી તેના છોકરાને ભારી પડતું નથી. ને ગાયનું દૂધ ઘણા છોકરાંને સદતું નથી.

સ્વામી—કેટલાકો દૂધને ગાયના લોહીમાંથી પેદા થવાનું જણાવે છે. તેઓ પણ તેમ કરવામાં મોટો ભુલાવો કરે છે. કારણ કે દાખલાથી સાબેત થાય છે કે સોનું પીળું હોય છે અને લોખંડનો ગુણ કાળો છે તેવી રીતે દૂધ જો લોહીમાંથી નીકળતું હોય તો તેનો રંગ સફેદ નહીં પણ લાલ હોવો જોઇએ. વળી લોકોના ભુલાવાને ખોટો પાડવા બીજો પુરાવો એ પણ છે કે ગાય સઘળું દૂધ દે છે તે જો સઘળું તેનું લોહી હોય તો દશ દીવસ પણ તેટલું લોહી દરરોજ જતાં ગાય જીવવા પામે નહીં. વળી લોહી અને દૂધ સુગંધીથી પણ જુદાં પડે છે.

જવાબ—હે સ્વામી સાહેબ, જરા તો ફલસફા અથવા વૈદક જાણો? એમને એમ પોતાનો આભ કેમ ખુવો છો? આ તમારૂં કહેવું કે જો દૂધ લોહીથી બનતું હોત તો લાલ હોવું જોઇએ, તદન ખોટું છે. જુવો વૈદકના નીયમ પ્રમાણે વીર્ય (મની) લોહીથી બને છે. પછી કેમ તેમાં લાલી નથી? અને કેમ બેઉ રંગમાં જુદાં છે. એવી રીતે કોલેરામાં જે પાઇખાનું થાય છે, તે પણ લોહી પાણી થઇ નીકળે છે. અને ગંધમાં બેઉ જુદાં છે અને લાલ હોતું નથી. તથા માણસના શરીરપર જો અગ્ની પડે તો લાગલો ફફોલો પડે છે ને પાણી ભરાઇ આવે છે. પણ એમાં લોહીનો રંગ હોતો નથી. અને લોહીથી બને છે. અને માણસના ઉત્પન્ન થવાનો હાલ કે માના પેટમાં પ્રથમ એક બુન્દ રહે છે, પછી રહેતાં રહેતાં તે કેવી હાલતે પહોંચે છે. પછી તમારા કહેવા પ્રમાણે જેથી પેદા થઇ તેવો રંગ અને તેનાં જેવું વાસવાલું થવું જોઇએ તો માણસમાં અને વીર્ય (મની)માં તથા બેઉના રંગમાં શો સંબંધ છે? બીજું જુવો કે વૈદકમાં કેટલીક દવાઓ લખાઇ છે કે તેણેથી લોહી વધે છે. તો હું કહું છું કે દવાના વાપરવાથી તે દવા પેટમાં જઇ લોહી થઈ જતી હશે. યા તે દવા પેટમાં જઇ સારી રીતે હજમ કરાવે ને એક ગતી પેદા કરતી હશે અને તે ગતીથી હજમ થયલામાં લોહીનો વધારો થતો હશે. પણ બેઉ તરેહમાં ખાધેલી દવાને અથવા જે ચીજથી લોહી પેદા થાય છે, તેને અને લોહીને કોઇ તરેહનો સંબંધ મળે નહીં. વળી જુવો કે સોનાની તથા લોખંડની ખાક બનાવાથી તેનો રંગ સફેદ થઇ જાય છે. પછી તમારો કાયદો ક્યાં રહ્યો? વળી તમો કહો છો કે જો લોહીથી બનતું હોય તો દશ દીવસ પણ ગાય જીવે નહીં એ પણ ખોટું છે. કારણ કે જેટલું નીકળે છે એટલું પાછું પેદા થાય છે. હાં જો જેટલું નીકળે તેટલું પેદા નહીં થવાનું જો કોઇ કહેતું હોય તો તેનાપર તમારી વાત લાગુ પડશે. પણ એવું કહેનાર કોણ હશે? હવે કોણ ભુલાવામાં છે તેનો ઇનસાફ વાંચનારને સોંપીએ છીએ. *

---

* વળી દૂધને બાળવાથી જે વાસ આવે છે તે લોહીના બળતાં આવતી વાસના સરખી છે. અને મુસલમાનો કહે છે (કુરઆનને આધારે) કે દૂધ લોહી તથા કાચા ગોબર વચ્ચેથી ઉત્પન્ન થાય છે. અને એજ વાત ખરી છે. સ્વામીજીને હવે લોહી વાળી વસ્તુ વાપરવાથી અટકવું જોઇએ. ગુ. મો.

સ્વામી—ઘાસચારાથી દૂધ પેદા થાય છે. એમ જેઓનું બોલવું છે તે પણ ખરૂં નથી. કારણ એક શેર ચારામાંથી કેટલા શેર દૂધ આપી શકે ત્યારે દુધ કયાંથી પેદા થાય છે? તેનો સવાલ રહે છે. તેનો ઉત્તર એ છે કે પાણીની રીતીએ ગાય દૂધ આપે છે. જળનો અને દૂધનો સ્વાદ એક સરખો મીઠો છે, તેમ બેઉ રંગમાં સફેદ છે.

જવાબ—જેવી રીતે સેર ઘાસમાંથી એટલું દૂધ નહીં નીકળે તેવી રીતે સેર પાણીમાંથી પણ એટલું દૂધ નીકળે નહીં. પણ જો કોઇ કહે કે શું ગાય શેરજ પાણી પીયે છે? તો એનો જવાબ એ છે જે શું ગાય સેરજ ચારો ખાય છે? આ જવાબ તો તમારા જવાબની માફક છે. બીજું જો ફકત પાણીથીજ દૂધ થતું હોય તો બે ભેંસો કે ગાયો એવી કે બીજી એક કરતાં બેવડું દૂધ દેતી હોય પછી તે બેઉને સરખું પાણી માપીને પીવડાવે તો તમારા કહેવા પ્રમાણે બેઉએ સરખું દૂધ દેવું જોઇએ. પણ એ તો તદ્દન મુર્ખાઇ છે. કારણ જો એમ હોય તો પછી કોઇ ગાય બંગાળી અર્ધો સેરજ દુધ દેનારી નહોતે. વળી તમારા કાયદા પ્રમાણે કે સોનું તે પીળું ને લોખંડ તે કાળું હોય છે. પાણી અને દૂધના રંગમાં † અને દૂધ અને પાણીના સ્વાદમાં ઘણો ફરક છે. તે વિદ્વાન ઉપર કાંઇ છુપું નથી. વળી ફલસફાના કાયદા પ્રમાણે જળ એક તત્વ (અનસર) છે અને વગર મેળવણીનું છે. અને દૂધ ત્રણ ચીજથી મળેલું છે. એક ચીકાસ જેને અરબીમાં "દોહનીયત" કહે છે. બીજું પાણી અને ત્રીજો કુંચો જે દૂધના ફાડ્યાથી બેઉ માલમ પડે છે. ત્યારે ફકત પાણીથી બનતું જેઓ કહેતા હોય તેઓ ધોકામાં છે એવું સાફ જણાઇ ગયું.

સ્વામી—"હદીઝ મઝપુરા" નામની મુસલમાની કિતાબમાં લખેલું છે કે ગાયના માંસથી ચેહેરાની નૂરાની ઘટે છે અને દૂધથી તે નૂરાનીમાં વધારો થાય છે. ત્યારે મુસલમાનભાઇઓને લાજમ છે કે જેથી પોતાને ફાયદો થાય તેને અનુસરી ચાલવું.

જવાબ—ન્યાય શાસ્ત્રમાં જણાવ્યું છે કે જે ચીજ દીઠામાં આવે તે પર દાખલો કબુલ થતો નથી. તો હાથ કંગણને આરસી શું? જેઓ કે દરરોજ ગાયનુંજ માંસ ખાનારા છે તેઓના મોંપર કેવી લાલી છે તે હિન્દુસ્તાનમાં રહેનાર પર કંઇ છૂપું નથી. તથા યુરોપીયન ઘણુંખરૂં ગાયનુંજ માંસ ખાય છે તેઓને જોઇ લીઓ; વળી શાસ્ત્રના મુકાબલામાં વૈદકના પુસ્તકનો દાખલો કાર્ગર થતો નથી. જુવો કે મરઘાના માંસમાં અને બોકડાના માંસમાં અગણીત ફાયદા છે અને સ્વાદમાં પણ ભરપૂર છે. ત્યારે બ્રાહ્મણોને જોઇએ કે વૈદકના લખ્યાથી એમાં ઘણો ફાયદો છે. તેથી ખાવું જોઇએ. બીજું * હું તમને પૂછું છું કે ગાયનું માંસ જે ખાય તે બધાને નુકસાન કરે છે! કે કોઇ કોઇને? જો કહો કે બધાને, એ તો ખોટું છે. કારણ કે ઘણા માણસો ખાઇ રહ્યા છે અને તેઓને કાંઇ પણ નુકસાન થતું નથી. અને જો કહો કે કોઇ કોઇને. તો હું કહું છું કે હા, એ વાત ખરી છે. પણ ગાયનું દૂધ પણ જેઓને સદતું નથી તે જો ખાયાં કરે તો જાજરૂ જતાં પરવાર આવે નહી. પછી ગાયના માંસને કેમ બદનામ કરો છો.

સ્વામી—વિદ્વાન શેખસાદી પણ ગાયની વખાણમાં છે.

જવાબ—હું પણ વખાણમાં છું કે ગાયના તીકકા, કવાબ, સીખ, ઘણી સારી થાય છે. એજ કારણથી સુધરેલા હિંદુઓ ગાયના કવાબ, સીખને બહુ પસંદ કરે છે, અને ભઠીઆરાને ત્યાંથી ખરીદે છે. વળી બીજી તારીફ એ છે કે જો એનો કલયો દમ દીધો હોય તો ફકત તેની ખુશબોથીજ મગન થઇ જાય અને ખાધાની તારીફ તો કોની જીભમાં શકિત છે કે પૂરેપુરી બયાન કરી શકે.

સ્વામી—કુરઆનમાં ઇશ્વરને રહીમનો મરતબો અપાયો છે. તેનો અર્થ એવો છે કે કુલ દુનિઆનો પાળનાર માલેક રહેમ કરનાર છે. તેમનો

† પાણીનો રંગ જે કહો છે તે સ્વામીજીની સમજ પ્રમાણે કહો છે નહીં તો પાણીમાં રંગ નથી તે સાફ છે. અને દૂધનો રંગ સફેદ છે. ગુ. મો.

* આ દાખલો હિન્દુઓના ચલણ ઉપરથી લખ્યો છે નહીં તો મનુ આ. ૫ માં એને ખાવાનું ખુલ્લું લખેલું છે. ગુ. મો.

ઇશ્વર રહેમ નજરથી જોય ત્યારે મુસલમાનોએ રહેમ નજરનો અનાદર કરવો જોઇએ? કુરઆનમાં બુરાઇ કરનારની ભલાઇ કરવા જણાવેલું છે ત્યારે ભલાઇ કરતી ગાયની રક્ષા તેઓએ કાં નહીં કરવી જોઇએ?

જવાબ—વાત તો તમે ઠીક કહી કે કુરઆનમાં રહીમનો મરતબો ખુદા માટે લખાયલો છે. પણ એનો અર્થ એ છે કે ખોટે માર્ગે ચાલનારા તથા ખુદાના હુકમને વિરૂધ્ધ ભાષણ કરનારા તથા ખુદાએ જે ચીજ વાપરવા કહી હોય જેવું કે ગાયનું માંસ તેને વિરૂધ્ધ ઉપદેશ કરનારાને દુનીઆમાં તરત તે પકડતો નથી. અને સ્વામી સાહેબનું આ કહેવું કે મુસલમાનોને રહેમ નજર થવું જોઇએ એનો શો અર્થ? જો એમ કહો કે દરેક જગ્યા રહમ કરવી મતલબ છે. એ તો તદન ખોટું છે, કારણ કે જો દરેક જગ્યા રહમ કરવી હોય તો ફરી કોરટો કરવી, અદાલતમાં બેસવું ઘણું દુષ્ટ થવું જોઇએ. કારણ કે જજમેંટ દેતાં એક માણસ પર રહેમ થશે અને બીજાપર તકલીફ. પણ જો કોઇને એમ ખટકે કે અદાલતમાં એકપર સજા કરવી તે પણ રહેમ છે. કારણ કે તેથી પણ રઇયત તેને જોઇ બીજું કોઇ તેવું કામ નહી કરે, ત્યારે અદાલતમાં જાહેરમાં પણ રહેમ વિરૂધ્ધ મળે નહિ. તો તેનો ઓસડ એ છે જે ગાયને કાપવું એ પણ ખુદાની મહેરબાની છે કે તેના બંદા તેનો શુકર કરે તથા જો નહિ કપાય તો કરોડો ગાયો વધી જાય જેથી દુનિઆમાં ભારે દુષ્કાળ આવી પડે. (એ હું લખી ચુકયો છું) ત્યારે અગરજો જોવામાં ગાયપર તમને જુલમ માલમ પડે છે પણ એના મરાયા પછી લોકોપર આવતી આફત મટી જાય છે, *જેમ કેદીને સજા કીધાથી રઇયતને આરામ થાય છે. તેમ. પણ કોઇ બેવકુફ એમ સમજે કે ગાયે કોઇનું નુકસાન કર્યું નથી પછી શા માટે ખુદાએ ગાય કાપવાનું ફરમાવ્યું? તો એનો જવાબ પૂરતી રીતે આ ચોપડીમાં લખી શકતો નથી તોપણ આ સમજવું જોઇએ કે ખુદાએ ગાયને ઘુ ખાનારી તથા વાઘને શા માટે માંસજ ખાનારો પેદા કીધો? જે તમારો જવાબ તે અમારો જવાબ. બીજું આર્યસમાજના કહેવા પ્રમાણે આવાગમન (એટલે મરયા પછી આત્માનું બીજામાં ઘુસવું) થાય છે અને માણસના જેવાં કર્મ તેવો જન્મ મળે છે એટલાં સૂધી કે કોઇ રાજા બને છે ને કોઇ ભૂંડ ને કોઇ ઝાડબુટી. ત્યારે એઓના કહેવા પ્રમાણે ઝાડ બુટીમાં પણ જીવ છે. ત્યારે શા માટે ભાજીપાલો અને લીલાં ઝાડો કાપો છો? તમને તેપર રહેમ નથી આવતો?

સ્વામી—મુસલમાનો "હલાલ" શબ્દમાં મગરૂરી લે છે. તેનો અર્થ શું? ગરદન કાપવી થતો નથી. એક મૌલવીએ તેની મને સમજ આપી છે કે આપણી ચીજ ઉપર દાવો કરવો અને પારકાની ઉપર નહીં, તેને હલાલ કહેવામાં આવે છે. વળી ઓરતની બાબતમાં પણ તે શબ્દ વાપરવામાં આવે છે ત્યારે શું ઓરતોની પણ ગરદન મારવી એવો અર્થ કરવો?

જવાબ—હે વિદ્વાન સ્વામી સાહેબ આફરીન તમારી બુધ્ધીપર અને ધન્ય છે તમારા ભાષણપર. પણ સ્વામી સાહેબ તમે આટલું મૌલવી સાહેબથી પૂછયું હતું કે હલાલનો આજ અર્થ છે કે કોઇ બીજો પણ અર્થ છે? જુઓ મકકામાં એક જાતની ક્રિયા છે તે ક્રિયા કરનારને "મોહરેમ" કહે છે અને તે ક્રિયાથી પરાજા થવાથી તેને હલાલ કહે છે. ત્યારે એમાં કોના પર દાવો કરે, તે સ્વામી સાહેબ જરૂર બતલાવશો. તથા તમારા લખ્યા પ્રમાણે કે હલાલનો શબ્દ ઓરત પર વપરાયલો છે. ત્યારે એનો અર્થ એ થયો કે આપણી ઓરતપર દાવો કરવો. પછી જેમ ગાયપર છરી ફેરવનું નહીં સમજાતું તેમ તેની સાથે સુવું પણ નહીં સમજાતું. ત્યારે શું એવો અર્થ કરવો જોઇએ કે હલાલના શબ્દથી ગાય નહીં કાપો તેમજ પોતાની સ્ત્રી પાસે નહી સૂવો? એવી સમજને આફરીન કરવું જોઇએ. સ્વામીસાહેબ હલાલનો અર્થ આ પણ છે કે જે ચીજપર હલા-

* દયાનંદ સરસ્વતી સત્યાર્થ પ્રકાશ છપાયલુ સને ૧૮૭૫ના પૃષ્ટ ૩૯૯ માં લખે છે કે પશુઓના મારવામાં થોડું દુઃખ થાય છે પણ યજ્ઞમાં પશુ અને ગેર પશુને ઘણોજ ફાયદો થાય છે. ગુ. આ.

લનો શબ્દ વપરાશથી હોય તેને શાસ્ત્રમાં લખ્યા પ્રમાણે વાપરવું. જુવો એ અર્થ ઓપર ને ગાય *બેઉપર લાગુ પડે છે. એટલે બેઉને લખ્યા પ્રમાણે વાપરવું. ગાયને ગળે છરી મુકીને ને પોતાની ઓને ગળે વળગીને. હવે મને એવું માલમ પડે છે કે જે મૌલવી સાહેબે તમને એ અર્થ બતાવ્યો છે તેવણે તમારી મશકરી કરી છે કે સ્વામી સાહેબ કેથે જઇ આ અર્થ બોલશે તો કોઇને કોઇ એવણને જવાબ આપશે. વળી હું સ્વામી સાહેબને પૂછું છું કે જે મૌલવી સાહેબે તમને એ અર્થ બતાવ્યો છે તેમને પૂછી જોશો કે કયા પુસ્તકમાં એ અર્થ લખાયલો છે? પછી મને મહેરબાની કરી ખબર આપશો. બીજું તમે એમ કહો છો કે મુસલમાનો "હલાલ"ના શબ્દપર મગરૂરાઇ લે છે, એ તદન ખોટું છે. કારણ કે જો સારી આંખો હોય તો વગર ચસમે અને આંખોમાં બગાડો હોય તો ચશમો લગાડી કુરઆનના પહેલા સીપારાના અરધાપર જોશો † તો માલમ પડશે કે "ખુદા તમને કહે છે, કે ગાય તમો જુબહ કરો "તથા બારમા સિપારામાં અરધાથી થોડું આગળ છે કે વાછરડો ભુંજાયલાતે (ઇબરાહીમ) લાવ્યો. તથા સુરેયાસીનના પાચમાં રૂકુમાં જાનવરો ખાવાનું કહ્યું છે. બીજું સ્વામી સાહેબ! જો કુરઆનમાં ગાયના માંસ ખાવા વીષે કાંઇ ન લખાયું ન હોતે ‡ તો પણ હમે ખાઇ શકીએ છીએ. કારણ કે હજરત મોહમદ સાહેબે પોતે ખાધું હતું. જુવો મુસલીમ શરીફમાં છે. અને હમે ખુશીથી કાપી શકીએ છીએ કારણ કે મારા સાહેબ હજરત મોહમ્મદ ભવીષ્યવાદીએ કાપી હતી. જુવો "બુખારી" નસાઇ "ઇબને માજા" વગેરેમાં છે. ને જો તમારા સાથી શ્રીમન સ્વામીની ગવાહી ચાહતા હો તો તેવણ પોતે મુંબાઇ સમાચાર જુન સને ૧૮૮૯માં છપાયલા ભાષણમાં જણાવે છે કે કુરઆનમાં ગાય ખાવું હલાલ તો છે પણ કાંઇ જરૂરી નથી. હવે જો કોઇને એમ ખટકે કે તેવણે તો મુંબાઇ સમાચારમાં આ છપાવ્યું હતું કે કુરઆનમાં બકર, (ગાય) અને મકર (પાખણ) અને સજર (ઝાડ) અને અમર (હુકમ) અને સમર (ફુલ) એ પાંચ ચીજો હરામ છે. તો એનો ઉત્તર એ છે કે એથી તો તમારા સ્વામી સાહેબની મૂર્ખાઇ જણાઇ છે કે તે પોતે એક વખત કેમ કહે ને એક વખત કેમ. તેમાં મારૂં શું નુકસાન છે.* હાં કોઇ આર્યને સ્વામી તરફથી ખૂરૂં લાગ્યું હોય તો મેહેરબાની કરી મોં દરમોં અથવા કાગળથી આ સાબેત કરે કે ફલાણી જગ્યા કુરઆનમાં મજકુર પાંચ ચીજો હરામ છે.

સ્વામી—રોમન કેથોલીક ધર્મમાં ફરમાવેલું છે કે "મારા કામને બીગાડો નહી" શરાબ અને માંસ ખાતા અટકો. ઇસાઇ ધર્મમાં ખુન નહીં કરવાનું ફરમાવેલું છે. અને છરીથી મારી નાંખવામાં આવે તો તે ફરમાન રહ્યું કયાં?

જવાબ—સ્વામી સાહેબ! જે ફનમાં તમને દખલ નથી તેમાં શા માટે હાથ નાંખો છો? શું બાઇબલ તમેજ જોયું છે? તથા જે બાઇબલ પ્રોટેસ્ટંટ માને છે, તે રોમન કેથોલીકવાળા શું નહીં માનતાં? હા આટલું છે કે થોડી વાતોમાં તથા થોડી કીતાબોમાં એ બેઉમાં ફરક છે. હવે જુવો રોમન કેથોલીક તથા પ્રોટેસ્ટંટની બાઇબલમાં ગોસ ખાવાનું છે કે નહી? ઉત્પત્તિ આ૦ ૯ વા૦ ૩ પૃથ્વીપર ચાલનારા હરેક જીવ તમારે સારૂં ખાવાનું થશે જેમ લીલું શાક તેમ સર્વ વસ્તુ મેં તમને આપી છે. તથા એવીજ તરેહ પુનર્નિયમ આ૦ ૧૨ વા૦ ૧૫માં તથા આ૦ ૧૪ વા૦ ૩–૯–૧૧માં છે અને નીરગમન આ૦ ૩૨માં સાફ વાછરડાનું કપાવવું લખેલું છે. અને લેવી આ૦ ૧ વા૦ ૨ માં કુરબાની કરવાનું છે. તથા નવા કરારમાં "પરેરીતોના કૃત્યો" આ૦ ૧૦ વા૦ ૧૨માં પણ ખાવાનું છે એવી તરેહ અગણીત જગ્યાએ બાઇબલમાં માંસ ખાવા-

† સુરા બકર ૨;૬૮ ગુ. મો.

‡ "ન લખાયું નહોતે" એટલે કુરઆનમાં કોઇ વસ્તુ વીષે મના થઇ ન હોય તો તે વસ્તુ હદીસથી પણ સિધ્ધ થાય છે ગુ. મો.

* એ તો પેલી કહેવાત વાળું છે કે જુઠ બોલનારને યાદ રહેતું નથી. ગુ. મો.

નું છે. હા જો તમે એમ કહો કે બાઇબલમાં ડુક્કર ખાવાનું નથી તો તમારી વાત ખરી પડતે. કારણ કે સુવર ખાવું એઓને ત્યાં નથી. જુવો પુનર્નિયમ આ૦ ૧૪ વા૦ ૮ ને ભુંડ કેમંકે તે ખરીએ વીભાંગેલો પણ રોમથ "વગોળ" કરનાર નથી તે તમને અશુધ તમે તેઓનું માંસ ન ખાવો ને તેઓના મુડદાઓનો સ્પર્શ નહીં કરો, એટલે હાથ ન લગાડો. વળી "મારા કામને નહીં બીગાડો" તેથી જો સ્વામી સાહેબ ગાવધના વિરૂધ્ધ સાબેત કરતા હોય, કારણ કે ગાયને ખુદાએ પેદા કીધી તેને કાપી નાશ કરે છે. તો ભાજીપાલો પણ નહીં ખાવું જોઇએ. કારણ કે તે પેદા કરે ને આપણે ઉખેડી તેનો નાશ કરીએ. પણ જો કોઇ એમ સવાલ કરે કે ભાજી પાલો તો ખુદાએ ખાવા માટે પેદા કીધો છે. તો એનો ઉત્તર એ છે કે ગાયને પણ ખાવાને માટે ઉત્પન્ન કીધી છે. ત્યારે એનો અર્થ એજ થયો કે જે ચીજ મેં પેદા કીધી તેને મારા હુકમ વગર નહીં બીગાડો, પછી એથી ગૌરક્ષા કેમ સાબેત થાય ? વળી તમે જે લખો છો કે માંસ તથા શરાબ પીતા અટકો. એમાં માંસ ખાતા અટકવું એ ખોટું છે કારણ કે બાઇબલમાં અગણીત જગયા માંસ ખાવાનું છે. જેવું કે હું લખી ચુક્યો અને શરાબ નહીં પીવો એ ખરી વાત છે. કારણ કે બાઇબલમાં શરાબ હરામ છે. જુવો કરીંથીઓને પહેલું પત્ર આ૦ ૫ વા૦ ૧૧. હવે મેં તમને લખી જણાવ્યું છે કે જો કોઇ ભાઇ કહેવાયલો વ્યભિચારી (ઝાની) કે લોભી કે મૂર્તિ ભગત કે નિન્દક કે છાકટો કે જુલમી હોય તેની સાથે ખાવું પણ નહીં. અને એફીસીઓને પત્ર આ૦ ૫ વા ૧૮ શરાબ પીને મસ્ત ન થાવો એમાં કુચાલ છે. બીજું સ્વામી સાહેબ કહે છે કે ખુન ન કરવાનો ફરમાન ઇસાઇ ધર્મમાં છે, તે હું કહું છું કે ખુન નહીં કરવાનો હુકમ મુસલમાનીમાં પણ છે. પણ એનો અર્થ આ નથી થતો કે ગાય નહીં મારો. કારણ કે કોઇ માણસ એમ કહે કે અંગ્રેજી રાજ્યમાં ખુનીઓપર ઘણી સખ્તાઇ છે, તો શું તમો એનો અર્થ આ કરશો કે મરઘી બોકડી કાપનારપર ઘણી સખ્તાઇ છે ? નહીં નહીં કદી નહીં. ત્યારે મહાવરા પ્રમાણે એનો અર્થ એ છે કે વગર કારણે માણસનું ખુન નહીં કરો. અને કારણથી તો માણસનું ખુન કરવું પણ બાઇબલમાં છે કે ખુનને બદલે ખુન. એજ કાયદો કોર્ટમાં પણ જારી છે. વળી ઘણી જગ્યા ધર્મ વીષે પણ બાઇબલમાં મારવાનું છે. જુવો નીરગમન આ૦ ૨૨ વા૦ ૧૦. જે ખુદા વગર બીજા કોઇ માટે કુરબાની કરે તે મરાયો જાય. તથા આ૦ ૩૫ વા૦ ૨ શનીવારે જે કોઇ કંઇ પણ કામ કરે તે મરાય. તથા પુનર્નિયમ આ૦ ૧૭ વા૦ ૨ થી ૮માં મુર્તિપૂજક અથવા સૂર્ય અથવા ચંદ્રપૂજક પુરૂષ હોય કે સ્ત્રી હોય તેને મારી નાંખવાનો હુકમ છે.*

સ્વામી—સાતસેરનું ઘી પહેલાં મળતું હતું તેને ઠેકાણે હાલ રૂપિઆનું એક સેર ચરબીવાળું મળે છે.

જવાબ—સ્વામી સાહેબ ! ઘીમાં કાંઇ છ ઘણો ફરક થયો નહિ. જુવો કે હમારા દેશમાં પ્રથમ ૬ શેરનું ઘી વેચાતું હતું એમ સાંભળવામાં આવે છે ને હાલના વખતમાં બશેર કે અઢીશેર વેચાય

---

* ધર્મ સંબંધી લડાઇ વિષે પાદરીઓ હમેશ ઇસ્લામપર બકવો કરે છે તેનો જવાબ તથા પ્રોટેસ્ટન્ટવાળાઓએ કેથોલીકવાળાઓ ઉપર કેવા જુલમ કર્યા તથા ધર્મ વધારવા ખ્રીસ્તીઓએ કેવા જુલમ કરેલા તે મારી ચોપડી "જેહાદની હકીકત" ગુજરાતી તથા ઇઝહારૂલ હક ગુજરાતીમાં સ્પષ્ટ રીતે લખાયું છે. ગુ. મો.

છે. એટલે ત્રણુ ભાગ્યું કે અડી થયું છે. તેનું કારણુ ગાય ભક્ષ નથી. પણુ દેશી મીત્રમાં લખાયલા વસ્તીપત્રકના હીસાબે ડબલ ખાનારા વધ્યા અને પ્રથમ કરતાં લોકો હમણા ઘણું વાપરે છે. અને લાખો મણુ દેશાવર ચઢે છે. અને છ ઘણો પણુ ફરક થયો હોય તોપણુ શું થયું. એથી ગઉવધની બુરાઇ થઇ શકતી નથી. ફકત મોઘું થવાના કારણુ ઉપર બતાવેલાજ છે. અને ગાય કપાયાથી કાંઇ ઘટતી નથી જેનો પુરતી રીતે હમારી ચોપડી નામે જવાબે ગૌરક્ષામાં લખાયલો છે. અને ટુંકાણુથી હું બતાવી પણુ આવ્યો છું. જુવો કે યુરોપમાં આટલો બધો ખપ હોવાથી કંઇ પણુ ઘટી નહીં, ને વળી તેઓ તો હજારો પીપો માંસની આંથેલી મુલકે મુલક ચઢાવે છે.

સ્વામી—આપણે સઘળા આ દુનિયામાં એક ઝાંઝ ઉપર સવાર છીએ તેને અંટસને લીધે બીજો ડુબાવવાનું કરશે તો સઘળા સાથે ડુબી મરીશું એ નકી માનવું.

જવાબ—વાત તો તમે ખરી કહી કે બધા એક ઝાઝ પર સવાર છીએ. પણુ અંટસ રાખનારા તો હિન્દુઓજ છે. કારણુ કે તેઓને લાગે છે કે હાય અમારી માતા કપાય છે. અને કોઇ ગુસ્સાથી કાપતું નથી, સર્વ તીક્કા, કવાબ ખાવા તથા ખુદાના હુકમ બજાવી લાવવા કાપે છે. હવે જો તમારી સમજ પ્રમાણે કે ગૌરક્ષાથી દુનિયાને લાભ છે અને એ ન કરવામાં દરિદ્ર વધે છે તો ફકત એ સમજનારા એટલા સઘળા હિંદુઓપર ફરજ છે કે ગૌરક્ષા કરે અને ફકત હીંદુઓ કરી પણુ શકે છે કારણુ કે જ્યારે હિંદુસ્તાનમાં હિંદુઓની વસ્તી વીસકરોડની છે ત્યારે જો ઘર દીઠ એક ગાય પાળે અને સ્વામી જેવા દશવીશ પાળે પછી જેવું ધારો છો તેમ કરતાં ઠીક તરેહથી ગઉરક્ષા થશે. પછી શા માટે મુસલમાનપર ગઉરક્ષા ફરજ પાડો છો, અને ખોટાખોટા દાખલા બોલો છો ? બસ હું આટલા પર ટુંક કરી વિદ્વાનોથી આશા રાખું છું કે લખેલા દાખલાને ખ્યાલ કરી ઇનસાફ રાખી જુવે. અને ખરા માલમ પડયાથી પોતાની અધર્મી મુકી દીઓ. અને કોઇ એમ ખ્યાલમાં નહીં રહે કે આવા મોટા પંડીત સ્વામી આલારામ સાહેબના મુકાબલામાં એક અદના માણસે શું જવાબ લખ્યો હશે. કારણુ કે હઠ ધર્મીની અંધત્વ આવે છે તે વખત મોટા ખુણે બેસે છે. અને અદના સત્યપર ચાલનાર સત્યના નુરથી દુનિઆની સેર કરે છે. હે ખુદાવંદ તું મારી આ મહેનતને કારગરકર અને તું મારી વિદ્યામાં વધારો કર અને મારા પર તારો ફજલ કર અને હીમાયતે ઇસલામ રાંદેરની ઉમરમાં તું બરકત આપ, અને એને મદદ કરનારાની તું મદદ કર. અને તારા ભવીષ્યવાદી મોહમ્મદ સાહેબપર તથા તેઓના માર્ગપર ચાલનારાપર જ્યાં સુધી સુરજ ચંદ્ર ચાલુ રહે ત્યાંસુધી દરૂદ સલામ મોકલા કર, આમીન❀ આમીન❀

સમાપ્ત.

આ ચોપડી "વૈદ્ય હરગોવીંદ ગીરજાશંકરને જવાબ". સને ૧૩૦૭ હિજરી મુતાબક સને ૧૮૯૦માં ગુલામ મોહમ્મદ બી૦ હાજી હાફેજ સાદેકે રચી છપાવી પોસ્ટ મારફતે તથા એક મેમણ મિત્રને હાથે ભાવનગરમાં વૈદ્ય હરગોવીંદ ગીરજાશંકરને પોહોંચાડી હતી. તે પછી આ ચોપડીનો જવાબ આજ સૂધી કોઇએ આપ્યો નથી.

મોટો મેહેરબાન રહમ કર્ત્તા અલ્લાહના નામથી.

સર્વ તારીફ તે ખુદાનેજ માટે છે જેણે આકાશો તથા પૃથ્વી ઉત્પન્ન કીધાં છે. અને તેણે નૂરને તથા અંધારાને પેદા કીધાં. હું ગવાહી આપું છું કે તારા વગર પૂજવા લાએક કોઇ મળે નહીં અને તું એકલો છે. તારો કોઇ સાજી મળે નહીં. અને દરૂદ અને સલામ તારા પ્યારા હબીબ મોહમ્મદ સાહેબપર તથા તેવણના સર્વ તાબેદારોપર મોકલ્યાં કર.

સાહેબો જ્યારે મારી ચોપડી નામે સ્વામી આલારામને જવાબની છપાઇ હતી તે પછી આસરે દિન દસને બંદે ખુદાની અરજ નામની ચોપડી સુરતથી નાથાભાઇ ભાણાભાઇએ મારાપર મોકલી. તે ચોપડીના પુઠાપર તેવણે ભલામણ કરી કે ઘેર બેસી વાંચતા ના, સર્વ મેમ્બરોને વંચાવજો. તે એવણના લખ્યા મુજબ મેં ઘણાખરા મેમ્બરોને વાંચવા આપી. જેથી તે સર્વ મીત્રોની નજરમાં એમ આવ્યું કે એનો જવાબ પણ કાઢવો જોઇએ. પછી મેં તેઓના ઇરાદા પ્રમાણે ખરી વાત જાહેર કરવા જવાબ લખવા શરૂ કીધો. એ દરમીયાનમાં એક નનામું કાગળ મારાપર પોષ્ટ મારફતે આવ્યું, તેનો જવાબ પણ આ ચોપડીમાં છે. આજ પછી નનામા કાગળનો જવાબ લખીશ નહીં. ચોપડી રચાયા પછી બંદે ખુદાની અરજના રચનાર સાહેબનું કાગળ તથા એની નકલ પાંસ પોષ્ટ મારફતે મળી. તેમાં બંદે ખુદાની અરજના કર્ત્તા હરગોવીંદ ગીરજાશંકર સાહેબ મને ભલામણ કરે છે કે જો એમ સામસામાં લખાણ થયા કરશે તો તેનું પરિણામ એજ થશે કે વીના કારણે હિન્દુ અને મુસલમાન વચ્ચે સુલેહનો ભંગ થાય. તેનો જવાબ એ કે મેહેરબાની કરી જરા શ્રીમન સ્વામી તથા આલારામ સ્વામીનાં ભાષણો જુવો તથા તમારી બંદે ખુદાની અરજને જુવો. તેઓને તથા તમોને શું જરૂર હતી કે ખોટા ખોટા દાખલા દઈ મુસલમાનોને બેહકાવો ? અને ન ઘટતા શબ્દો શા માટે તમે વાપરો ? શું મુસલમાન કોઇ નહીં બોલતા હતા તેમાં કે ? હવે આજે સુલેહનો ભંગ નજર આવે છે. જરા આ તો બતાવો કે સુલેહનો ભંગ કરનાર તમારા કહેવા પ્રમાણે પ્રથમ મુસલમાનો છે કે હિન્દુઓ ? હમે તો ફકત હિન્દુઓનો જવાબ દઇ ખરૂં જાહેર કરીએ છીએ.

બંદે ખુદાની અરજમાં પેહેલાં કેટલીક વાતો એવી છે કે તેનો જવાબ હમારી ચોપડીથી મળી શકશે જેથી મેં તે વાતો ચોપડીમાં લખી નથી. ને કુરઆન શરીફની આયતો તથા હદીસો જે તેમાં લખાયલી છે ત્યાંથી તેનો જવાબ આમાં લખાયો છે. પણ જો કોઇને એમ ખટકે કે આગલી વાતોનો જવાબ નહીં દઇ શકાયો તેથી મુકી દીધો છે, તો તેવા સાહેબને જોઇએ કે મારેથી તે વાતોનો ખુલાસો મોઢામોઢ અથવા પોષ્ટ મારફતે કરી લીએ.

એક ચોપડી નામે હિંદુસ્તાન અને ગાય હરગોવીંદ ગીરજાશંકર સાહેબની રચેલી પણ નાથાભાઇ ભાણાભાઇએ સુરતથી મોકલી હતી તેનો જવાબ પણ હમારી ચોપડીથી મળી શકશે તે છતાં (ઇનશાઅલ્લાહ) એનો જવાબ કાઢીશ* ને તેનું નામ ગાય અને છરી રાખીશ.

વાંચનાર સાહેબોથી મારી આટલી અરજ

---

* "હિન્દુસ્થાન અને ગાય"નો પ્રથમ ભાગ બહાર પડયો હતો તે મારા પર આવ્યો હતો અને બીજો ભાગ પ્રગટ થશે એમ તે ચોપડી ઉપર દર્શાવ્યું હતું તેથી તેનો જવાબ બીજા ભાગના પ્રગટ થવા ઉપર રાખ્યો હતો પણ બીજો ભાગ હજુ મારા જોવામાં આવ્યો નથી અને પ્રથમ ભાગના જવાબની અગત્ય નહોતી જેથી તેનો જવાબ લખ્યો નહીં. ગુ. મો.

છે કે વ્યાકરણના કાયદાથી અથવા મહાવરાથી મારા લખાણને પકડે નહીં. કારણ કે મારે સારી રીતે વાતો બનાવવી મકસુદ મળે નહીં, પણ ખરી વાત જાહેર કરવી મતલબ છે. હાં, જો કોઇ દાખલો ખોટો લખાયો હોય એમ તમને માલમ પડે તો મને પૂછી લેશો. જો મારી ભૂલ હશે તો કબૂલ કરીશ અથવા તેનો ખુલાસો બતાવીશ.

હરગોવીંદ—આ જગાએ કોઇ એમ કહે કે **હમારા પેગંબર** સાહેબે ગાયનું ગોસ ખાવાને **હુકમ આપેલો** છે તો એ માણસ વગર સમજવે બોલનાર કહેવાય. કારણ કે નબી સાહેબે એક વખત કરીશીની લડાઇ વખત ત્રણ દિવસ સુધી ફોજને ખોરાક ન મળવાથી ફોજ ભુખે મરવા લાગી, તે વખત હુકમ આપેલો ખરો પણ પોતે નથી ખાધું. અને ત્યાર બાદ સાફ હુકમ કર્યો કે ગાયને મારવાવાળો, ફલદાર ઝાડને કાપવાવાળો, શરાબનો પીવાવાળો, સવારે સુઇ રહેવાવાળો, વરસાદને મના કરવાવાળો એવા એ કામ કરવાવાળાને માફી બક્ષવામાં નહીં આવે એમ સાફ ફરમાવે છે.

જવાબ—આ લખાણ બીલકુલ ખોટું છે. જો અગર સાચા હો તો સનદ સાથે મોતબર કીતાબથી બતાવો. અને તમે એમ કહો છો કે મોહમ્મદ સાહેબે ગાયનું માંસ નહીં ખાધું એ ખોટું છે. જુવો હદીસની કીતાબ મુસલેમ શરીફમાં મોહમ્મદ સાહેબનું ગાયનું ગોશત ખાવાનું લખેલું છે તથા તેવણે કુરબાની પણ ગાયની કીધી હતી. જુવો બુખારી શરીફ, ઇબને માજા, નસાઇ વગેરમાં છે. અને તેવણના સહાબીઓ પણ મોહમ્મદ સાહેબની સામે ગાય કાપતા હતા. જુવો "મુસલીમ" નસાઇ "ઇબને માજા" અબુદાઉદ વગેરેમાં છે કે જાબેર સાહેબે કહ્યું છે કે મોહમ્મદ સાહેબને સાથે હમોએ ગાયને કાપી સાત માણસમાં (એટલે સાત માણસના હીસસામાં). હવે હું વાંચનાર સાહેબોથી આશા રાખું છું કે તેઓ દાદ દીએ કે જે માણસ પોતાના ધર્મ પ્રમાણે ખરી વાત કહે તે વગર સમજવે બોલનાર છે કે હરગોવીંદ વિદ્વાન, જે લોકોને ધોકો દેવા ખોટા દાખલા દઇ ખરૂં કહેનારને કમ સમજ કહે છે તે કમ સમજ.

હરગોવીંદ—અને વળી કુરઆન શરીફ સુરેનહલ રૂકુ ૮ આયત ૬૫માં અલ્લાહુતાલા ફરમાવે છે કે "તમારે વાસ્તે ચોપગા જાનવર તે એક શીખામણ અને ચેતવણી છે. જુવો તમને પશુઓના પેટમાંથી ગોબર અને લોહીમાંથી દૂધ મળે છે. હે મીત્રો આ ઉપરથી સાફ જણાય છે કે ખુદાએ ગાય દૂધ પીવા માટે આપી છે ને બળ બોજો ખેંચવા તથા ખેતીવાડીને માટે પેદા કીધાં છે. કાંઇ કાપીને ખાઇ જવા માટે પેદા નથી કીધાં.

જવાબ—પ્રથમ હરગોવીંદ સાહેબથી મારો આટલોજ સવાલ છે કે કુરઆનની બતાવેલી આયતના કયા શબ્દથી આ મતલબ લખી છે "ને બળ બોજો ખેંચવા તથા ખેતીવાડીને માટે" આયતમાં તો બળનું કંઇ પણ જીકર મળે નહીં. જુવો તમે પોતે તરજુમો કીધો તેમાં છે? બીજું તમો લખો છો કે આ ઉપરથી સાફ જણાય છે કે ખુદાએ ગાય દૂધ પીવા માટે આપી છે. તો શું મુસલમાનો દૂધને નાદુરસ્ત સમજે છે કે તમો આ વાત લખો છો? ને જો તમારી આ મતલબ હોય કે ફકત દૂધનેજ માટે ગાય ઉત્પન્ન કીધી છે, તો એ ખોટું છે. કારણ કે બતલાવેલી આયતમાં કોઇ શબ્દ એવો નહીં મળે કે તેથી એમ માલમ પડે કે ગાય દૂધનેજ માટે પેદા કીધી છે. અને એક જણસ એક કામ માટે ઉત્પન્ન થઇ હોય અને પેદા કરનારે એમ કહ્યું નહોય કે મેં ફકત આજ કામ માટે પેદા કીધી છે તો ફરી તેને બીજા કામમાં લેવામાં શું દોશ છે? જુવો આ સર્વ જાણે છે કે ઘોડો સ્વારી માટે ઉત્પન્ન થયો છે. તે છતાં હિન્દુ ધર્મમાં ઘોડાનું માંસ ખાવું દુરસ્ત છે તેના દાખલા રીસાલા "રહનુમા"; થી

લખી જણાવું છું. કે ઋગવેદમાં અશ્વમેધ (ઘોડાની કુરબાની) કરવાનું એમ લખેલું છે. પ્રથમ ઘોડાને નહવડાવી અગ્નિને આસપાસ ફેરવ્યો, પછી દીવાલના થાંભલા સાથે બાંધીને તેની કુરબાની કીધી અને રામચંદ્રજીએ પણ ઘોડાને કાપી ખાધા છે.† અને રાજા યુધિષ્ટિર સાહેબે પોતાનો પાપ બખશાવા ઘોડાની કુરબાની કીધી છે. એ અશ્વમેધનો પૂરો હાલ મહાભારતના અશ્વમેધ પર્વમાં લખેલો છે. હવે વાંચનાર સાહેબોને મારા ઉપલા લખાણને ધ્યાનમાં લીધાથી તથા હરગોવીંદ સાહેબનો લખેલા આયતનો તરજુમા સમજ્યાથી માલમ પડશે કે એ આયતમાં કોઇ તરેહથી ગાયને નહીં ખાવાની જીકર મળે નહીં એમ ખાતરી થશે. વલી એવીજ આયતમાં માંસ ખાવાનું સાફ લખેલું છે. જુવો સુરે મુમેનુન રકુ ૧ આયત ૨૦ તમારે વાસ્તે ચોપગા જાનવર તે એક શીખામણ છે, પીવડાવીએ છીએ તમોને તેઓના પેટની ચીજમાંથી. અને તમોને તેથી ઘણો ફાયદો છે અને કેટલાકને તમો ખાવો છો.

---

† રામાયણ અજોધ્યા કાન્ડ સર્ગ પર શ્લો. ૧૦૨માં આવી રીતે છે "અને તે વેળા તે બે ભાયો (રામ; લક્ષમણ) એ સુવર રીછ પ્રશસત અને મહારાજ ચાર જાતના વન પશુને કે જે ખાવામાં પવિત્ર છે તેને મારીને ખાધાં અને સાંઝને વખતે તેનું માંસ ખાઇ એક ઝાડ નીચે સુતા. વળી અજોધ્યા કાંડ સરગ ૫૫ શ્લો ૩૨, ૩૩ માં છે "એક ગાઉ જઇ બંને ભાઇઓએ પવિત્ર હરણને મારી અને જમનાને કીનારે ચાલ્યા ગયા." રામાયણ કૃષ્ણ કંધાકાન્ડ સરગ ૧૭ શ્લો. ૩૯ માં છે "પાંચ તરેહના જાનવરો જે પાંચ આંગલિયા વાળા છે તે ક્ષત્રી તથા બ્રાહ્મણોને ખાવા યોગ્ય છે તેના નામ આ છે ઝાડઉંદ્ર, સહઇ, ઘોહ, સસલું અને કછુકમા" એ વગર બીજા ઘણા દાખલા રામાયણમાં છે. અશ્વમેધના જે અર્થ આર્યાઓ કરે છે તેનું પોળ જોવું હોય તો પુત્ર પ્રાપ્ત થવા માટે રાજા દશરથના અશ્વમેધ કરવાનો હાલ અને તેમની સ્ત્રીનું તેને કાપવું રામાયણમાં ખુલ્લું લખાયું છે તેથી ખાતરી થશે કે અશ્વમેધની મતલબ ઘોડો કાપવોજ છે. એ વિષે વાંચો મુંબઇ સમાચાર તા. ૮મી સપટેમબર સને ૧૮૯૪ના પૃષ્ટ ૭ કા. ૧,૨. ગુ. મો.

હરગોવીંદ—વળી જુવો કુરઆને શરીફ સુરે અનઆમ રકુ ૧૭ આયત ૧૪૬માં અલ્લાહ ફરમાવે છે કે "યાહુદીયો ઉપર અમે હરામ કીધાં હતાં દરેક નખવાળાં જાનવર અને ગાય." આ ઉપરથી સાફ એમ જણાય છે કે ખુદાની મરજી ગાયને કાપવાની નથી.

જવાબ—હે હરગોવીંદ સાહેબ! હું એમ જાણતો હતો કે મુંબાઇ શેહેરમાં કોઇ હિન્દુ સારી રીતે અરબી જાણનાર નહીં હશે. પણ આખર આપ સાહેબ પ્રકાશ થયા આફરીન! જુવો સાહેબ હું પૂરી આયતનો તરજુમો કરી બતલાવું છું, જેથી તમારૂં ખરાપણું માલમ પડશે. "યાહુદીયો ઉપર અમે હરામ કીધાં હતાં દરેક નખવાળાં જાનવર અને ગાયથી ને બકરીથી હરામ કીધી તેઓની ચરબી. પણ જે લાગેલી હોય પીઠ પર યા આંતરડીને યા વળગેલી હોય હાડકા સાથે, એ હમોએ તેઓને શીક્ષા આપી હતી, તેઓની બુંડાઇને બદલે અને અમે સાચું કહીએ છીએ." હવે આથી તો સાફ જણાઇ ગયું કે યાહુદીઓ પર ગાયની અને બકરીની ચરબી તે પણ સઘળી હરામ નહોતી. અને તે પણ તેઓની શરારતથી. પછી કેમ કરીને ખોટા અર્થ કરી લખો છો "અને ગાય"? શું "મીનલ બકરે"નો આ અર્થ થાય છે? શું "મીન"નો કાંઇ અર્થ નથી? એ અજબ મુર્ખાઇ છે કે એક શબ્દ કાઢીને તરજુમો કરવો; શું ધોકો દેવું પાપીનું કામ નથી? તે સારા માણસ આગળ મુર્ખ નહીં ગણાય? વળી તમારી બતાવેલી આયતથી તો સાબેત થાય છે કે ગાય કાપો ને ખાવો, કારણકે તેમાં તો છે કે ફકત થોડી ચરબીની મના કીધી હતી. અને જે ચરબી કે પીઠને લાગેલી હોય અથવા આંતરડીને કે હાડકા સાથે વળગી હોય તે તો ખાવાની રજા છે. વળી ઉપર મના કીધેલી ચરબી પણ મુસલમાનોને ખાવી દુરસ્ત છે. કારણ કે એ હરામ થવાનું કારણ તો તેઓની શરારત હતી, પછી કેમ કરી મુસલમાનો પર હરામ થાય?

હરગોવીંદ—આ જગોએ કોઇ એમ કહે કે એ હુકમ તો યાહુદી લોકોને વાસ્તે છે, તો એ

સાહેબને મારી એટલીજ અરજ છે કે ગાયને ન મારવી એવો તો ખુદાનો હુકમ અને તે પણ કુરઆન શરીફમાં છે એને કેમ ન માનવો જોઇએ?

જવાબ—કોણ કહે છે કે કુરઆનમાં ગાય ખાવું યાહુદીઓ માટે હરામ છે? જે આયત તમે લખી તેથી તો તમારો ધોકો આપવો સાબેત થયો. અને વળી તે આયતથી તો ગાય ખાવું સાબેત થાય છે જેવું કે હું લખી ચુકયો છું. જરા વિચારીને ફરીથી જુવો.

હરગોવીંદ—તમે કેવા ભુલાવામાં પડેલા છો એ તો જરા તપાસો અને આ હદીસે શરીફ પર **નજર** તો નાંખો? થોડી મેહેરબાની ઘણી ઇબાદતથી બેહતર છે.

જવાબ—મેહેરબાન! ભુલાવામાં તો હિન્દુઓ છે કે તેઓના ધર્મમાં ગાયનું માંસ ખાવાનું લખાયા છતાં નહીં ખાતા. જુઓ હું "તજબીહુલ બકર" નામની ચોપડીથી લખી જણાવું છું. ઋગવેદ મં. ૬ સૂ૦ ૧૬ ગાયનું માંસ ઘણો સારો ખોરાક છે.‡ યજુરવેદ આ. ૨૪ મા. ૨૮ બ્રહસ્પતીને માટે ગાયની કુરબાની કરવી જોઇએ. મતશીયા પુરાણ છપાયલું સને ૧૮૬૩માં પૃષ્ટ ૩૩૪ કૌશિક મણીના સાત છોકરાઓએ એક માણસની ગાય ખાઈ જવાથી છુટકારો પામ્યા. હવે હું વાંચનાર સાહેબથી અરજ કરૂં છું કે જયારે હિન્દુ ધર્મ પ્રમાણે પારકાની ગાય ખાવાથી છુટકારો થયલો લખેલો છે, ત્યારે બાપડા મુસલમાન પોતાની પાક કમાઇથી એક ગાય ખરીદી સાત માણસ ભાગ થઇ ખાય પછી કેમ તેઓનો છુટકારો નહીં થાય? હવે જે માણસ પોતાના ધર્મ પર નહીં ચાલે અને છુટકારાનું કામ (ગાય કાપવી) નહીં પસંદ કરે તે ભૂલાવામાં કે જે માણસ પોતાના ધર્મપર ચાલે અને છુંટકારાનું કામ કરે તે ભૂલાવામાં? તમો હદીસ લખો છો કે થોડી મેહેરબાની ઘણી ઇબાદતથી બેહતર છે. એની આ મતલબ નથી કે ગાય આપણને દૂધ દીએ અને ખાસ હિન્દુ અને પારસીઓને મૂત્ર દીએ તેથી એને ન મારવી? કારણ કે "મનુ" ના શાસ્તરમા લખાયલું કે સાગ પાંતમાં પણ જીવ છે. અને તેઓને દુઃખ સુખ થાય છે ત્યારે કોથમીર કે મેથીનું સાક વગરે નહીં ખાવું જોઇએ. કારણ કે કોથમીરથી આપણને ધાણાં મળે છે અને મેથીના સાકથી મેથી. ત્યારે એ આપણે સાથ ભલાઇ કરે ને આપણે ઉખેડી દુઃખ આપીએ ત્યારે હરગોવીંદ સાહેબ? એનો આ અર્થ છે કે જે જગ્યા મેહેરબાની કરવાની છે ત્યાં મેહેરબાની કરવામાં ગુણ છે. તો જયારે કુરઆનમાં ગાય કાપવાનું—સુરે હુદ રૂકુ ૬ "વાછરડો ભુંજાયલો તે (ઇબિરાહીમ) લાવ્યો"—લખેલું છે તયારે એ જગ્યા રહમ કરવામાં સાર નથી. પણ 'બિસમીલ્લાહ;' બોલી છરો મુકવામાં સાર છે.

હરગોવીંદ—અરે મારા પ્યારા મુસલમાન ભાઇઓ જરા તમારા મજહબની કીતાબો વાંચો જેથી માલુમ પડશે કે ગાયનું રક્ષણ કરવું એ અસલ ધર્મ કોનો છે. કારણ કે જો મજહબે ઇસલામમાં ગાયની ઇજત ન હોત તો કુરઆને શરીફમાં પેહેલોજ સુરાબકર (ગાય) શું કરવાને લખેલો હોય.

જવાબ—હે મારા વિદ્વાન હિન્દુ ભાઇઓ? ગાયનું રક્ષણ કરવું એ અસલ ધર્મ હમારો પણ નથી, જેવું કે હું લખી ચુકયો છું તેમ તમારો પણ નથી. જુઓ મુંબાઇ સમાચાર તા૦ ૨ ઑગષ્ટ સને ૧૮૮૯ માં છે કે કલકત્તાની કોર્ટમાં એક વિદ્વાન પંડીતને ગાયનું માંસ ન ખાવા વીષે શાસ્ત્રથી દાખલો કોઇએ માંગ્યો. તેના જવાબમાં વિદ્વાન પંડીત સાહેબે જણાવ્યું કે પ્રાચીન કાળમાં લોકો ગાયનું માંસ ખાતા હતા. હે મારા પ્યારા દોસ્તો! જ્યારે પ્રાચીન કાળમાં ગઉવધ કરતા હતા ત્યારે આ "નેમત" ને શા સારૂં મુકો છો. વળી તમારી બતલાવેલી સુરા રકુ ૭માં ખુદા તાલા ફરમાવે છે "ગાય તમો જુબહ કરો." ત્યારે આથી એમ સિદ્ધ થાય છે કે ગાયને કાપવું ઘણું સારૂં કામ છે જેથી કરી કુરઆનમાં પેહેલી સુરાબકર (ગાય) લખાઇ છે. હવે પછી હું હરગોવીંદ સાહેબને દોસ્તીની રીતે સમજાવું છું કે એવ

‡ અથર્વવેદ અ૦ ૯ વ૦ ૬ કાંડકા ૪ મં૦ ૩૯ ગાયનું દૂધ તથા માંસ ઘણા સ્વાદિષ્ટ છે ગુ. મો.

ધોકા દેવા મુકી દીઓ, એટલુંજ નહી પણ ખરે માર્ગે ચાલનારા થઇ જાઓ.

હરગોવીંદ— જુઓ કલામે શરીફમાં સુરા રાદ રકુ બીજે આયત ૨૫મી માં અલ્લાહ ફરમાવે છે કે "જે લોકો બુરાઇને બદલે ભલાઇ કરે છે તેને વાસ્તે બેહશતમાંજ જગો છે." અરે મારા પ્યાર મહમદીયન ભાઇયો તમારા દીલમાં ભલાઇને બદલે બુરાઇ કયાંથી પેશી ગઇ.

જવાબ—એ વાતપર હમે અમલ કરીએ છીએ. જુવો કે તમો ખોટા દાખલા દઇ લોકોને ધોકો આપો છો! તેને બદલે હમો તમો સાથે એહસાન કરી તમારી ભૂલો બતાવીએ છીએ. તથા તમોને નસીહત કરીએ છીએ કે અત્યાર પછી એવા ધોકા તજી દો અને ગાય કંઇ આપણા પર એહસાન કરતી નથી.* કારણ કે ગાયનો એમાં કંઇ અખતયાર મળે નહીં. ફકત ખુદા તઆલા તેના ફજલો કરમથી એ નેમત આપણુને દે છે. ત્યારે શું તેના કહેવા પ્રમાણે તેના નામ પર ગાય જુબહ કરવી સારૂં નથી? પણ હું હેરતમાં છું કે હિન્દુ ભાઇયો અકલવાળા, વિદ્યાવાળા થઇને ફરી ગાયને લીધે માણસને મારવા કેમ તૈયાર થાય છે? ને તે પોતાના ધર્મ પ્રમાણે (ગાયને કાપો) ચાલતા નથી, એનું શું કારણ છે?

હરગોવીંદ—આ બધી બીના વાંચી જોવાથી આપની ખાતરજમા થશે કે મજહબે ઇસલામમાં ગાયનું ગોસત ખાવું એ કાંઇ સવાબમાં નથી, બલકે કેટલીક રીતે જોતાં ગુનાહભરેલું છે.

જવાબ—લખેલી બીનાથી માલમ પડયું કે તમો ધોકો દેનાર છો. જો તમોને મારા લખાણમાં શક હોય તો મેહેરબાની કરી તમારા બતાવેલા મૌલવીઓને લાવો કે કુરઆનમાં કયી જગ્યા હરામ છે. અને તમોપર તો જરૂર છે કે તે મૌલવીઓને લાવો. ને વળી તમારી મંડળીમાં તો હજારો રૂપીયા જમા છે તે છતાં નહીં બોલાવો તો તમારી મરજી. પણ હું આ ચોપડીમાં એકરાર કરૂં છું કે જો તે મૌલવીઓ આવી કુરઆનથી ગાય નહીં ખાવું સાબેત કરે તો હું તેઓનાં આવવા જવાનો ખરચો આપીશ. ને વળી ગઉરક્ષણ મંડળી તરફથી હું ભાષણ કરનારો થઇશ. ખરા રૂપીયાવાળાને ધાસ્તી રહેતી નથી, પણ "ચોરના પગ પાછળ હોય છે" એમાં કશો શક નહીં. જો તમો ખરા છો તો ઉપલા મારા લખાણને ધ્યાનમાં લાવી મૌલવીઓના બોલાવવાની ફીકરમાં રહો.

હરગોવીંદ—આપ જાણતા હશો કે કેટલાક આપ મતલબી લોકો પોતાના ફાયદા વાસ્તે અથવા એવાજ બીજા કાંઇ સબબથી ધર્મની બાબતમાં ફેરફાર કરી નાંખે છે. જેમ હિન્દુ લોકોમાં એક બુતપરસ્તી દાખલ કરી* ત્યારે બીજાએ ધર્મને નામે શરાબ પીવો તથા જનાકારી કરવાનું દાખલ કરી ઘણા લોકોને ફસાવી માર્યા છે એમ આપના પાક મજહબમાં પણ ઘોંટાલો થયો હોય એમ લાગે છે.

---

* જે જાનવર બચ્ચું જણે છે તેના બચ્ચાના પોષણ માટે તેના થાનમાં દૂધ ઉત્પન્ન થાય છે. તો જો ગાય કે ભેંસમાં તેઓનો અખત્યાર હોત તો તે પોતાના બચ્ચાને મુકી તમને શા માટે દૂધ આપતે. રહમ નજર રાખનાર આવગો હરગોવીંદ વગેરેને જોઇએ કે દૂધ ખાય નહીં કારણ કે તે તેના બચ્ચાનું હક છે. વળી તે લોહીથી ઉત્પન્ન થાય છે તેનો વિચાર નહીં કરીએ તો પણ તે દુધ હાડકાં અને માંસને લાગીને આવે છે તે તો ખાવું તમને દુરસજ નથી. આ હિન્દુઓની સમજ પ્રમાણે લખ્યું છે ગુ. મો.

* બંદગી અને ઇબાદત ખોદા સિવાય કોઇની દુરુસ્ત નથી. અને ખોદા સિવાય કોઇની પૂજા કરવી અને મૂર્તિ પૂજા બંને સરખા છે. પણ આર્યાઓના માનેલા પુસ્તકોમાં ખોદા સિવાય બીજાની પૂજાના ઘણા દાખલા છે મનુ. અ. ૨ શો. ૧૮૧ નો તરજુમો આર્યાઓના વડા સ્વામી દર્શનાનંદજી આવી રીતે કરે છે. "જો સ્વપ્નામાં વગર ઇચ્છાએ વીર્ય નીકળે તો નહાયને સૂર્યની પૂજા કરીને આ મંત્રનો ત્રણવાર જપ કરે" સામ વેદની શરુમાંજ અગ્નિ પૂજાનું બયાન છે. જે વિષે મેં વધુ લખાણ "સત્યાર્થ પ્રકાશનું ખંડન" ભાગ ૧ લો પૃષ્ટ ૪૨, ૪૩ માં કર્યું છે. હોમ તે અગ્નિની પૂજા તથા ઈંદ્ર દેવતાની પૂજાજ છે એ વિષે આર્યાઓથી કદી સાચું પણ કહેવાય નય છે. સુરત દેશી મિત્ર તા. ૨૧–૬–૦ ના પૃષ્ટ ૧૦–૧૨ ના ભાષણમાં મી૦ તિલકચંદ તારાચંદ આર્યા ઈંદ્ર દેવતા માટે અગ્નિનો હોમ કરવાની આજ્ઞા કરે છે. ગુ. મો.

જવાબ—હે મારા પરવરદીગાર ? તારી અજબ કુદરત છે કે તારા પાક દીનને આડે આવનારના ઘોટાલા તેઓના માંથી પ્રગટ કરાવે છે. હરગોવીંદ સાહેબ ! જરા સંભાળી બાલો. "નિયોગ" (એટલે નપુત્રો પોતાની સ્ત્રી બીજાને પાસે ભુંડા કર્મ માટે મોકલે.) તે માટે તો તમારા ગુરૂ દયાનંદ સરસ્વતી સાહેબે આરયાઓને ઘણી ભલામણ કીધી છે કે નપુત્ર નહીં મરતા કોઇને ત્યાં તમારી સ્ત્રીઓને મોકલશો.† અને સુરતના એક આર્યાએ કબુલ પણ કીધેલું કે આપણી સ્ત્રીને કોઇ દોસ્તદાર પાસે મોકલી તો તેમાં શું નુકશાન છે ? ત્યારે આથી તો એમ થયું કે જનાકારી કરવાનો ઘોટાલો તમારા સરદાર દયાનંદજીએ કીધા છે. ને તેવણે વેદને નામે લોકોને ભોળકાવ્યા છે. ને એજ કારણથી કોઇ દયાનંદી પોતાની સ્ત્રીને કોઇ પાસે મોકલતા નથી. જો દયાનંદ મહારાજની વાત પર એવણને અકીદો હોત તો જરૂર એ કામ કરતે. પણ હરગોવીંદ જેવા આચાર્ય હવે તેવણની વાતનો ઘોંટાલો સમજવા લાગ્યા છે. મને આ જગાએ એક શક છે તે એ કે પોથીઓમાં રાજા પાંડવ તથા એવણના બે ભાઇના પેદા થવાના હાલથી તથા એવણના પાંચ છોકરા અરજુન વગેરેના હાલથી તો માલમ પડે છે કે પ્રથમના હિંદુઓ પોતાની સ્ત્રીને બીજા પાસે મોકલતા. જેમકે દયાનંદ મહારાજ પણ એવો ઉપદેશ કરતા હતા. અને વેદનો એક દાખલો " સુરમયે ચશમે આરયામાં (આ કીતાબને જે આર્યો રદ કરે તેને રૂ. ૬૦૦નું ઇનામ તેના કર્તાએ આપવાનું છપાવ્યું છે) છે કે જે બ્રાહ્મણી જીના કરાવે તેને મર્યા પછી ગાયનો અવતાર લેવો પડે. આથી તો જણાય છે કે સ્ત્રી પોતાના ધણી વગર બીજા પાસે ન જાય. આ શકનો જવાબ મારી સમજ પ્રમાણે મને એમ સુજે છે કે છોકરાને લીધે ધણીના કહેવાથી જો સ્ત્રી પારકા પાસે જાય તો હિન્દુ ધર્મના પાક કાયદા પ્રમાણે કંઇ દોષ નથી. ને જો પોતાના ધણીની વગર રજાએ જાય અથવા રંડાયલી હોય ને જાય તેને માટે ગાયના અવતાર લેવાની સજા છે. હવે જોઇએ દીયાનંદીઓ મારા શકનો શું જવાબ દે છે. વળી ઉપલી વાતથી આ પણ સમજાય છે કે ગાયને પૂજવી તો શું પણ તેને જોઇને મોહું ફેરવવું જોઇએ. અને મુસલમાનોનો ઉપકાર માનવો જોઇએ કે બીચારી બ્રાહ્મણીયોને આ શિક્ષાથી છુટી મુકી છોડવે છે. હરગોવીંદ સાહેબ ! તમો પોતે એકરાર કરો છો કે હીન્દુ ધર્મમાં સાફ ઘોંટાલો થયેલો છે. પણ તેવી તરેહ કુરઆનને સમજશો નહી, એમાં તો ગાય ખાવાનું લખેલું છે. બલકે મક્કા શરીફના મુર્તીપૂજકો પણ ગાયનું માંસ ખાતા હતા, તે પણ કુરઆન શરીફથી જણાય છે. અને તમો કહો છો કે અરબસ્તાન તથા ઇરાનમાં ગાયનું માંસ નથી ખાતા એ તદ્દન ખોટું છે, એ સર્વ જગામાં ગાય ખવાય છે. પણ એટલું કે તે મુલકમાં બીજા મુલકો કરતાં થોડું કાપે છે. ને તેની જગા ઊંટો અને દુમબા વાપરે છે. તેનું કારણ એટલુંજ કે તે મુલકમાં ગાય બહુ થોડી છે અને ઊંટને દુમબા ઘણા છે. જેવું કે આપણા મુલકમાં કબી કદાચ ઊંટ કપાય છે.

હરગોવીંદ—કલામે શરીફના ખુલાસામાં અબદુલ કાદેર દેહલવી લખે છે તે કોઇ નેકદાનતના અને પાક દિલના તેમજ ઇલમમાં પૂરા હોય તેવા આલમા પાસેથી બરાબર તપાસ કરાવી વ્યાજબી લાગે તે રસતો અખત્યાર કરતા (પુરે સુધી).

જવાબ—હું પણ બંદે ખુદા સાહેબના લખાણને મળતો થઇ મુસલમાનોને અરજ કરૂં છું કે બતલાવેલા તરજુમાને* વિચાર કરી વાંચવું અને કોઇ સારા માણસને શક હોય તો પૂછી લેશો. પણ

---

† મનું આ. ૯ શ્લો. ૬૦ વિધવાની સાથે નિયોગ કરનાર બહનને ધી લગાડી ચુપ રહીને (સમ્ભોગ કરી) એક છોકરૂં ઉત્પન્ન કરે બીજું કદી કરે નહી. આથી જણાય છે કે વિધવા માટે એક બાળક થાય ત્યાં સુધીનો હુકમ આપે છે પણ દયાનંદજી સત્યાર્થ પૃષ્ટ ૧૦૫ માં વિધવા વગેરે પર દયાખાય પારકા પુરૂષો સાથે ૧૦ બચ્ચાં થાય ત્યાં સુધી અનેક પુરૂષોથી નિયોગ દુરૂસ્ત રાખે છે. વિધવાને પુનર્વિવાહમાં એક પુરૂષ મળે પણ દયાનંદી નિયોગથી ઘણા પુરૂષો, માટે એ કેવી મનાની આજ્ઞા છે ! શાબાશ. ગ્રા. મો.

* આ તરજુમો ઉર્દુ ભાષા અને ગુજરાતી અક્ષરમાં પણ બહાર પડયો છે. કીં. રૂ. ૫. ગ્રા. મો.

પુરી આયતનો તરજુમો જોશો. અને કોઇ નામનો મૌલવી ગઉરક્ષા મંડળીનો પગાર ખાનાર ગાયનું ગોસ ખાવાનું ના કહે તો મારે પાસે મોકલશો. ને જો તે કુરઆનથી ગાય નહીં ખાવું સાબેત કરશે તો હું તેના આવવા જવાનો ખરચો આપીશ. અને હિન્દુઓને પણ ભલામણ કરૂં છું કે કોઇ વિદ્યામાં પુરા પંડીતથી પુછી જોશો કે પુરાતન કાળમાં ગઉવધ કરતા હતા કે નહીં. પછી જે જવાબ આપે તેપર અમલ કરશો. હમારૂં કામ તો માત્ર સમજાવવું છે, વાપરવું તમારો અખતયાર છે.

હવે હું એક પત્રનો જવાબ (એ પત્ર નનામુ કોઇ ગઉરક્ષકે મોકલ્યું છે) લખી જણાવું છું, જેથી તમોને પત્ર લખનારની સમજપર આફરીન લાગશે અને પત્ર લખનારને સંતોષ થશે.

નનામો—પાને ૮ મે તમો લખો છો કે અમે કુરઆનમાં લખેલું નહોય તોપણ ખાઈ શકીએ છીએ કારણ કે મારા સાહેબ હજરત મોહમ્મદે ખાધી હતી. હવે આપર જરા ધ્યાન કરો કે પેહેલાં તમે તમારૂં કુરાન ગણુતા નથી એમ અમને લાગે છે.

જવાબ—નનામા સાહેબ! પાને ૮ મે મે લખ્યું તેને સમજો, પછી મારા પર સવાલ કરો. જુવો તે જગાએ એમ લખેલું છે. " જો અગર કુરઆનમાં ખાવા વીષે કાંઇ ન લખાયું નહોત તોપણ હમે ખાઇ શકીએ છીએ." એથી અકલના ભરપૂર એમ સમજે છે કે કુરઆનમાં ગાય ખાવાની ના છે તે છતાં હું ખાવાનું કહું છું. વિદ્વાન સાહેબ! હું એજ પાનામાં તો લખી ચુકયો છું કે કુરઆનમાં ફલાણી ફલાણી જગ્યાએ ખાવાનું લખેલું છે પછી જરા મારા લખેલામાં શબ્દ "જો" પર ધ્યાન ધરતે ફરી " ન લખાયું ન હોત "ના ડબલ "ન" પર ચિત લગાડતે* પછી મારા પર પત્ર લખતે.

નનામો—વળી એક ઠેકાણે "મહમદ" ને એક ઠેકાણે મહમમ એજ તમને બતાવે છે કે તમે ખોટું લખો છો.

જવાબ—ફકતો માણુસ ચીણુને પકડે છે. મેહેરબાન વિદ્વાન ટાઇપ ગોઠવનારાએ "દ" ની જગા "મ" મુકયો તેથી મારા લખાણુની ગલતી જાણો ને મારા પર સવાલ કરો એ ઘણું અજબ જેવું છે. શું બંદે ખુદાની છપાવેલી ચોપડીમાં ટાઇપની ભૂલ નથી? શું તમારા લખેલા પત્રમાં ભૂલ નથી? મેહેરબાન! ભૂલ તે કહાડવી કે દાગલો કેથે તુટતો હોય અથવા જૂઠું લખાણુ હોય.

નનામો—બાઇબલમાં માંસ ખાવાનું લખેલું છે. પણ પીતરને કહ્યું છે સઘલા ખ્રીસ્તિઓને કહ્યું નથી.

જવાબ—શું પ્રેરિતોના કૃત્ય આ ૧૦ કલમ ૧૨–૧૩ માં પીતરને ખાવાનું લખેલું છે તેથી પીતરને માનનારા પર તે ખાવું હરામ થાય? એવી તમારી સમજ છે. હું તો કહું છું કે બાઇબલમાં અગણીત જગ્યા ગાયનું માંસ ખાવાનું છે ને પીતરનું તો નામ પણ નથી. જુવો કે નાથાભાઇ ભાણાભાઇ સુરતવાળાએ મને ભલામણ કીધી કે પુરાણી તવારીખ વાંચો જેથી મેં બાઇબલના ૧ રાજ્ય પુસ્તકને વાંચ્યું તેના આ૦ ૮ ક૦ ૬૩ માં છે કે સુલેમાને ૨૨૦૦૦ બળદની કુરબાની કીધી. વળી બાઇબલના દાખલા ગાય ખાવા માટે મારે આપવા નહોતા પણ સ્વામી સાહેબ કહેતા હતા કે ખ્રીસ્તીઓના ધર્મમાં નથી. તેના જવાબમાં મેં બાઇબલના દાખલા લખેલા છે. હવે એ કલમો બાઇબલની ખોટી હોય અથવા ખરી હોય મારૂં તેમાં શું? એઓના ધર્મ શાસ્ત્રમાં છે. પછી કેમ ના કહો છો કે નથી!

નનામો—વળી કહો છો કે કુરઆનમાં ન લખેલું હોય તો ખાઇએ છીએ(આ વાતનો જવાબ આગલ આપી ચુકયો છું) અને કહો છો કે મહમદ (સાહેબે) ખાધું તેથી ખાઇએ છીએ. ત્યારે તેણે જેવા ચમતકારો કીધા તેવા તમે કરો ને ખાવો. કારણ કે તે દેવ અને તમે માણુસ. માટે લાંબાની સાથે ટુંકો જાય તો મરે નહીં તો માંદો થાય એવું થયું.

જવાબ—મુસલમાનો મોહમ્મદ સાહેબને "પેગમ્બર" કરી માને છે અને જેટલા પેગમ્બર દુનીયામાં થયા છે, બધા માણસજ હતા પછી

---

* એટલે એક ચીજના વાપરવા વિષે કુરઆનમાં મના થઇ ન હોઈ તે કામનો આધાર હદીસથી પણ લેવાય છે. ગુ. મો.

તમે કયા મુસલમાનથી શીખી આવ્યા કે મોહમ્મદ સાહેબ દેવ હતા ? વળી મુસલમાની ધર્મનો કાયદો છે કે જો (જરા શબ્દ "જો" પર ખયાલ રાખશો) કુરઆનમાં કોઇ હુકમ નહોય (એટલે તે વીશેના કે હાં કંઇ લખાયું નહોય) ને મોહમ્મદ સાહેબે તે હુકમ ફરમાવ્યો હોય અથવા તે કામ કીધું હોય અથવા તેવણુની સામે કોઇએ કીધું હોય ને તેવણે જોઇ ના પાડયું ન હોય તે કામ હમે કરી શકીએ છીએ. ત્યારે એ કાયદા પ્રમાણે મેં લખ્યું છે કે જો કુરઆનમાં લખાયું ન હોતે તો પણ હમે ખાઇ શકીએ છીએ. વળી તમો લખો છો કે મોહમ્મદ સાહેબ જેવા ચમત્કાર બતલાવો પછી ખાવો. તો શું મુસલમાનો એમ માને છે કે જે જાનવરનું માંસ હજરત મોહમ્મદ સાહેબ ખાતા તેને પાછું જીવતું કર્યાં કરતા ? અને તમે લખો છો કે "લાંબાની સાથે ટુંકો જાય તો મરે નહીં તો માંદો થાય." શું તેની આ મતલબ છે કે પોતાના શાસ્ત્રના કાયદા પ્રમાણે પોતાના ધર્મ ગુરૂની ચાલ ચાલે તે એમાં દાખલ થાય ? કદી નહીં. નહીં તો પછી તમારે આર્યા થવું પણ ખોટું છે. એવીજ તરેહ એ કાયદાપર ઘણીજ ખરાબી છે જે વિદ્વાનપર કાંઇ છુપી નથી. પણ એની મતલબ આ છે કે પોતાની શકતીથી વધારે કોઇનું જોર કરવા જાય તો મરે નહીં તો માંદો થાય. જેવું કે આપ સાહેબ કે વગર ભંડોલે જવાબ લખવા ચાલ્યા તો લોકો આગળ ફજેતી હાથે રહીને કીધી. પણ હવે હું તમારા ભલાને માટે કહું છું કે તમો માંસ ખાવ. અને આ ધોકામાં નહીં રહો કે પ્રથમના લોકો કાપી ખાઇ તેને જીવતું કરતા હતા (એ વાત રાંદેરના બ્રાહ્મણો પણ કહ્યા કરે છે) ને મારેથી તો સજીવન થઇ શકતું નથી. કારણ કે એ વાત બીલકુલ ખોટી છે કે તેઓ જીવતું કરતા હતા. એના દાખલા આ નાની સરખી ચોપડીમાં શું લખું.† જો રાંદેર આવો તો તમોને ખાતરી કરી આપું.

નનામો—પાને ૨ જે લખો છો કે ગઉ વધી જાય અને દુષ્ટકાળ આવી પડે. ત્યારે હું એમ જાણું છું કે તમો એમજ ધારો છો કે મરેજ નહીં અને મરે ત્યારે તમે તેને મારો છો ને કાપો છો કે દુષ્ટકાળ આવી ન પડે અને ઓછી થાય તેથી એવું કરતા હશો એમજ લાગે છે.

જવાબ—હા એ માટે તથા ખુદાનો હુકમ બજાવવા માટે તથા ગાયનો કલયો કે કબાબ બનાવી ખાય ખુદાનો શુકરાનો બજાવવા માટે. વળી તમો. લખો છો કે " મરેજ નહીં " એનો જવાબ ગઉ પુકારના કર્તાથી પુછો કે મરે ત્યારે ૧ ગાયની ૧૫૫૫ ગાય કેમ થાય. મેં તો તેના દાખલાથી દાખલો આપ્યો છે.

નનામો—ભાઇઓ તમો ૨) પાને લખો છો કે પુલી ૧૫ રૂપીએ પડી પણ જુવો કે ગાયના બે બળદે અને તેણે વતી ખેતી ખેડી પાક ઉગાવે અને તે ધંધામાં ફાયદો છે તેથી ઘણા માણસો તે ધંધો કરવા મંડે તો મારા ધારવા પ્રમાણે પૈસાની પાંચ પડે તેમાં નવાઇ નહીં. વળી એક પણ પુળી ઉપર ગાય આધાર રાખે છે એમ જો તમે ધારતા હો તો બીજી ઘણી ચીજો ઘાસ ચારો છે કે જેણે વડે એ પોતાનો આધાર રાખે.

જવાબ—વગર દાખલે તમારૂં કહેલું ખોટું છે. જેમ મેં દાખલાથી રૂપીએ ૧૫)રે પુળી સાબેત કીધી તેમ તમે પણ પૈસાની પાંચ પુળી સાબેત કરતે, ને જો તમે પઇસાની પાંચ પુળી સાબેત પણ કરો તોપણ ચારાની ખોટ રહેશે. કારણ કે ચારાની જરૂરત તો ૧૫૫૫ ગણી. ને જો કે હાલ સવાકાની એક પુળી છે, ને પઇની પાંચ બે-

† હિન્દુઓમાં વધ કરવાની જે બુરાઇ લોકોથી સાંભળવામાં આવે છે તે પ્રાણી ઉપર દુઃખ આપવાની છે તથા રહેમ કરવાની જગ્યા જુલમ કરવાની છે. અને પ્રથમ જે ઋષીઓ વધ કરતા તે ફરી જીવતું કરતા એમ તેઓનું માનવું છે. એનો પ્રથમ જવાબ તો આજ કે સત્યાર્થ પ્રકાશમાં તમારા દયાનંદજી એવા ચમત્કારને અસંભવિત માને છે. વળી ફરી જીવતું કર્યાથી પ્રથમ જેવું તે જાનવર થયું એ તો પુનર્જન્મમાં પણ થતે. વળી વધ કરતી વેળા જે દુઃખ અને જુલમ વધ થયલા જાનવર પર થવાનું તમો માનો છો તેનો બદલો શું થયો ? શા. મો.

ચાંય તો ૧૫ ઘણી વધારે થાય. તો ધન્ય છે તમારી વિદ્વતા પર કે પઇસાની પાંચ પુળી કહી ૧૫ ગણા વધારાથી ૧૫૫૫ ગણાની જરૂરતને સારો છો. આફરીન (વરીહે નજરૂન વલહુ જનાબુન.)

નનામો—વળી પાને ૬ ઠે લખો છો કે સ્વામીના ભાષણમાં વિદ્વાન શેખ સાદી પણ વખાણમાં છે ત્યારે તમે કેવું શરમભરેલું નાપાક કામ (તીક્કા કવાબ સીખ ઘણી સારી થાય છે) લખો છો. તે પરથી એમ જણાય છે કે તમે ખરી રીતે નહીં પણ મજાક મશકરી કરવા નીકળ્યા હોય એમ લાગે છે. અને એ ઉપરથી એમ સિદ્ધ થાય છે કે વખાણનો અર્થ તમને નથી આવડતો.

જવાબ—હું તમારા વેદથી ગાય ખાવાનું સાબેત કરી ચુકયો છું. ફરી તમે તીક્કા કવાબને શરમભરેલું નાપાક શા માટે સમજો છો? શું તમને તમારા શાસ્ત્રમાં નાપાક ખાવાનું લખેલું છે? શું પ્રથમના બ્રાહ્મણો નાપાક ખાતા હતા? શું તમો એવા અકલના દોસ્ત બની ગયા કે ગાયનું પીશાબ અને છાંણને પીવું સારૂં ગણો ને કલયા કવાબને નાપાક ગણો? વળી સ્વામી સાહેબે તો લોકોને ધોકો આપવા શેખ સાદી સાહેબનું નામ લીધું છે. જો શાહુકાર હોય તો દાખલાસર તેવણની તારીફ લખો હું તેનો જવાબ લખું. નહીં તો વગર દાખલે હું પણ કહી શકું છું કે આર્યાઓ મુસલમાનોના કલયા કવાબની ઘણી તારીફમાં છે પણ એ વાત મારી કોણ સાંભળશે? *

નનામો—ખજાનાથી શું મતલબ છે. ત્યારે તમને અર્થ નથી આવડતો.

જવાબ—ખજાનાના તો અગણીત અર્થ છે જેવું કે પ્રથમ હિંદુસ્થાનમાં ફકત મુસલમાન ગાયનું માંસ ખાતા હતા પછી યુરોપીયનના આવવાથી ઘણા ખાનાર થયા. જેથી માંસ ખુટી ગયું ને મોઘું થયું. એ વગર બીજા પણ અર્થ છે. પણ હું ગેબની વાત જાણી શકતો નહીં તેથી કરી મેં સવાલ કીધો કે તમારી શી મતલબ છે, જેને સાંભળી હું જવાબ લખું માટે તમારી મતલબ બતાવો.

નનામો—તમો કહો છો કે અનાજ બીજે દેશ જાય છે અને ખાનારા વધે છે તે ખરૂં. પણ ગાય ખાનારા વધે છે તેથી ઓછી થાય છે, અમે એમ કહીએ છીએ. વળી અમારૂં કહેવું એટલું છે કે ગાયે બધી તમે ખાઈ ગયા તો પછી તમે શું ખાશો? અને સઘળા દૂખી થશે માટે મહેરબાન તમે એ વાત તો મુકી દો.

જવાબ—મેહેરબાન! તમે મારી કઇ વાતને તોડી? જરા ફરી ચિત લગાડી મારી ચોપડી વાંચો. તેમાં દાખલાથી લખાયલું છે કે ગઉવધથી ગાય ઘટતી નથી.

---

* "માંસ અને આર્યા સમાજ" પૃષ્ટ ૩૦, ૩૧ માં અથર્વવેદ મંત્ર ૩૯ આવી રીતે છે "ગાયના દૂધ તથા માંસ ઘણા સ્વાદિષ્ટ છે" ફરી પૃષ્ટ ૩૪ માં છે પંડિત ભીમસીન (પ્રથમ આર્યા હાલ સનાતની) પણ એ મંત્રના એજ અર્થ કરે છે. નનામા સાહેબ ગાયની આ તારીફ તો દાખલાથી થઇ. ગ્રા. મો.

સમાપ્ત.

કાશી નીવાસી ગૌસેવક પંડિત જગત નારાયણે ગૌહત્યા વિરૂદ્ધ મુંબઈ સમાચારમાં પોતાની દલીલો છપાવેલી તેના ઉત્તરો. જેથી પંડિત સાહેબને અઉત્તર થવું પડ્યું.

મોટો મેહેરબાન રહમ કર્ત્તા અલ્લાહના નામથી.

"ગાયની કુરબાની કરવાનું ફરમાન મોહમ્મદનોના ધર્મ પુસ્તકોમાં આપવામાં આવ્યું છે કે કેમ તે સંબંધી લાવવામાં આવતી જુદી જુદી દલીલો"

મુંબઇ સમાચાર શનીવાર તા૦ ૮ મી સપટેમ્બર ૧૮૯૪.

મુંબઇ સમાચારના અધીપતી જોગ.

સાહેબ,—આપના તા૦ ૩જી સપટેમ્બરના અંકમાં કાશીનીવાસી ગૌસેવક પંડીત જગનનારાયણ તરફનો લખનારના મોલવી અબદુલખાલીક સાહેબનાં લખાણનો જવાબ પ્રગટ કરવામાં આવ્યો છે, તેના સંબંધમાં અમારા તરફનો ખુલાસો તમારા પત્રમાં છાપી મુસલમાનો ઉપર ઉપકાર કરશોજી.

૧—પંડીતજી પોતાના પેહલા ફકરામાં કોઇ ચોકસ જાતની ગાય નક્કી કરવા માગે છે. પણ ઇસલામી શરઅમાં તેની કોઇ ગાયની ખાસ જાત માટે વિવેચન કરવામાં આવ્યું નથી "બકર" એ ઇસલામી ગણા જેવાં પ્રાણીઓની એક જાત તરફ છે, જેમાં નર-નારી આવી જાય છે. ગાયની કુરબાની અમારા હજરત પૈગમ્બર સાહેબના વખતથી થતી આવી છે, અને "કુરબાની" નો રીવાજ હજરત ઇબ્રાહીમ પૈગમ્બરના વખતથી છે. હીંદુસ્તાનમાં જે ગાયોની કુરબાની થતી આવી છે તે સામે અત્યાર સુધી ઇસલામના કોઇ પણ ઉલમાઓ અથવા બાદશાહોએ આવાજ નથી કાહાડ્યો કે કયી ચોકકસ ગાયની કુરબાની કરવી. આ ઉપરથી સાબેત થાય છે કે જે પ્રમાણે હાલમાં ગાયની કુરબાની થતી આવી છે તે બરાબર છે, તે માટે કોઇ ખાસ નર કે નારી નક્કી કરવાની જરૂર નથી, તો જો કે ઇસલામમાં **હલાલ** અને **હરામ** એ બાબત ઉપર ઘણી બારીકી સાથે ધ્યાન આપવામાં આવે છે તે ઉપરથી ગાય, જે તે પછી ગમે તે જાતની હોય, અને તે શરઅમાં **હલાલ** છે તો તેની કુરબાની કરવી મુસલમાનો માટે તદન દરૂસ્ત છે. કુરઆન શરીફમાં **બકર**નો અર્થ એક ઠેકાણે ગાય અને બીજે ઠેકાણે બેલ થાય છે, ત્યારે ખરૂં શું ? પંડીતજીના આ સવાલના જવાબમાં વધુ ખુલાસો એવો કરવામાં આવશે, કે કુરઆન શરીફમાં બકર તે એક જાનવરની જાત માટે જણાવવામાં આવ્યું છે, જેમાં નર—નારીઓ બધી આવી જાય છે; જે રીતે કે કુરઆન શરીફમાં ઘણે ઠેકાણે "અયવો લોગો" માટે જે ફરમાન કરવામાં આવ્યું છે તેનો અરથ પંડીતજી કેવો કરશે ? શું તેમાં મરદો સાથે ઔરતોનો પણ સમાવેશ નથી થતો ? એ શીવાય કુરાન શરીફમાં બકરાં, મેંઢાં અને દુંબાઓ વગેરે માટે ફકત "ગનમ"નો શબ્દ વાપરયો છે, અને તેમાં પણ નારીઓનો સમાવેશ થઇ જાય છે, અને તેમાં કોઇ ખાસ નર—નારી માટે કોઇ જુદો બોલ વાપરવામાં આવ્યો નથી. એજ પ્રમાણે "બકર"વીષે પણ વિચારી લેવું જોઇએ. કુરબાનીમાં બેલ અને ગાય એ બેઉ દરૂસ્ત છે. પણ ગાયોની કુરબાની કરવી કે બેલની, તે મુસલમાનોની મુનસફી ઉપર મોકુફ છે. અરબીમાં બેલને માટે "સૌર" નો શબ્દ પણ વપરાય છે.

૨—પંડીતજીનો બીજો ફકરો મીશકાત શરીફથી "દુંબા"ની કુરબાની માટે વધુ ભાર મેલે છે તે ખરૂં છે, પણ દુંબાની કુરબાની ફકત એકજ માણસ કરી શકે છે, ત્યારે ગાયની કુરબાની ૭ જણાઓ સાથે મળીને કરી શકે; અને તેમ કરવામાં ગરીબો માટે ઘણું સગવડ ભરેલું થાય છે, તો જોકે કુરબાની કરનારા તવંગર લોકો તો ઘણું કરીને દુંબા કે બકરાનીજ કુરબાની કરે છે, પણ

ગરીબ વરગના લોકોજ ૭ માણસ મળીને ગાય ખરીદી કુરબાની કરે છે, અને એવી રીતે સાથે મળીને કુરબાની કરનારાઓ માટે વધારે **સવાબ** આપેલું છે. જેવી રીતે કે નમાઝ એક માણસ પોતે એકલો પઢે છે તો તેની નમાઝ થઇ જાય છે, પણ જે મુસલમાન **જમાત** સાથે નમાઝ ભણે છે તેનો સવાબ વળી અતી મોટા હોય છે. એ પ્રમાણે ગાયની અથવા ઉંટની કુરબાની સાથે મળીને કરનારાઓને જેમ સવાબ મોટો મળે છે તેમ તેઓને ખરચ પણ થોડો થાય છે. મીશકાત શરીફમાં ગાયની કુરબાની માટે પણ પુષ્કળ વર્ણવવામાં આવ્યું છે.

૩—પંડીતજી સાહેબનો ત્રીજો ફકરો તદન અવિચારી છે. કારણ કે ઘોડાની પેદાયશનો હિંદુસ્તાનમાં જેમ પુષ્કળ વધારો નથી તેમ તેઓ કીંમતે અતી મોંઘા હોય છે અને તેની કુરબાનીનો અહીં રીવાજ પણ નથી. ત્યારે ચાર પાંચ રૂપયાનો દુંબા અને દસ બાર રૂપીયાની ગાય મુકી, રૂપીયા ત્રણસે ચારસેની કીંમતના ઘોડાની કુરબાની કરવાનું કારણ શું ? આવી રીતની કુરબાની તો બાદશાહો અને અમીરો કદાચજ કરી શકે, પણ ગરીબ કે સાધારણ શક્તિનો માણસ તો મુદ્દલ કરીજ નહીં શકે; તો જોકે કુરબાની કરવાનો હુકમ શક્તિવાળા સઘળા મુસલમાનોપર આવેલો છે. *

૪—ગાયનાં રક્ષણ માટે હીંદુ ધર્મ પુસ્તકોમાં ગમે તે ફરમાવેલું હોય તેની સાથે મુસલમાનોને લાગતું વળગતું નથી. પરંતુ કુરબાની વીષે મુસલમાનોને જે હુકમ મળ્યો છે તે અદા કરવામાં તો બેશક તેઓ "બેહશત"ના ઉમેદવારજ રહેશે. બીજું ગાયની કે બીજી કુરબાની નહીં કરવાથી ઇસલામપણું બીલકુલ જતું નથી, પણ જે મુસલમાનને મગદુર હોવા છતાં તે કુરબાની નહીં કરે તો બેશક તે મુસલમાન મોટા ગુન્હાની હદ સુધી પોંહોચી જાય છે. માટે જેમ હીંદુઓમાં ગઉરક્ષણ નહીં કરવાથી હિંદુપણું જાય છે અથવા તે હીંદુ નરકાધીકારી ગણાય છે, તેમ મુસલમાનોમાં કુરબાની નહીં કરનાર પણ તેવોજ ગુનેહગાર ઠરે છે.

૫—પંડીતજી સાહેબે પાંચમાં ફકરામાં હદીસ શરીફની કીતાબો "સહીબુખારી, મુસલીમ, અને મીશકાત શરીફ" ઇત્યાદીમાંથી એક દાખલો આપી પોતાની મતલબ માટે તેનો અર્થ તાણી તોડીને ઉભો કર્યો છે. ખરૂં છે કે અમારા પૈગમ્બર સાહેબનો એવોજ હુકમ છે કે કોઇ પણ પ્રાણીને ઇજા નહીં આપવી. પણ સાહેબ, તેનાં કારણો પણ જાણો ? બેશક કાંઇ પણ કારણ વગર કોઇ પણ પ્રાણીને અથવા મનુષ્યને જાણી જોઇને **નાહક** ઇજા આપશે અથવા સતાવશે કીંવા મારી નાખશે, પછે તે "**ચકલી**" તો શું પણ **કીડી**બી હોય, તો પણ તેનું ખુદાને ત્યાં પુછાવવું છે. પણ જે પ્રાણીઓને પાક પરવરદેગારે અને તેના **પૈગમ્બર** સાહેબે પોતાની **ઉમત** માટે **હલાલ** કરેલાં હોય અને તેને ખાવાનું ફરમાવેલું હોય તો, પછી તેની શરઅ મુજબ "**ઝબીહા**" કરીને ખાવામાં શું પાપ છે તે ઇસલામી કોઇ પણ પુસ્તકો ઉપરથી પંડીતજી દેખાડી આપશે ? ખુદ પૈગમ્બર સાહેબે ઘણાં હલાલ જાનવરોની ઝબીહા કરેલી છે. વીચીત્ર જેવું છે કે પંડીતજી પોતાના બીજાજ ફકરામાં "દુંબા" ની કુરબાનીને મીશકાત શરીફની કીતાબથી શ્રેષ્ટ પ્રકારની કહે છે, અને તરતજ પાંચમા ફકરામાં અજાણ્યા બનીને **ચકલીની** વારતાને આગળ કરી, ગાયોની કુરબાની માટે મુસલમાનોને ખુદાનો ખોફ અપાવે છે !

૬—પંડીતજીનો છેલ્લો વાક્ય વધારે ધ્યાન આપવા જોગ છે. છઠ્ઠા ફકરાની શુરૂઆતમાં તેઓએ લગાર પોતા તરફથી ઉમેરો કરી તેને પોતાની મતલબને અનુસરતો બંધ બેસાડયો છે. પરંતુ ખરી વાત એવી છે કે આરબ લોકો અમારા પૈગમ્બર સાહેબના આગમચ જે કુરબાની કરતા હતા તેનું લોહી "કઅબા" ની દીવાલો ઉપર લગાડતા હતા—એવા હેતુથી કે અમારી કુરબાની

* ઘોડાની કુરબાની દુરસ્ત નથી કારણ કે હઝરત મોહમ્મદે કુરબાનીના જે જાનવર વર્ણ્યા છે તેમાં એ નથી અને જેમ હરણ હલાલ છે પણ તે કુરબાનમાં ચાલે નહી તેમ ઘોડો છે. ગ્રા. મો.

કબુલ થાય; અને તેજ રીવાજ પેગમ્બર સાહેબના વખતમાં પણ મુસલમાનોએ ચાલુ રાખ્યો ત્યારે પરવરદેગાર તરફથી આ આયત ઉતરી, જે પંડીતજીએ પોતાના છેલ્લા ફકરામાં દર્શાવી છે; પણ તેનો ખુલાસાવાર અર્થ એ પ્રમાણે થાય છે. કુરઆન શરીફના સીપારા ૧૭ માં (ઇકતરબા) સુરા બાવીસમી "હજ" ની આયત ૩૬ માં, હુકમ થયો કે "હરગીઝ ન પોંહચેગા અલ્લાહકો ગોશત કુરબાનીકા કે સદકા દેતે હો, ઔર ન લહુ ઇનકા કે દમે ઝબાહ બહાતેહો, વલેકીન પોંહચતી હૈ એ મેહલે કબુલ ઉસકે મેં પરહેઝગારી, તુમહારી, કે તઅઝીમે "અમરે ઇલાહી" હુએ, ઔર તકરરુબ્બહક હુએ સાથ કુરબાની પસંદદીદાકે." (તફસીરે રઉફી.)

ઉપલી આયતનો ખુલાસાવાર તરજુમો જે અમોએ રજુ કર્યો છે તે ઉપરથી એવો સાર નીકળે છે કે, કઅબાની દીવાલને લોહી લગાડયાથી કાંઇ તમારી કુરબાની કબુલ થવાની નથી, પણ મારે ત્યાં જે કબુલ થાય છે તે એ કે તમે પાક દીલથી (ખાલીસ નીયત એટલે અંતઃકરણથી) જે લાયક જાનવરની કુરબાની કરીને મારા "હુકમ" ને માન આપો છો એ ગોયા મારી નઝદીકી તમો કરો છો એજ વાત મને પસંદ છે. આ ઉપરથી પંડીતજી જાણી લેશે કે આજ આયતથી કુરબાની કરવાની વાતને ખુદાએ પાકના કલામથી પણ કેટલો મોટો ટેકો મળે છે.

કાજી ઇસ્માઇલ કાજી મોહમદમીયાં.
પોરબંદરી.

મુંબઇ, તા૦ ૬ ઠી સપટેમ્બર.

મુંબઈ સમાચાર શનીવાર તા૦ ૮ મી સપટેમ્બર ૧૮૯૪.

(૨)

મુંબઇ સમાચારના અધીપતી જોગ.

સાહેબ,—ગયા મહીનાની તા૦ ૨૪ મી તથા ૨૫ મીના તમારા પત્રમાં ઇસલામીઓ વતી લાગણી દરશાવવા માટે જે ચર્ચાપત્ર પ્રગટ થયા હતા, તે ફકત એટલુંજ દેખાડવા માટે હતું કે, કુરબાની જેવી ધર્મ ક્રીયા કોઇનું દીલ દુખાવવા કે અમસ્થી જોડી કહાડેલી નથી. ઇસલામીઓ એવું ઇચ્છે છે કે ભાઇબંધ કોમો તથા સરકાર કુરબાની વિષેનું તેમનું વાજબીપણું સ્વીકારે. હીંદુ કોમ ગાયનું રક્ષણ કરવા માગે છે તે બાબતનું જરાએ ગેરવાજબી પણું તેમાં દરશાવેલું ન હોતું. છતાં હીંદુ કોમનો અભિપ્રાય બાહેર પાડવા માટે તમારા પત્રમાં ગઇ તા૦ ૩ જીએ એક લખાણ પ્રગટ થયેલું જોવામાં આવ્યું છે કે જેનું તોલ હમોએ ભારે અચરતી સાથે કર્યું છે. તે વીષેના હમારા નીચલા ખુલાસાને જગા આપશો.

મી૦ પંડીતે પોતાનાં લખાણમાં સામટી રીતે ત્રણ બાબતો દર્શાવવા માંગી છે. તેમાંની પેહેલીને હાથમાં લેતાં મારે જણાવવું જોઇયે કે, અરબી ભાષાનું સેજબી જ્ઞાન એઓ ધરાવતા હોત તો, તેઓ એટલું તો આસાનીથી સમજી શકત કે "બકર" એ શબ્દ અરબી શબ્દકોષમાં જે અર્થ આપે છે તે "માણસ" ના અર્થ જેવો છે; એટલે, માણસનો શબ્દ સ્ત્રી પુરૂષ બંને પર જેમ વપરાય છે તેમ "બકર" શબ્દ પણ ગાય બળદની આખી જાત બતાવે છે. પણ તે છતાં કુરઆન શરીફમાં "અલબકરત" નામની જે સુરત છે તેમાં "ર" અક્ષરના કેડે "બકરત" શબ્દમાં જગેજગ "ત" અક્ષર લગાડવામાં આવ્યો છે. હવે "ત" અક્ષર કોઇ પણ શબ્દના કેડે અરબીમાં એટલા માટે લગાડવામાં આવે છે કે તે અક્ષર તે શબ્દમાં નારી જાતીનો ગુણ સમજાવે છે. તે બીના સેજસાજ પણ અરબી ભાષા સમજનારા જાણી શકે છે. ઉપરાંત તે ગાયનાં સર્વનામો તથા વિશેષણો કુરઆન શરીફની તે સુરતમાં જગેજગે નારી જાતીમાં વપરાયલાં છે. હીંદુ મુસલમાન બંને કોમોને લગતા નથી એવા કાબીલ અંગ્રેજોનાં ભાષાંતરોમાં કુરઆન શરીફમાંની તે સુરતમાંના શબ્દો કેવી રીતે વાપરેલા છે તે આ બાબતની ઉત્તમમાં ઉત્તમ શહાદત છે; કેમકે તેમાં તેઓની ભાષામાં ગાય શબ્દજ તેઓએ જગેજગ વાપરેલો છે.

હવે પંડીતજીના કેહવા પ્રમાણે બકરાની કુરબાની કરવાનું પણ કુરઆન શરીફમાં છે; અને

તેમના શબ્દોમાં બળદ જે કે ખરેખર ગાય છે તેની કુરબાની કરવાનું પણ તેમાં જયારે લખ્યું છે, ત્યારે તેઓએ કુરબાનીની વીરૂધ્ધમાં આણેલી દયાના નીયમ વગેરેની તકરારને તેઓએ પોતેજ તોડી આપવા જેવું કર્યું છે; એટલે વધુ બોલવાનું હવે હમોને રહ્યું નથી.

મી૦ લખનવીએ સંખ્યાબંધ હદીસો પોતાના જુદાજ હેતુથી જણાવી હતી તેમાંની એકને પણ પંડીતજીએ ખોટી પાડી બતાવી નથી, એટલે તે હદીસો હાલ સુધી આબાદ ઇસલામીઓની તરફેણમાં ઉભી રહેલી છે. મી૦ લખનવીએ ગાયની કુરબાની વિષેની શાહદતોના હેતુથીજ પોતાનું લખાણ જો પ્રગટ કર્યું હોતે તો હજી વધુ સંખ્યાબંધ હદીસો તે ભાઇબંધ લાવી શકત. પંડીતજીએ જાણવું જોઇએ કે હદીસની કીતાબોના કરતાઓ હીંદી ઇસલામીઓ નહીં એવા ઇસલામીઓ છે. કીતાબો તેઓએ રચેલી પણ એવા વખતમાં છે કે જે વખતમાં કે હીંદી ઇસલામીઓનું તો નામ પણ કોઇ જાણતું નહી હશે. ફક્ત પોતાની ભુમીમાં પોતાના ફાયદા માટે તુરત વેળા તેઓએ રચી હતી, જેથી તેમાં પાછળથી ફેરફાર થવાનો ખયાલ કરવાનો પણ રહેતો નથી.

કુરબાની વીરૂધ્ધ ચલ્લી વીષેની પુંખમાં પુંખ દલીલ પંડીતજીએ જે ટાંકી બતલાવી છે તેને કુરબાની સાથે કેટલું લાગતું વળગતું છે તે હવે જાણવાનું છે. જાનવરોપર ઘાતકીપણું ગુજારવાપર અટકાવ મેલનારી મંડળીઓ તથા તે વિષે શીક્ષા કરનાર સરકારો કસાઇખાતાં કાં બંધ નથી કરાવતી તેનો ખુલાસો મી૦ પંડીતજી સમજતા હશે તો તેઓ સેજમાં સમજી સકશે કે, ખોરાક અથવા કાંઇ પણ ફાયદો મેળવવા વગર ચલ્લી જેવાં પ્રાણીને અમસ્થા મસલી કાઢવાં એ ગુનાહભરેલું હોવુંજ જોઇએ, અને તેથી કરીને તે બીના કુરબાની કરવાની વીરૂધ જઇ શકતી નથી.

છેલી દલીલ પંડીતજીએ કુરઆન શરીફના એક ફકરાની બતાવી છે. (સુરત અલહજની ૩૬મી આયાત.) * તેનો ખુલાસો તો તે આયત પોતેજ કરે છે; એટલે કે તેમાં જણાવ્યું છે કે, ફક્ત કુરબાની કરી એટલેજ તમો પવિત્ર થઇ ચુક્યા તેમ નથી, પણ તમારી પરહેજગારી તે તમને તેવા બનાવશે. પરહેજગારીની ગેરહાજરીમાં ધર્મની ક્રીયાઓ કાંઇ ફાયદો કરનારી નથી, એવી શીખામણમાં એવો સાર કદી પણ ઉડી શકતો નથી કે ધર્મની ક્રીયાઓજ કરવી નહીં. મજકુર આયતના અગાઉનીજ આયત (ફકરા)માં કુરબાની કરવાનો હુકમ કુરઆન શરીફમાં આપેલો છે તેનો ખુલાસો મી૦ પંડીતે કાંઇ કર્યો નથી, એ અજબ જેવું છે.

છેવટની હમારી વીનંતી એ છે કે ખાસ કુરબાનીના સવાલપર ચુનોચેરા નહીં કરતાં હીંદુ આગેવાનો લશ્કરી ખાતામાં અને રાત દીવસ મારવામાં આવતાં ઢોરો વીષેજ મેહેનત લે તો તેઓ કંઇ પણ વાજબી કહેવાય.

લા૦ તમારો વીશ્વાસુ

તાહેર મી૦ સા૦ મહમદઅલી.

સુરત, તા૦ ૫મી સપટેમબર.

મુંબઇ સમાચાર સોમવાર તા. ૨૪ મી સપટેમ્બર ૧૮૯૪.

મુંબઇ સમાચારના અધીપતી જોગ.

સાહેબ,—ચાલતા માસની તા૦ ૧૦ મીના આપના પત્રમાં પંડીત જગત નારાયણે મી૦ મોહોમદઅલીનાં લખાણના જવાબમાં જે દલીલો આણી છે, તેમના સંબંધમાં મારાં નીચલાં લખાણને જગ્યા આપશો.

પંડીત કહે છે કે કુરબાનીનો અર્થ લુગતમાં "સદકો" એટલે ખુદાના નામ ઉપર કાંઇ આપ-

* એ આયતવાળો આખો રોકુઅ કુરબાનીના બયાનમાં છે અને એમાં ઉંટને કેવી રીતે જુબહ કરવું તે પણ બયાન થયું છે અને એ રોકુઅ તથા એના પ્રથમનો રોકુઅ ઢોરોને વધ કરવાનું તથા ખાવાનું બયાન કરે છે. ગુ. મો.

વું એવો થાય છે, અને બાનગુનેહગાર જાનવરોને મારવાં એવો તેનો અર્થ થતો નથી. તેના જવાબમાં હું કહું છું કે કુરબાનીનો અર્થ જાનવરોને કાપવાનો નહીં થતો હોય, તો પંડીતે હદીસના આધારે દુંબાની કુરબાની કરવી શ્રેષ્ટ જણાવી છે તેમાં તેનો અર્થ જાનવર કાપવાનો કેવી રીતે થયો? કુરબાની માટે પંડીતે બતાવેલી હદીસમાં અને બીજી તેવી હદીસોમાં કયો શબ્દ આપ્યો છે તે જો તેઓ પેહેલાં જોઇ કહાડતે અને તે પછી તેના અર્થ માટે લુગતમાં જોતે, તો ખરી વાત તેમને તરત જણાઇ આવતે. કુરબાનીનો અસલ શબ્દ હદીસોમાં "ઉદહીયા" છે, જેથી હવે લુગતમાં જોઇ ખાતરી કરવી કે તેનો અર્થ જાનવર કાપવું એમ થાય છે કે નહી. કુરબાનીનો શબ્દ હીંદુસ્તાનમાં રીવાજી થઇ પડયો છે અને ખુદાનાં નામ ઉપર કુરબાન કરવું એમ કહેવું સાધારણ છે.

પંડીતજી બીજું એમ જણાવે છે કે "ઉત્તમ સદકો ઉંટણી આપવાની છે," ઇત્યાદી. હવે કુરબાની કરવી જોઇએ એ વાત તો પંડીતજી કબુલ કરી ચુકયા છે, ત્યારે ઉંટણી અથવા બકરી આપવી કે કોઇ બીજું જાનવર, તે સાથ મુળ તકરારને શો સંબંધ? કુરબાની નહી કરવી એમ કાંઇ તેથી સીદ્ધ તો નથી થતું. ઇદના દિવસે કોઇ પણ બીજો સદકો કરવા કરતાં કુરબાની કરી લોહી વેહેવાડવાનું સર્વથી વધારે સવાબનું કામ હોવાનું ઇબને માજાની હદીસમાં કુરબાનીના બાબમાં લખ્યું છે, તે જોઇ ખાતરી કરી લેવી. ઇદના દીવસે શકતીવાળો માણસ કુરબાની નહી કરે તો તે માણસને પેગમ્બર સાહેબે ઇદગાહમાં આવવાને મના કરેલી છે. તે બાબતમાં ખાતરી કરવી હોય તો ઇબને માજામાં કુરબાનીનો બાબ વાંચવો. બાકી સદકો એ તો માણસની અખત્યારીનો આપવાનો છે: તે નહી કરનારને કોઇ તરેહનો ગુનેહગાર ઠરાવેલો નથી.

પંડીતજી લખે છે કે "ગાય પવીત્ર છે માટે તેની કુરબાની કરવી એવું કુરઆન વગેરેમાં કયી જગોએ ફરમાવ્યું છે?" તેના જવાબમાં જણાવવાનું કે કુરબાની કરવાના ટેકામાં લખનોવાળા મૌલવી સાહેબે ઘણા દાખલા હદીસોથી લખી જણાવ્યા હતા તે પંડીતજીને યાદ હશે. હવે જો ગાય પવીત્ર નહીં હતે અને કુરબાની કરવી દુરસ્ત નહીં હતે તો હદીસોમાં તેના વીષે કેવી રીતે લખવામાં આવત? વળી જે જાનવરો અમોને હલાલ છે તે સર્વેને કુરઆન શરીફ (સુરાહ માઇદા)માં પવીત્ર કહેલાં છે; અને શામીમાં એમ લખયું છે કે, બળદ કરતાં ગાયની કુરબાની કરવી બેહેતર છે.

પંડીતજી પુછે છે કે ગાયના કરતાં સિંહ, વાઘ, કુતરા વગેરે જાનવરોની ગતી કરવી બેહેતર નથી? પણ તેમને આ વાતનો વિચાર આ વેળા જણાતો નથી કે ગાય જ્યારે ધર્મ પ્રમાણે હલાલ છે ત્યારે સીંહ, વાઘ, કુતરા વગેરે હરામ છે, ત્યારે તેની કુરબાની કેવી રીતે કરવાની હોય? ગાયની ગતી એટલે મરણ પછી તે કેવો દરજ્જો પામશે તે બાબત જોવું હોય તો કુરઆન શરીફની તફસીર અઝીઝીમાં છે કે જે જાનવરોની કુરબાની થાય છે તે જનનતે આલાનું મટોડું થશે, અને મીશકાતમાં લખ્યું છે કે જે જાનવરોની કુરબાની થાય છે તેઓ પુલસરાતની સ્વારી થશે.

યુસોફ સાલેહજી.

ઓનરરી સેક્રેટરી રાંદેર મેહેફીલે ઇસ્લામ.

રાંદેર તા૦ ૧૪ મી સપટેમ્બર.

મુંબઈ સમાચાર સોમવાર તા૦ ૨૪ મી સપટેમ્બર ૧૮૯૪.

મુંબઇ સમાચારના અધીપતી જોગ.

સાહેબ,—ચાલતા માસની તા૦ ૧૫ મીના આપના પત્રમાં કાશીનીવાસી પંડીત જગત નારાયણે કાજી ઇસમાઇલનાં લખાણના જવાબમાં જે લખાણ કરેલું પ્રગટ થયું છે, તેના જવાબમાં નીચલી બીનાને જગા આપશો.

બકર શબ્દના અર્થ લીધે પંડીતજીએ ઉઠાવેલી જીકરના સંબંધમાં જણાવવાનું કે એ શબ્દ એવો છે કે અરબીમાં બોલતાં તેનો અર્થ ગાય અથવા બેલ એ બેમાંથી એક સમજાય છે. ગુજરાતી ભાષામાં ગાય ત્રણ જાતનાં પ્રાણીને માટે વપરાય છે. કુરબાનીની ગાય, જંગલી ગાય જેને રોઝ અથવા નીલ ગાય કહે છે તે, અને ગોકળ ગાય. હવે બકર શબ્દ પણ જો એ ત્રણ જાતનાં પ્રાણી દર્શાવવા માટે વપરાતો હોત તો કાંઇ પણ વાંધો ઉઠાવવાની જગા રેહત. પણ પેહેલી જાતની ગાયને બકર કહે છે; બીજી જાતની ગાય મહબ, હલ, વએલ એ ત્રણ નામોથી ઓળખાય છે; અને ત્રીજી જાતની ગાય તો અરબસ્તાનમાં હોતીજ નથી. પંડીતજી લખે છે કે, "મહોમેદનોના પેગમ્બર સાહેબના વખતમાં અરબસ્તાનમાં ગાયને મળતાં કોઇ બીજાં પ્રાણી હશે, જેને અરબીમાં તે વખતે બકર કહેતા હોય અને તેની કદાચ કુરબાની કરતા હશે." પણ હોય, હશે તથા કદાચથી વાતો કરવામાં આવે તેથી કાંઇ પણ નીવેડા ઉપર આવી શકાય નહીં. તકરારના તરીકા પ્રમાણે જે થવું જોઇયે તે એ કે બકર શબ્દ અસલના વખતમાં કોઇ બીજાં જાનવરને માટે વપરાતો હતો અને હાલ તેમ નથી વપરાતો એમ પંડીતે સાબેત કરવું.

પંડીતે લખ્યું છે કે "ખુદાએ હજરત મોહમ્મદ સાહેબને ગાયની કુરબાની કરવા પોતાના મહજબવાળાને ફરમાવવા હુકમ કર્યો એવી આયત કુરઆન શરીફમાંથી બતલાવવી જોઇયે." આના જવાબમાં જણાવવાનું કે મોહમ્મદ સાહેબે ધર્મ સંબંધી જે બીનાઓ કહી છે તે સર્વ ખુદાના હુકમથી છે એ ખરૂં; પણ જે ખુદાના હુકમથી [illegible] હતું તે સર્વ કુરઆનમાં છે એમ સમજવું ભુલભરેલું છે. કારણ કે ખોદાનો હુકમ "વહી"થી તેની ત્રણ જાતી પ્રમાણે મોહમ્મદ સાહેબને માલમ પડતો હતો. વહી બે તરાહની થાય છે: એક "મતલુવ" તે કુરઆન છે, અને બીજી "ગેરમતલુવ" તે હદીસ શરીફ છે. હવે ગાય કાપવા સંબંધી ખોદાનો હુકમ હદીસોની કીતાબ નામે બુખારી શરીફ, મુસલીમ શરીફ, મીશકાત શરીફ વગેરેમાં છે, તથા કુરઆન શરીફમાં પણ સુરા અલહજ રૂકુ પાંચમામાં છે.

અકબરે ગઉવધ બંધ કર્યો હતો વગેરે બાબતો પંડીતે જણાવી છે; પણ તેનું કારણ શું ? કારણ એ કે તે બાદશાહ હીંદુ રાજાઓની કુંવરીઓ સાથ લગ્ન કરતો હતો અને તેણીઓની ખાતર તેણીઓએ માનેલી ગાય માતાને તે છોડતો હતો. વળી યાદ રાખવાનું છે કે ગઉવધ બંધ પાડવાનો હુકમ આપ્યા પછી તેને પાછો રદ કરી વધ કરવાનો હુકમ આપવામાં આવ્યો હતો. એ બાબતના સંબંધમાં જુઓ તા૦ ૩૧ મી અકટોબર ૧૮૯૨નું મુંબઇ સમાચાર. શાહેઆલમ બાદશાહે ગઉવધ બંધ કીધો હતો એમ જે પંડીત કહે છે તે પણ ભુલભરેલું છે. તેના પુરાવામાં જુવો તા૦ ૮ મી આગષ્ટ ૧૮૯૪નું મુંબઇ સમાચાર.

મારાં લખાણને અહીં બંધ કરતાં છેવટે જણાવવાની રજા લઊં છું કે પંડીતજીનું ઘણું ખરૂં લખાણ મુરાદાબાદવાળા ઇંદ્ર મણીનાં લખાણ "તહફતુલ ઇસલામ"ના ધોરણ ઉપર કરવામાં આવેલું માલમ પડે છે. તેટલા માટે મારી તેમને ભલામણ છે કે ઇંદ્ર મણીના જવાબમાં "સોતુલ લાહીલ જબબાર," "બીલ અતુલ હોનુદ," "હદયતુલ અસનામ" તથા "એજાઝે મોહમ્મદી" એ નામની કીતાબો પ્રગટ કરવામાં આવી છે તે વાંચવી. તેમ કર્યાથી સઘળી બાબતનો તેમનો ગુચવાડો ભાગી જશે.

ખાદેમે ઇસલામ

ગુલામ મોહમ્મદ બીન હાફેઝ સાદેક.

રાંદેર, તા૦ ૧૯ મી સપટેમ્બર.

*** વાંચનારાઓ આગળ એકની એક દલીલ ફરી ફરીથી રજુ કરવાની જરૂર નહી હોવાથી, ઉપર આપેલાં લખાણોમાંનાં છેલ્લાં બેને ટુંકા કરવામાં આવ્યાં છે.—**અધી૦ મુ૦ સ૦**

મુંબઇ સમાચાર શનીવાર તારીખ ૨૯ મી સપટેમ્બર ૧૮૯૪.

મુંબઇ સમાચારના અધીપતી જોગ.

સાહેબ—ચાલતા માસની તા૦ ૨૪ મીના આપના પત્રમાં ગાયની કુરબાનીને લગતી તકરા-

રમાં પંડીત જગતનારાયણે કેટલીક બીનાઓ લખી છે, તેનો જવાબ આશા છે કે છાપી ઉપકાર કરશો.

પંડીત સાહેબ શાહઆલમ ગાઝી તરફ ઈશારો કરી લખે છે કે શાહઆલમ ગાઝીએ મૌલવીઓની સભા ભરી અને ત્યાર બાદ ગઊવધ બંધ કરવાનું એક ફરમાન કાઢયું હતું. તે ફરમાનની ફારસીમાં નકલ તથા તેનો ગુજરાતીમાં તરજુમો પંડીત લખી જણાવે છે. મજકુર બાદશાહી ફરમાન "અમરીત બજાર પત્રીકા" ઉપરથી તા૦ ૬ ઠી ડીસેમ્બર ૧૮૯૩ ના મુંબઈ સમાચાર પત્રમાં પણ છપાયલું છે, તેમજ બીજાં ઉરદુ અખબારોમાં પણ છપાયલું છે. પણ એ ફરમાન શાહે આલમ બાદશાહે ખરેખર કાઢયું હતું કે નહીં તે જો પંડીત સાહેબે તપાસવું હોય તો એક મોટા વીદ્વાન યુરોપીયને એ વીષે જે લખાણ કરેલું છે તે ધ્યાનમાં લેવું જોઇએ. તા૦ ૮ મી આગસ્ટ સને ૧૮૯૪ નું મુંબઇ સમાચાર વાંચ્યાથી તથા મારા પોતાના કેટલાક નીચે લખી જણાવેલા દાખલાઓથી જણાઈ આવશે કે મજકુર ફરમાન ખોટું છે.

૧. એ ફરમાનની આગળ પાછળ તારીખ અને સને જુલુસી તેમજ હીજરી મળે નહી. બાદશાહી ફરમાનો તારીખ સને વગરના હોતાં નથી. આવું મોટું ફરમાન મુલ્કે મુલક વગર તારીખ સનેનું જાય એમ થઇ શકતું નથી એ વિદ્વાનો ખુબ સમજે છે.

૨. બાદશાહી મોહોરની સજા જે બહુ વજનદાર ગણાય છે, તે એ ફરમાનમાં જોવામાં આવતી નથી: ફરમાન જો ખરૂં હોત તો તે બેશક હોત.

૩. શાહી ફરમાનોના બાબમાં હમેશથી એ પ્રમાણે કાયદો જારી રાખવામાં આવેલો હતો કે જે કોઇ શાહી ફરમાન લખાયું, તો તેની ઉપર બાદશાહી મોહોર થાય તો પણ, જ્યાં સુધી મોટા વઝીરના દસ્કત તે ઉપર થાય નહીં ત્યાં સુધી, તે ફરમાન ચાલુ થયલું ગણાય નહી. દાખલા તરીકે, હાલમાં જે જગ્યા ઉપર કલકત્તા શેહેર વસેલું છે તે જગ્યા ભાડે લેવાને માટે કેટલાક અંગ્રેજો લાખો રૂપૈયાની ભેટ લઇ શાહી દરબારમાં હાજર થયા, અને ઘણીએક કોશીશો કર્યા પછી તે જગ્યા ભાડે રાખવાને લગતું ફરમાન હાંસીલ કીધું. તે લઈ બંગાલમાં ગયા, પણ બંગાલના સુબાએ તે ઉપર મોટા વઝીરની સહી નહીં જોવાથી તેને ફરમાન તરીકે નહીં લેખી તે ઉપર અમલ કર્યો નહીં. આથી લાચાર થઇ પાછા તે અંગ્રેજો શાહી દરબારમાં ગયા અને મોટા વઝીરના દસ્કત કરાવ્યા અને પાછા આવી તે જગ્યાનો કબજો લીધો. એજ પ્રમાણે જહાંદાર શાહ બાદશાહે પોતાના ખાસ મેહેલમાં રાખેલી હરીઝન નામની પોતાની કુમણીના ભાઇ કુતબુલ મલેકને બંગાલનો સુબો નિમ્યો અને તેને બાદશાહી ફરમાન લખત આપ્યું, પણ જયાં સુધી મોટા વઝીરના દસ્કત તે ફરમાન ઉપર થાય નહીં ત્યાં સુધી તે સુબાને બંગાલે જવાને ના કહ્યું હતું. હવે પંડીત સાહેબની બતાવેલી સહીની મોહોરોમાં જયારે કોઇ મોટા વઝીરની સહી જોવામાં આવતી નથી ત્યારે એ ફરમાન ખરૂં કેમ ગણાય?

૪. બરેલીમાં પ્રગટ થતા "દબદબએ કેસરી" નામના પત્રના તા૦ ૪ થી નવેમ્બર સને ૧૮૯૩ના અંક ઉપરથી તેમજ બીજાં લખાણોથી માલમ પડે છે કે મજકુર ફરમાન શાહે આલમ બાદશાહે સને ૧૨૩૧ હીજરીમાં કાઢેલું છે. હવે હીંદુસ્તાનમાં શાહઆલમ નામના કેટલા બાદશાહો અને કયારે થઇ ગયા છે તે તપાસવાને માટે તવારીખ જોતાં માલમ પડે છે કે શાહે આલમ નામના બે બાદશાહો હીંદુસ્તાનમાં થઇ ગયા છે. પહેલો શાહેઆલમ ઓરંગઝેબ બાદશાહનો છોકરો સને ૧૧૧૮ હીજરીમાં રાજયાસને બીરાજી સને ૧૧૨૬ હીજરીમાં મરણ પામ્યો હતો. બીજો શાહેઆલમ (સાની) અલીગોહર સને ૧૧૭૩ હીજરીમાં ગાદીએ બેસી સને ૧૨૨૧ હીજરીમાં મરણ પામ્યો હતો. ત્યારે ૧૨૩૧ હીજરીમાં ફરમાન લખનાર કોણ જાણે કયો શાહેઆમલ હશે અને તે કયા પ્રાંતનો બાદશાહ હશે?

૫. મોહોરોમાં કુતબુલ મુલક સઇયદ અબદુલાહ ખાનનો ખીતાબ "યમીનુદદોલા" લખ્યો છે તે

ખોટું છે, કારણ કે તેમનો ખીતાબ "શમસુદદોલા" હતો.

૬. અબદુલ્લાહ ખાનનો બીજો ખીતાબ "સાલાર બાવકાર" મોહોરોમાં લખાયો છે એ પણ ખોટું છે. તેમનો ખીતાબ "સાલાર વફાદાર"નો ફરોખશેર બાદશાહે આપેલો હતો. એ ઉપરથી એમ માલમ પડે છે કે એ મોહોરો ખરી કયાંથી હોય ?

૭. મુસલમાનોના ધર્મની કીતાબો "કુરઆન શરીફ," "હદીસ શરીફ," "તફસીર," "ફીકહ" વગેરે એવી નથી કે જે તે વખતમાંજ મળતી હતી અને હાલમાં મળતી નહી હોય. હવે હીંદુઓએ બતાવી આપવું જોઇયે કે ફલાણી જગ્યાએ આપેલાં ફરમાન પ્રમાણે ચાર ચીજો, જેવી કે ૧ ઝીના, ૨ ગુલામી ધંધો ચલાવવો, ૩ ફળદાર ઝાડ કાપવું, અને ૪ ગઉવધ કરવો–એ કામોની મના છે. ખરી બીના તો એ છે કે આ વાત ગાયને ખાતર કલપી કહાડવામાં આવી છે. એજ પ્રમાણે "બંદે ખુદાની અરજ" નામનાં ચોપાનીયાએ ગાયની સાથે જુદીજ ચીજો ગણી તેમની મના કીધેલી બતાવી છે, તથા શ્રીમાન સ્વામીએ પણ જુદીજ ચીજો કલપી કાઢેલી છે. આટલું છતાં ધ્યાનમાં રાખવાનું છે કે કાજીઓ અને મુફતીઓ ખોટા ફતવા આપતા નથી, અને તેઓ જો એક વાર ખોટા ફતવા આપે તો, મુસલમાનો તે સ્વીકારવાને કાંઇ બંધાયલા નથી.

વળી પંડીત કહે છે કે હલાલ અને હરામની બાબતમાં કુરઆન શરીફમાં આ પ્રમાણે લખ્યું છે; અને તેમ કહેવાની સાથે સુરા "નહલ," સુરા "બકર" તથા સુરા "માયદા" ની આયતો લખી છે; એનો જવાબ એ કે મજકુર આયાતોના સંબંધમાં "કસરે ઇફરાદ" નામના અરબી કાયદા લાગુ પાડવાથી જોવામાં આવશે કે કાફરોની માનેલી હલાલ ચીજો વિષે ભાર મુકી મજકુર સુરતોમાં કહેવામાં આવ્યું છે કે તે ચીજો હરામ છે. પણ એથી "કસરે ઇફરાદ" ના કાયદા પ્રમાણે એમ માલમ પડયું નથી કે ઉપલી ચાર ચીજો શીવાય જેમ પંડીતજી કહે છે તેમ બાકીના પશુ, પક્ષી, જીવજંતુઓ કુરઆન શરીફના મત પ્રમાણે હલાલ હોય. પંડીત માહાં ભાગે અરબીથી અજાણ્યા દીસે છે. કુરઆન શરીફમાં તેઓએ બતાવેલી સુરામાં "અનઆમ" * જાનવરોને હલાલ કહ્યાં છે, જેમાં ઉંટ, ગાય, બકરાં, ઘેટાં, દુમબા એ સરવેનો સમાવેશ થાય છે, અને સુરા માયદાના પેહલા રકુઅમાં સાફ એક કાયદો લખેલો છે કે "તમારે માટે પવીત્ર જાનવરો હલાલ થયાં છે." આ કાયદાનો ખુલાસો મોહમ્મદ પેગંબર સાહેબે હદીસ શરીફમાં ફરમાવ્યો છે. પંડીતે સુરા માયદાની જે આયાત બતાવી છે તેથી બે ત્રણ આયાત આગળ તેઓ જોતે તો એ કાયદો માલમ પડતે. પણ આગળ પાછળ તેઓએ જોયુંજ નથી.

પંડીતજી કહે છે કે, તેઓ (મુસલમાનો)એ જોયું કે કુરઆન શરીફની આજ્ઞા પ્રમાણે તો કુતરાં, બીલાડાં, અને મનુષ્ય ઇત્યાદી બધાં હલાલ ગણાય, અને તે વાત તેમને ઠીક નહીં લાગ્યાથી તેઓએ હરામ હલાલની બાબતમાં પાછળથી ત્રણ સીડીઓ બાંધી. તેનો જવાબ એ કે કુરઆન શરીફથી સર્વ જાનવરો હલાલ માલમ પડે છે એવી પંડીતજીની જણાવેલી વાત ભુલભરેલી છે. હરામ હલાલના કાયદા મુસલમાનોએ પોતાના તરફથી કહાડેલા નથી, પણ મોહમ્મદ સાહેબના બતલાવેલા છે. જુવો મીશકાત શરીફ કીતાબુઝ ઝબાયે. ઇબને અબાસ કહે છે કે પેગંબર સાહેબે સઘળાં ફાડી ખાનારાં જાનવરો, તેમજ પંજાથી શીકાર કરનારાં પક્ષી હરામ કર્યાં છે. અને બીજાં જાનવરોને માટેની હરામ હલાલની બાબત હદીસોમાં દર્શાવેલી છે. હરામ હલાલ જાનવરોનો એક કોઠો પંડીતજી આપી કહે છે તે ઉપરથી વાંચનારાઓ જોઇ શકશે કે તેમાં ગાયનું નામ કોઇ પણ ઠેકાણે જોવામાં આવતું નથી. તેનો જવાબ એ કે તે કોઠો તમે કયા કીતાબમાંથી નકલ કર્યો છે અને તે પુરેપુરો નકલ કર્યો છે કે અધુરો ? અરબી કોઇ પણ કીતાબમા આવા કોઠા લખવાની ચાલ નથી, પણ જાનવરોની સરાસર વીગત લખે છે તેમાં સર્વ એકમતે ગાયને હલાલ કહે છે. ઉર્દુમાં કોઠાવાળી

* એને મળતો શબ્દ ગુજરાતીમાં ઢોર અને ઇંગ્રેજીમાં કેટલનો છે. ગુ. મો.

કીતાબ લખનાર શહેરમાં "નશાબુલ ક્લામ ફર અથાબે હલાલો હરામ" નામની છપાયલી છે. તેમાં સાફ લખ્યું છે કે ગાય અને બળદમાં હલાલ છે. પંડીતજીએ જણાવેલા જીવોમાં ઉંદરડા, બકરાં, ઘેટાં, હરણ, રોઝ, અને મુરઘી વગેરે બીજાં જાનવરો, જેને કોઈ પણ મુસલમાન હરામ કહેનાર નથી, તે પણ જણાવવામાં આવતાં નથી. ત્યારે તે પણ હરામ ગણવાં જોઈએ ? પણ પંડીત પોતેજ ઘણાંને હલાલ કરી મુકેલા છે.

પંડીતજી કહે છે કે બીહાર પ્રાંતમાં છપરા શહેરના એક પ્રસીદ્ધ મૌલવી સાહેબ હીન્દી ભાષામાં છપાયલી પામેલા "હજી પત્રીકા" માં લખ્યું હતું કે મુસલમાનોને હીંદુસ્થાનમાં † ગાય તથા બળદ ખાવાં ઉચીત નથી, કારણ કે એમની પેદાશ દેવોને અર્પણ કરેલા સાંઢોથી થાય છે. તેનો જવાબ એ કે કુરઆન શરીફ, હદીસ શરીફ તથા ફીકાહમાં જે જગ્યાએ મનાઈ છે તે જગ્યાઓ દેવો કે માતાને અર્પણ કરેલાં જાનવરો ખાવાં મનાઈ છે ખરાં, પણ તેના વીર્યથી પોતાની માલકી ગાયનાં જણેલાં બચ્ચાં હરામ થઈ શકતાં નથી. પંડીતજી સુરા "અલ માયદા" માંથી લખી મુકયા છે કે "તને જુબહ કરો ઉપર થાનોક." આથી તો માતાનાં નામનાં જાનવરોની મનાઈ છે. હમે પણ કહીએ છીએ કે તે સાંઢોને ખાવા હલાલ નથી, વળી વીચાર કરો કે માતાનાં નામનો મુકેલો સાંઢ હીંદુ ધર્મ પ્રમાણે ખેતીવાડીનાં કે બોજો ઉઠાવવાનાં કામમાં લેવાનો નથી અને તેમ છતાં તેના વીર્યથી જન્મેલા બળદથી ખેતીવાડીનું કામ લઈ શકાય છે તેમજ તેનાથી જન્મેલી ગાયોનું દુધ ઘી પણ હીંદુઓથી ખાઈ શકાય છે. તેજ પ્રમાણે સાંઢો જો કે મોહમેદનોને હરામ છે તોપણ તેમના વીર્યથી ઉતપન્ન થયલાં બળદ અથવા ગાય હરામ નથી.

લી૦ ખાદેમ ઉલ્લસલામ

ગુલામ મોહમ્મદ બીન હાફેઝ, સાદિક.

સુરત, તા૦ ૨૫ મી સપ્ટેમ્બર.

---

† હિંદુસ્તાનમાં ગાય તથા બળદ ખાવા ઉચીત નથી કહ્યુ આથી પણ જણાય છે કે તે મૌલવી ગાયને ખાવી હલાલ જાણે છે, પણ તેમની સમજ પ્રમાણે અર્પણ કરેલા સાંઢથી જન્મેલી ગાય માત્ર હરામ છે.

ગ્રા. મો.

મુંબઇ સમાચાર શનીવારે તા. ૨૯ મી સપટેમ્બર ૧૮૯૪.

મુંબઇ સમાચારના અધીપતી જોગ.

સાહેબ,—આમારા તા૦ ૨૪ મી સપટેમ્બર સોમવાર સોમના* અંકમાં પંડીતજીનું જે વધુ લખાણ પ્રગટ થયું છે, તેના જવાબમાં મારી નીચલી હકીકત રજુ કરવાની રજા માગું છું.

આ વાત જણાવવાની કંઇ જરૂર નથી કે, અમારી તકરારનો એક મુખ્ય સવાલ કે "જે ગાયને હીંદુઓ પુજે છે તેજ ગાયનો વધ થતો આવ્યો છે કે કેમ" તે સબંધી પંડીતજીની ખાતરી થયા પછી તેઓએ મજકુર બાબત ઉપર વધુ અજવાળું નાખનાર એક બીના રજુ કરી છે. તેમાં ગઉવધ બંધ કરવાનો હુકમ સવાલ સમાયલો હોવાથી તેનો જવાબ આપવાની પણ હું જરૂર વિચારું છું. દીલ્હીના એક આખરી થયલા બાદશાહ શાહ આલમને ગઉવધ બંધ પાડવા સંબંધી ફરમાન ટાંકી બતાવવામાં આવ્યું છે તે સંબંધી તપાસ કરતાં માલમ પડે છે કે, તે ખરું નથી પણ હીંદુઓએ પાછળથી ઉભું કર્યું છે: અથવા, બાદશાહને તેની લાચાર સ્થીતીમાં એ કામ કરવાની તેઓએ ફરજ પાડી હોય. વળી બાદશાહના સવાલના જવાબમાં એ ફરમાન ઉપર સહીઓ કરનારા મૌલવી સાહેબોએ મુસલમાની ધર્મમાં "ચાર ચીજની મનાઈ" લખેલી હોવાની જે વાત જણાવી છે તે મોની આપણા મુખ્ય સવાલની બાબત "ગઉવધ નહીં કરવાની વાત"ની છે, પણ હદીસોની કોઈ પણ ઇસ્લામ કીતાબો (સહીહુલબુખારી, મુસલીમ અને મીશકાત શરીફ)માં તેના પત્તો મળતો નથી, પણ ઉલટું અમારા પેગમ્બર સાહેબે ગઉવધ કર્યાની વાત જોવામાં આવે છે. ત્યારે મજકુર ફરમાન ઉપર ફતવો આપનાર મૌલવીઓએ શા આધારે ગઉવધ નહીં કરવાની વાત જણાવી છે તે સમજી શકાતું નથી. હા, કદાચ કોઈ મૌજુઆત (બનાવટી) કીતાબો ઉપરથી તે વાત શોધી કાઢવામાં આવી હોય, પણ તેની સનદ શું ? આ ઉપરાંત બાદશાહના નામનું દેખાડવામાં આવતું ફરમાન ખોટું છે તે નીચલા વધુ ખુલાસા ઉપરથી પણ જોઈ લેવામાં આવશે.

૧. ફરમાન ઉપરની તારીખ વીશે તપાસ કરતાં મારી જાણુમાં આવ્યું છે કે, તે ઉપર સને ૧૨૩૦ હીજરી લખેલી છે, અને શાહઆલમની વફાત તો સને ૧૨૨૧ હીજરીમાં થઇ છે. ત્યારે આ ફરમાન બાદશાહ શું નવ વરસ પછી કોઇના સ્વપ્નામાં આવીને કહાડવાને ફરમાવી ગયા ?

૨. ફરમાનનો લખનાર એક હીંદુ, મુનશી જેસીંગ દીવાની સંગીનરાય છે.

૩. જે આલમાઓએ તે ઉપર સહી કરેલી કહેવામાં આવે છે તેમને હીંદુસ્તાનના કોઇ પણ આલમાઓ તરફથી ટેકો મળ્યો નથી તેમ તે મંજુર પણ રાખવામાં આવ્યું નથી. ત્યારે આવી એક ગંભીર બાબતનું કામ ત્રણ જણાઓની સહીઓથી નક્કી કરવામાં આવે, તે જેમ સ્વતંત્ર ગણાય નહી તેમ તેને ઇસલામી શરીઅત પણ મંજુર રાખે નહીં, જ્યાં સુધી હીંદુસ્તાનના સર્વે આલમાઓ તે માટે ફતવાઓ આપી તેની ઉપર એકમત થાય નહીં ત્યાં સુધી.

૪. તવારીખો ઉપરથી માલમ પડે છે કે શાહઆલમ જેમ આંખે અપંગ હતો તેમ અકલે પણ મોઠો હતો, અને વળી હીંદુઓના હાથમાં તે એક બંદીવાન જેવો હતો. તેવાજ મુર્ખ અને લાચાર બાદશાહનાં ધર્મ સંબંધી ફરમાનો, ઇસલામી શરીઅતમાં કદી પણ ભરોસો મુકવા લાયક ગણાય નહી.

૫. ધર્મ સંબંધી કોઇ પણ બાબત, બીજા ધર્મવાળાઓની ખાતર અથવા ફરમાવસથી પોતાના ધર્મ વિરૂદ્ધ જાહે કરવામાં આવે, તો તે કરનાર કુરઆન શરીફના ફરમાન મુજબ સખત ગુનેહગાર ઠરે છે. શાહઆલમનું ફરમાન પણ તેવુંજ છે, કેમકે તેઓએ મહારાજા માનવરાવ સીંધીઆની અરજ ઉપરથી તે ફરમાન કહાડ્યું છે, તે માટે જુઓ કુરઆન શરીફમાં: અયતો લાશો જો ઇમાન લાએ હો, અગર ફરમાબરદારી કરોગે ઉન લોગોંકી જો કાફીર હુએહૈ, ફેર દેંગે તુમકો ઉપર એડીઓં તુમહારીકે, ઔર હોજાઓગે તુમ ટોટેવાલોંમેં સે."

૬. મુસલમાનોના
વામાં આવેલા મ-
જ્યારે પોતે ગાયના
દાખલાઓ હું આગળ આપી ગયો છું) ...
આવો મજબુત બેસાડેલો દાખલો, એક અ-...
અને લાચાર સ્થીતીના બાદશાહના ફરમાનથી કેમ બંધ પડી શકે ? અને તેમના પછી હજારો થઇ ગયેલા મહા વિદ્વાન આલમાઓ એ વાતને મંજુર રાખતા આવ્યા છે, તો ફરમાન ઉપર સહીઓ કરનારા ત્રણ મૌલવીઓની તેમની સામે બીસાત શું ? તે વીષે વીચાર કરવાનું હું વાંચનારાઓની મુનસફી ઉપર મુકું છું.

૭. શાહઆલમે કહાડેલું ફરમાન ખરૂં છે એવી રીતે તેને કોઇ તરફથી પણ હજુ કબુલ રાખવામાં આવ્યું નથી તેમ તેની કશી પણ અસર થયલી હોય તેપણ જણાવવામાં આવી નથી.

છેવટે હું પંડીતજીને સુચના કરૂં છું કે, જે સવાલ પ્રથમ ચલાવવામાં આવ્યો હોય તેનેજ વળગી રેહવું, અને વચમાં બીજા બળતા સવાલો ઉભા કરી આ બાબતને લંબાણ કરવી નહીં. આપણી સામે જે સવાલ ઉભો છે તે એ કે "મુસલમાનો હાલમાં જે ગાયનો વધ કરે છે તેમાં તેઓ વાજબી છે કે કેમ, અને કુરબાનીનાં કામમાં લાવવામાં આવતી ગાયો, હીંદુ જેને પૂજે છે તેજ છે કે બીજી." આ સંબંધી અમારા તરફથી જે જવાબો આપવામાં આવે છે તે ઉપર ધ્યાન પહોંચાડ્યા વગર બળતી બાબતો ઉભી કરવી, એ મુખ્ય સવાલને પડતો મુકવા બરાબર છે.*

પંડીતજીએ હલાલ હરામ સંબંધી કરેલાં લખાણનો જવાબ લગાર લંબાણ હોવાથી તે વાંચે હવે પછી.

કાજી ઇસમાઇલ કાજી મોહમદ
મીયાં પોરબંદરી.

* એટલુંજ નહીં પણ તેથી એમ સિદ્ધ થાય છે કે કાંતો તે દલીલો પંડિતજીએ માની લીધી છે અથવા તેના જવાબથી અશક્ત છે. ગુ. મી.

સમાપ્ત.

ખુશ ખબર.

ફેરાએજ નામની કિતાબ ગુજરાતીમાં તૈયાર થાય છે. એમાં સુન્ની હનફી મઝહબ પ્રમાણે વારસો વેહેંચવાના કાયદા દાખલા સાથે ઘણી ઉમદા રીતે માતબર કિતાબોથી બયાન થયા છે. શેરો કાઢવાની રીત પણ ઘણી સેહલી રીતે દર્શાવી છે. એની સાથે એક પ્રસ્તાવના છે, જેમાં ઘણી અગત્યની બાબતો જણાવવામાં આવી છે. ઇનશાઅલ્લાહ આવતી રમઝાનમાં એટલે ત્રણ મહિનામાં બહાર પડશે. આ કિતાબ વકીલ મુખત્યારોને પણ ઘણી ઉપયોગી છે. કી. આ. ૮.

અબદુર રહમાન બી. મૌલવી ગુલામ મોહમ્મદ સાદિક.

મુાઃ રાંદેર જીલ્લે સુરત.